

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ (LSR) TURKOWSKIEJ UNII ROZWOJU – T.U.R. 2016-2023

Turek, marzec 2018 r.

Spis treści

1	CHARAKTERYSTYKA LGD	4
1.1	Forma prawna i nazwa stowarzyszenia.....	4
1.2	Obszar.....	4
1.3	Potencjał LGD.....	4
1.3.1	Opis sposobu powstawania i doświadczenie LGD	4
1.3.2	Opis struktury LGD	7
1.3.3	Opis składu organu decyzyjnego	7
1.3.4	Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	7
1.3.5	Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	8
2	PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	8
2.1	Metody angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR	8
2.2	Metody angażowania społeczności lokalnej w realizację strategii.....	11
2.3	Wykorzystanie metod partycypacyjnych w kluczowych etapach przygotowania LSR	11
2.4	Metody planowane do wykorzystania w celu animacji społeczności lokalnej.....	13
2.5	Analiza uwag zgłaszanych do LSR	13
3	DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI.....	13
3.1	Metodologia.....	13
3.2	Uwarunkowania przestrzenne	14
3.3	Uwarunkowania historyczno-kulturowe	14
3.4	Uwarunkowania przyrodnicze	16
3.4.1	Walory naturalne obszaru	16
3.4.2	Ochrona środowiska naturalnego.....	16
3.5	Uwarunkowania gospodarcze	18
3.5.1	Profil gospodarczy obszaru	18
3.5.2	Branża turystyczna.....	19
3.5.3	Baza noclegowa	19
3.5.4	Obiekty gastronomiczne	20
3.5.5	Ekonomia społeczna	20
3.5.6	Rolnictwo	20
3.5.7	Przedsiębiorczość	23
3.5.8	Uwarunkowania społeczne	24
4	ANALIZA SWOT	35
4.1	Wypracowanie analizy SWOT	35
4.2	Wykorzystanie metod partycypacyjnych na etapie powstawania diagnozy i analizy SWOT	37
5	CELE I WSKAŹNIKI.....	38
5.1	Innowacyjny charakter przedsięwzięć.....	38

5.2	Realizacja projektów współpracy	39
5.3	Cele, przedsięwzięcia i wskaźniki – źródło i sposób pomiaru	40
5.3.1	Matryca logiczna:	56
5.3.2	Kluczowe grupy docelowe i obszary interwencji	59
5.3.3	Wykorzystanie metod partycypacji na etapie określania celów, wskaźników, opracowania planu działania 59	
6	SPOSÓB WYBORU OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	59
6.1	Charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych	59
6.2	Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów	60
6.3	Sposób uwzględnienia innowacyjności oraz zasady jej oceny	60
6.4	Informacja o realizacji projektów grantowych i/lub operacji własnych.....	61
6.5	Wielkość środków w ramach projektów indywidualnych – zarezerwowanych na tworzenie miejsc pracy 62	
6.6	Sposób powstawiania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele, założenia i charakter partycypacyjny.	62
7	PLAN DZIAŁANIA.....	63
8	BUDŻET LSR	63
8.1	Charakterystyka ogólna budżetu	63
8.2	Powiązanie budżetu z celami LSR.....	63
9	PLAN KOMUNIKACJI.....	64
9.1	Cele i przesłanki opracowania planu komunikacji.....	64
9.2	Analiza efektywności działań komunikacyjnych	64
9.3	Sposób wykorzystania wniosków/opinii zebranych podczas realizacji LSR	64
9.4	Wykorzystanie metod partycypacyjnych na etapie przygotowania planu komunikacyjnego	64
10	ZINTEGROWANIE	65
10.1	Opis integrowania sektorów, różnych branż działalności, partnerów i zasobów	65
10.2	Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi.....	65
11	MONITORING I EWALUACJA.....	67
11.1	Ogólna charakterystyka przyjętej procedury ewaluacji i monitoringu oraz związanych z nią zasad.....	67
11.2	Wykorzystanie metod partycypacyjnych na etapie opracowania zasad monitorowania i ewaluacji	68
12	STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	68

1 CHARAKTERYSTYKA LGD

1.1 Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Nazwa: Lokalna Grupa Działania **Stowarzyszenie „Turkowska Unia Rozwoju – T.U.R.”**

Status prawny: Stowarzyszenie „specjalne” posiadające osobowość prawną, działające na podstawie ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Miejsce i data rejestracji: została zarejestrowana w Sądzie Rejonowym Poznań – Nowe Miasto i Wilda, IX Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego w Rejestrze Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych w dniu 14 sierpnia 2008 r. **Numer KRS:** 0000311807

1.2 Obszar

Obszar LGD obejmuje dziewięć sąsiadujących ze sobą gmin, osiem gmin Województwa Wielkopolskiego, w tym siedem Powiatu Tureckiego i jedną Powiatu Kolskiego a także jedną gminę Województwa Łódzkiego, Powiatu Sieradzkiego – Gminę Goszczanów. Jedynie Gmina Dobra jest gminą miejsko-wiejską, pozostałe gminy to gminy wiejskie. Jest to również gmina o największej ilości miejscowości podstawowych (36). Gmina Malanów posiada najmniejszą ilość miejscowości podstawowych (20).

Przez północną część obszaru LGD tj. gminy Brudzew, Kościelec i Władysławów przebiegają dwa główne tranzytowe trakty wschód - zachód (Poznań - Łódź - Warszawa): autostrada A2 oraz droga krajowa nr 92. Centralna część LGD jest doskonale skomunikowana z aglomeracją Łódzką (ok. 50 km od wschodniej granicy LGD) drogą krajową nr 72, na południe przez tereny gminy i miasta Dobra prowadzi droga krajowa nr 83 w kierunku Sieradza i drogi ekspresowej S8. Z miejscowości Kościelec przez gminy Kościelec, Brudzew, Turek, Malanów prowadzi nowo wyremontowana droga wojewódzka 470 do Kalisza, a stamtąd do Wrocławia i autostrady A4. Położenie komunikacyjne stanowi ogromny atut obszaru – obszar położony jest w centralnej części kraju z przecinającymi się drogami zarówno na północ-południe jak i wschód-zachód.

Rysunek 1: Mapa obszaru LGD Turkowska Unia Rozwoju T.U.R.

Lp.	Nazwa gminy	Nazwa powiatu	Województwo	Identyfikator jednostki podziału terytorialnego kraju	Liczba mieszkańców	Powierzchnia (w km ²)
1	Brudzew	turecki	Wielkopolskie	3027022	5958	112
2	Dobra	turecki	Wielkopolskie	3027033	6292	132
3	Goszczanów	sieradzki	Łódzkie	1014062	5668	122
4	Kawęczyn	turecki	Wielkopolskie	3027042	5248	101
5	Kościelec	kolski	Wielkopolskie	3009082	6698	105
6	Malanów	turecki	Wielkopolskie	3027052	6523	107
7	Przykona	turecki	Wielkopolskie	3027062	4405	111
8	Turek	turecki	Wielkopolskie	3027082	9080	109
9	Władysławów	turecki	Wielkopolskie	3027092	8143	91
Razem					58 015	990

Tabela 1. Gminy wchodzące w skład LGD Turkowska Unia Rozwoju T.U.R.

1.3 Potencjał LGD

1.3.1 Opis sposobu powstawania i doświadczenie LGD

Proces tworzenia partnerstwa zainicjowany został już w roku 2006 przez reprezentantów trzech sektorów – społecznego, publicznego oraz gospodarczego. Zawiązane wówczas w formie Fundacji Turecka Unia Rozwoju partnerstwo stanowiło odpowiedź na szansę rozwoju obszaru wiejskich, jaka pojawiła się wraz z inicjatywą Leader. Lokalna Grupa Działania miała wówczas aktywizować środowiska lokalne do kultywowania tradycji w regionie, krzewienia kultury i rozwoju obszarów w kierunku rekreacji i turystyki. Należy podkreślić, iż elementem scalającym parterów było zaangażowanie w budowanie ówczesnej – Zintegrowanej Strategii Rozwoju Lokalnego, stanowiącej podwaliny dla Lokalnej Strategii Rozwoju w okresie programowania 2007-2013, której

proces budowania zainicjowany został w roku 2008. W tym roku zostało także powołane Stowarzyszenie Turkowska Unia Rozwoju, które zainicjowało wspólne działania w zakresie tworzenia, jak i realizacji LSR. Grupą Inicjatywną byli członkowie i działacze Fundacji, dostrzegający potrzebę współdziałania na rzecz rozwoju następujących gmin i ich mieszkańców: Brudzew, Goszczanów, Kawęczyn, Kościelec, Malanów, Turek, Przykona, Władysławów. Doświadczenia dotychczasowego okresu w ramach współdziałania w partnerstwie przełożyły się na operacje – przedstawiciele wszystkich trzech sektorów spośród których należy wymienić w szczególności inicjatywy realizowane przez LGD ze środków PROW 2007-2013 w ramach Osi IV Leader w zakresie działalności aktywizującej lokalną społeczność i odwołującej się do tradycji, kultywowania zdrowego trybu życia, tj.:

- 1) Inicjatywy wydawnicze: **Przewodnik TUR-ystyczny** (1000 szt.), w którym opisane zostały szlaki tematyczne po Ziemi Tura, w tym m.in. szlak „Z lornetką”, szlak „Z przyrodą za pan brat”, szlak „Kraina mlekiem i miodem płynąca”. Walory turystyczne przewodnika zostały docenione przez Wiadomości Turystyczne dyplomem „Róża Regionów 2012”. Dzięki tym działaniom udało się wypromować najbardziej atrakcyjne obszary oraz zachęcić do korzystania z nich; **Ocalić od zapomnienia** – publikacja (1000 szt.), w której zgromadzone zostały teksty dawnych przyśpiewek, pieśni, piosenek ludowych, których znaczna część została zarejestrowana także na płycie CD pod tym samym tytułem, stanowiącej załącznik do książki. Wydawnictwo jest cennym materiałem dokumentującym twórczość wokalną na obszarach wiejskich naszych przodków. Publikacja wraz z płytą przekazana została do bibliotek, szkół, GOK; **Ocalić od zapomnienia II** – płyta (1000 szt.), która została zainspirowana wcześniejszą publikacją, jednak starym utworom wykonawcy nadali nowe brzmienie i niebanalną formę. Integralną częścią przedsięwzięcia było ogłoszenie konkursu na najciekawszą interpretację i wykonanie utworu. Efektem przedsięwzięcia było zachęcenie młodzieży do wykonywania utworów sięgających naszych korzeni. Płyta przekazana została do GOK, szkół; **Inscenizacja Goszczanowskiego Wesela** (1000 szt.) jako wspólny projekt LGD TUR i Gminy Goszczanów oraz tamtejszego GOK, będący swoistego rodzaju „powrotem do przeszłości” i doskonałą integracją starszego i młodszego pokolenia. Spektakl wystawiony został w Sali Widowiskowej GOK i tam też zarejestrowany; **Wspomnienia wiecznie żywe** (1000 szt.) – publikacja zawierająca historię losów naszych rodzin w okresie okupacji niemieckiej. Publikacja, miała (ma) szczególną wartość nie tylko historyczną, ale i emocjonalną, integrującą naszą społeczność oraz stwarzającą podwaliny budowania tożsamości lokalnej. Publikacja cieszyła się dużym zainteresowaniem w gminnych i szkolnych bibliotekach, w szkołach na lekcjach odczytywano jej treść; **Zbiór wyrazów dawnych i zapomnianych** – (1000 szt.) publikacja powstała na podstawie zebranych wcześniej w toku wydawania różnych opracowań wyrazów pochodzących z naszego obszaru, których użycie traci na znaczeniu lub dawno wyszło z powszechnego obiegu, odwołuje do naszych korzeni. Zbiór trafił do szkół bibliotek, GOK oraz NGO.
- 2) Inicjatywy edukacyjne: **Chrońmy pszczoły, chrońmy życie** – w ramach inicjatywy przeprowadzone zostały przez pszczelarzy spotkania w szkołach średnich, które miały na celu uświadomić rolę pszczół dla przyrody, gospodarki, życia człowieka. Dodatkowo akcja informacyjno-edukacyjna prowadzona była także w lokalnym tygodniku oraz za pomocą ulotek dystrybuowanych w instytucjach publicznych i szkołach. Inicjatywie towarzyszył rajd rowerowy *Śladem Pszczółki Mai*, gdzie liczna grupa liderów LGD odwiedziła jedną z działających na terenie pasiek. Inicjatywę wieńczyła wystawa pszczelarstwa zorganizowana wspólnie z muzeum w Turku. W przedsięwzięciu uczestniczyło – około 400 osób, w różnym przedziale wiekowym; Pikniki, wystawy, warsztaty: **Wiosenny piknik Tura** – oferujący dla najmłodszych warsztaty kulinarne z Robertem Łapanowskim, a dla starszych mieszkańców płci pięknej – warsztaty z wizażu. **Dziecięta wioska rzemiosła** – warsztaty dla najmłodszych mieszkańców obszaru LGD mające na celu zapoznanie ich z dawnym rzemiosłem i rękodziełem. **Wioska ginących zawodów** – mieszkańcy poznali zasady czerpania papieru, wyrabiania naczyń z gliny oraz kowalstwa; **Smak zdrowej tradycji** – inicjatywa kompleksowo odniosła się do żywienia – opartego na dawnych, tradycyjnych przepisach, bez użycia konserwantów, czy sztucznych dodatków. Projekt zakładał m.in. warsztaty zatytułowane **Zmysłowa podróż** dla dzieci ze szkół podstawowych naszego obszaru, które wcześniej wzięły udział w konkursie, dotyczącym zasad zdrowego odżywiania. Kolejnym jego elementem były warsztaty i konferencja z liderkami i członkiniami Kół Gospodyń Wiejskich celem dotarcia do dawnych potraw i przepisów, wywodzących się z tradycji wiejskiej. Warsztaty odbywały się z udziałem etnologa, którego rolą było wybranie tych potraw, które pretendują do wpisania na listę produktów regionalnych przy ministerstwie rolnictwa oraz wpisanie na tę listę jednego najbardziej charakterystycznego. Dodatkowo dzieci miały możliwość wraz ze swymi rodzicami odbyć konsultację dietetyczną. Elementem finalnym była publikacja pod tym samym tytułem, zawierająca spisane potrawy z naszego regionu przygotowywane od pokoleń przez kobiety we wsiach. Efektem projektu jest zachowanie dziedzictwa kulinarnego oraz złożenie wniosku o wpis Polewki na Listę produktów tradycyjnych; Inicjatywy integrujące społeczność: **Noc Kupali** – trzykrotnie organizowana noc z udziałem działaczy LGD i wszystkich lokalnych zespołów. Inicjatywa, co do zasady odwołująca się do pogańskich zwyczajów, wypełniona magią i wróżbami sprzyja zacieśnianiu więzi, zawiązywaniu się nowych przyjaźni, inspirowe do

wspólnych przedsięwzięć, w tym m.in. wspólnego muzykowania. Poczęstunek stanowią tradycyjne, lokalne potrawy, wykonane przez mieszkańców – uczestników tej wyjątkowej nocy. Co roku noc integruje ok. 250 osób – członków LGD, zespołów ludowych; Projekt współpracy międzynarodowej trzech partnerów (dwóch czeskich i LGD TUR), zakładający wymianę doświadczeń w zakresie budowania tożsamości lokalnej, kultywowania tradycji oraz przywracania wsi jej naturalnych walorów. Podczas projektu odbywały się liczne warsztaty tematyczne – głównie dotyczące rękodzieła oraz kulinariów. Tradycje, obrzędy i obyczaje mieszkańców obu narodów zostały zebrane i ujęte w dwujęzycznej publikacji **Cuda wianki**, wydanej w nakładzie 1000 szt. Niezwykle cennym przedsięwzięciem w ramach projektu jest portal Swojskie Klimaty – promujący kulturę, przyrodę oraz zabytki i tereny rekreacyjno-turystyczne z naszego obszaru; Promocja lokalnej twórczości poprzez organizację wystawy i kiermaszu rękodzieła i ozdób świątecznych.

Ponadto potencjał osobowy regionu – rękodzielnicy, pasjonaci, zespoły ludowe prezentowany jest także poprzez portal Swojskie Klimaty. Projekty ww. spotkały się z ogromną życzliwością mieszkańców i podmiotów współpracujących i niewątpliwie przyczyniły się do umocnienia poczucia lokalnej wspólnoty, w tym budowania trwałych podwalin dla kolejnych przedsięwzięć takich jak: budowanie i promocja produktu lokalnego, kształtowanie poczucia odpowiedzialności za otaczające środowisko, animowanie lokalnej społeczności w oparciu o zasoby lokalne.

Ponadto Stowarzyszenie zrealizowało także projekty finansowane z innych aniżeli PROW środków: **E-aktywizacja i integracja społeczności zamieszkujących obszary wiejskie** - edycja II (POKL Dz. 7.3) – projekt skierowany był do lokalnej społeczności gmin członkowskich. Dzięki nim udało się zaznajomić z obsługą komputera i Internetu osoby w starszej grupie wiekowej. W projekcie wzięło udział 60 osób; **Piękna w tradycji** (POKL Dz. 7.3) – projekt skierowany był do 90 mieszanek z obszaru działania LGD w wieku do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia, którym groziło wykluczenie społeczne. Projekt pozwolił nabyć młodym uczestniczkom od starszych koleżanek nowe umiejętności kulinarne, odwołujące się do tradycji. Starsze panie uczestniczyły w warsztatach z wizażu, co miało na celu przywrócić im wiarę w siebie, poczuć się pewniejszymi. Podczas konferencji podsumowującej w ramach konkursu – młode panie zaprezentowały umiejętności kulinarne, starsze wzięły udział na najciekawszą metamorfozę. Elementem podsumowującym efekty warsztatów była publikacja „Przepisy regionalne dla wszystkich pokoleń” w nakładzie 1000 szt.; **Rozwiń swój potencjał - czyli jak być aktywnym zawodowo**, projekt skierowany był do grupy 70 uczestników – mieszkańców obszaru LGD zamierzających uruchomić działalność gospodarczą. Część z nich spróbowała swoich sił w biznesie. Projekt realizowany był w ramach Dz. POKL 6.3.; **Akademia zdrowia TUR-a** (FIO) – inicjatywa służąca kultywowaniu zdrowego trybu życia. W ramach projektu zorganizowano warsztaty Nordic Walking, jazdy konnej i pływania. Na koniec odbyła się konferencja nt. zdrowego trybu życia, w tym także w oparciu o zdrowe żywienie. Projekt zmienił mentalność uczestników, spowodował, iż wielu z nich zmieniło tryb życia, m.in. do dnia dzisiejszego uprawiając sporty; **Szanujmy wspomnienia – czyli Ziemia Tura w obiektywie wczoraj i dziś** – projekt skierowany był do mieszkańców obszaru LGD, posiadających w swych zbiorach prywatnych zdjęcia obiektów i miejsc ogólnie dostępnych, charakterystycznych dla obszaru. Najciekawsze zdjęcia zostały nagrodzone w ramach konkursu, zaś wszystkie zgłoszone znalazły się w publikacji pod tym samym tytułem. Projekt zrealizowano ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego; **Partnerstwo lokalne na rzecz rozwoju gospodarczego gmin powiatu tureckiego** – projekt realizowany wspólnie z gminami z powiatu tureckiego. W wyniku projektu powstał m.in. dokument, na który nasze Stowarzyszenie zgłosiło zapotrzebowanie pn. *Strategia marki i produktu turystycznego*. Projekt sfinansowany został w ramach środków Mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Jednym z większych wyzwań było podjęcie przez LGD inicjatywy powołania Spółdzielni Socjalnej **Powróćisz Tu**. Do przedsięwzięcia zainicjowanego przez Stowarzyszenie dołączyły cztery gminy członkowskie LGD oraz Miasto Turek. Formalnie to one są organami założycielskimi, jednak proces budowania partnerstwa, opracowania biznesplanu, rejestracji spółdzielni, a także jej prowadzenia powierzony został osobom związanym z LGD. Głównym obszarem działalności spółdzielni jest gastronomia, tj. żywienie dzieci w szkołach i przedszkolach na terenie dwóch gmin członkowskich – Turek i Kawęczyn. Od 1 kwietnia br. uruchomiony został na terenie miasta Turek – pierwszy w powiecie bar mleczny z dopłatami ze skarbu państwa (jako drugi tego typu w województwie wielkopolskim). Dodatkowo spółdzielnia świadczy usługi projektowania i pielęgnacji zieleni. Zgodnie z zapisami statutowymi działalność spółdzielni to także wsparcie osób znajdujących się w gorszym położeniu, trudnej sytuacji życiowej. Obecnie spółdzielnia udziela wsparcia pracownikom, w przyszłości wspólnie z LGD zamierza stworzyć system „przywracania kobiet” na rynek pracy poprzez wyposażenie je w umiejętności, które pozwolą pozyskiwać dodatkowe, a może i jedyne – źródła dochodu. W tym wypadku – Spółdzielnia zamierza wspierać rozwój i sprzedaż rękodzieła.

Działaniami, które w okresie programowania 2007-2013 r. miały wpływ na umacnianie więzi pomiędzy lokalną społecznością zamieszkującą, wzrostu jakości życia i atrakcyjności regionu były operacje zrealizowane przez

beneficjentów w ramach wdrażania LSR. Przykładem mogą być chociażby: Projekt zrealizowany w ramach działania Małe projekty: Oznakowanie szlaku konnego pt. "Kawęczyńska przygoda w siodle". Celem projektu był wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru LGD poprzez oznakowanie szlaku konnego i udostępnienie infrastruktury rekreacyjno-sportowej; Projekt realizowany w ramach działania Małe projekty: Dzień Folkloru – przegląd zespołów ludowych z obszaru LGD oraz wydanie publikacji i płyty DVD. Celem projektu było umożliwienie mieszkańcom wsi Dobrów oraz mieszkańcom całego LGD uczestnictwa w wydarzeniu kulturalnym poprzez organizację występów zespołów ludowych z obszaru LGD, a także wydanie publikacji w wersji papierowej i elektronicznej pieśni ludowych; Projekt zrealizowany w ramach działania Małe projekty: Teatr na wodzie, czyli rozwój społeczno-kulturalny mieszkańców ziemi TUR-a. Celem projektu było umożliwienie mieszkańcom obszaru LGD rozwoju społeczno-kulturalnego i nabycia umiejętności aktorskich, pantomimy, tańca ludowego czy śpiewu chóralnego, poprzez organizację serii warsztatów teatralnych przez zawodowych aktorów, a także organizacja nocnej sztuki teatralnej nad Zbiornikiem Wodnym w Przykonie podsumowującej projekt; Projekt zrealizowany w ramach działania Małe projekty: Promocja książki poświęconej tożsamości i dziedzictwu Rodu Kaszyńskich. Celem operacji było umożliwienie rozwoju tożsamości społeczności wiejskiej i zachowanie dziedzictwa kulturowego, poprzez opracowanie, wydanie drukiem i promocję książki, poświęconej ciągłości kulturowej, ochronie dziedzictwa pokoleń, integrację małych społeczności; Projekt zrealizowany w ramach działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw: Podjęcie działalności polegającej na wybudowaniu obiektu turystycznego stanowiącego zaplecze działalności. Utworzenie kwatery noclegowej przy gospodarstwie ekologicznym połączone z ideą promowania zdrowej żywności oraz zdrowego trybu życia. Gospodarstwo oferuje klientom możliwość zrywania owoców i ziół prosto z pola oraz uczestnictwo w pracach polowych, zajmuje się edukacją dzieci i dorosłych organizując warsztaty, których głównym przesłaniem jest hasło „wiem, co jem”. Wokół kwatery utworzony jest ogródek zielarski ze ścieżką dydaktyczną opisującą znaczenie ziół oraz sposoby ich wykorzystania w życiu codziennym.

1.3.2 Opis struktury LGD

Członkami Stowarzyszenia są przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego oraz mieszkańcy. Na dzień 17.12.2015 r. Liczba członków Stowarzyszenia wynosiła 135. Struktura Członków Stowarzyszenia z podziałem na sektory kształtowała się następująco: Mieszkańcy – 29 % (39 członków); Mieszkańcy powiązani z sektorem publicznym – 25 % (34 członków); Sektor gospodarczy – 17 % (23 członków); Sektor społeczny – 18 % (24 członków); Sektor publiczny – 11 % (15 członków); Członkowie wspierający – 15 % (20 członków).

1.3.3 Opis składu organu decyzyjnego

1.3.3.1 Struktura Rady Stowarzyszenia

Liczba członków Rady Stowarzyszenia została uregulowana §20 ust. 2 Statutu Stowarzyszenia, zgodnie z którym – Rada składa się z członków w liczbie od 9 do 19. Sektor Publiczny, w skład którego wchodzi przedstawiciele sektora publicznego - 22,2%; sektora społecznego – 33,3%; sektora gospodarczego – 22,2%; mieszkańcy – 22,2%. Udział kobiet w Radzie stanowi – 67 %; Udział osób do 35 roku życia stanowi – 22 %.

1.3.3.2 Struktura Zarządu Stowarzyszenia

Liczba członków Zarządu Stowarzyszenia została uregulowana § 23 ust. 2 Statutu Stowarzyszenia, zgodnie z którym Zarząd składa się od 9 do 19 osób, w tym Prezesa, Wiceprezesa, Sekretarza i Skarbnika. Struktura Zarządu Stowarzyszenia z podziałem na sektory: Sektor Publiczny, w skład którego wchodzi przedstawiciele Jednostek Samorządu Terytorialnego 47 %; Sektor Społeczny – 16 %; Sektor Gospodarczy – 16 %; Mieszkańcy – 21%.

1.3.4 Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Wybór członków Rady dokonany został z wyeliminowaniem zagrożenia sytuacji, sztucznego reprezentowania sektora społecznego, gospodarczego lub mieszkańców przez osoby związane z sektorem publicznym (brak bezpośredniego lub pośredniego powiązania). Funkcje członków Rady pełnione są osobiście przez osoby wybrane zgodnie z postanowieniami Statutu. Struktura Rady odzwierciedla poszczególne grupy docelowe lokalnej strategii rozwoju. W Radzie uwzględnione zostały m.in. osoby do 35 roku życia oraz kobiety, a także zasada, iż sektor publiczny nie przekracza 30 procent składu organu ogółem. Dla zachowania transparentności podejmowanych decyzji, na etapie oceny operacji, każdorazowo prowadzony będzie rejestr interesów członków Rady. Celem sprawnej oceny technicznej operacji przewiduje się natomiast udział pracownika biura LGD i przedstawiciela Zarządu we wszystkich posiedzeniach organu decyzyjnego. Przyjęte procedury oceny operacji zapobiegają rozbieżnym ocenom w ramach jednoznacznych kryteriów, stosowaniu nieobowiązujących kryteriów, błędnej punktacji, rozbieżnościom informacji zawartych w protokole i na liście obecności, głosowaniu

nad wyborem operacji przez nieuprawnionych członków/ reprezentantów członków. Kwestie sporne w organie decyzyjnym rozstrzyga przewodniczący organu decyzyjnego. Decyzje Rady zapadają w formie uchwały, w głosowaniu jawnym, zwykłą większością głosów. Prawomocność posiedzenia wymaga co najmniej 50 % składu Rady, zachowania parytetu, gwarantującego, że co najmniej 50 % głosów podczas dokonywania wyboru operacji pochodzi od członków, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego oraz że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie może mieć więcej niż 49 % praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. Celem zapewnienia wysokiej jakości pracy organu decyzyjnego, w tym rzetelności i prawidłowości wypełnianych dokumentów przewiduje się plan szkoleń dla członków Rady, w tym m.in. obowiązkowe szkolenie roczne z zakresu wyboru operacji (zmian kryteriów/procedur). Każdorazowo po szkoleniu wiedza członka Rady weryfikowana będzie poprzez wypełnienie testu. Posiedzenia Rady są protokołowane, a protokoły każdorazowo podawane do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD wraz z informacją dotyczącą wykluczenia członka Rady z głosowania. Dla zapewnienia sprawności i wysokiej jakości funkcjonowania Rady przewiduje się stosowanie działań dyscyplinujących, w tym: odwołanie członka Rady na wniosek przewodniczącego z uwagi na brak obecności podczas 3 kolejnych posiedzeń Rady bez usprawiedliwienia oraz pisemne pouczenie dyscyplinujące, w przypadku rażących błędów podczas oceny, prowadzących do konieczności dokonania powtórnego wyboru operacji. Członkowie rady obradują zgodnie z uwzględnieniem poufności danych i bezstronności oraz z poszanowaniem zasad etyki i dobrego obyczaju, kierując się dobrem społeczności lokalnej i rozwojem regionu.

1.3.5 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD:

Statut: uchwalany jest przez Walne Zgromadzenie. Wprowadzenie zmian w ww. dokumencie następuje na wniosek członków Stowarzyszenia oraz organów: Rady, Zarządu, Komisji Rewizyjnej. Zawartość: organy nadzoru, organ odpowiedzialny za wybór operacji oraz ustalenie wysokości wsparcia – zasady funkcjonowania, uregulowania dot. bezstronności członków organu decyzyjnego, zasady nabywania i utraty członkostwa.

Regulaminy: Rady, zawartość: szczegółowe zasady zwoływania posiedzeń i podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, sposób wyłączenia członka Rady z oceny, zasady protokołowania, wynagradzania członków Rady; Zarządu, zawartość: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, podział zadań pomiędzy członków, zasady głosowania, protokołowania; Komisji Rewizyjnej: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania. Regulaminy ww. uchwalane są przez Walne Zgromadzenie. Wprowadzenie zmian następuje na wniosek członków WZ oraz odpowiednio ww. organów; Biura LGD - zawartość: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia dyrektora biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD, zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, opis oceny efektywności prowadzonego przez pracowników LGD doradztwa i szkoleń. Regulamin uchwalany jest przez Zarząd. Wprowadzenie zmian następuje na wniosek członka Zarządu.

2 PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Strategia rozwoju Turkowskiej Unii Rozwoju została wypracowana przy aktywnym udziale lokalnej społeczności. Proces przygotowania LSR obejmował różnorodne metody mające zapewnić oddolny charakter LSR. W strategię zostały również wbudowane mechanizmy, które pozwolą na zapewnienie udziału lokalnej społeczności w realizacji LSR w całym okresie jej wdrażania, a także mechanizmy oceny i monitorowania zachowania jej oddolnego charakteru i wprowadzania zmian będących rezultatem zachowywania partycypacyjnego charakteru strategii z uwzględnieniem metod prezentowanych w Bazie Dobrych Praktyk Partycypacji Funduszu Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (np. World Café, warsztaty + badania).

2.1 Metody angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR

Na etapie przygotowania LSR wykorzystano zawarte w poniższej tabeli metody służące zapewnieniu partycypacyjnego charakteru:

METODA	Opis	Grupa docelowa	Wykorzystanie w LSR
Definiowanie potrzeb i problemów (partycypacyjna diagnoza)			
Terenowe wywiady grupowe	W okresie od 31.08. do 18.09.2015 przeprowadzonych zostało 9 terenowych wywiadów grupowych (175 os.). Podczas spotkań przedstawiono istotę i celowość działania LGD oraz rolę mieszkańców w kształtowaniu rozwoju regionu poprzez włączenie w proces budowania LSR. Dodatkowo przeprowadzona została aktualizacja inwentaryzacji partnerów (wskazanie: do kogo i jak warto dotrzeć, by zapewnić szeroką reprezentatywność i uwzględnić interesy poszczególnych grup docelowych). Uczestnicy spotkań wskazywali również preferowane formy komunikacji między LGD a lokalną społecznością. Opracowywano wstępną analizę SWOT obszaru.	Mieszkańcy obszaru, przedstawiciele JST, przedsiębiorcy, NGO	Informacje uzyskane podczas spotkań zostały uwzględnione w diagnozie zarówno w obszarze gospodarki, zasobów naturalnych, kulturowych, rolnictwa, jak i spraw społecznych, a także do budowania planu komunikacji
Spotkanie informacyjno.-konsultacyjne.: reprezentanci gmin	W dniu 05.08.15 odbyło się spotkanie z przedstawicielami gmin członkowskich – celem spotkania było przedstawienie założeń programu LEADER w nowym okresie programowania i zdefiniowanie potrzeb z poziomu gmin. Ponadto podczas spotkania zdefiniowano zakres włączenia społecznego (NGO) w realizację zadań gminnych.	Administracja samorządowa z terenu TUR	Informacja została uwzględniona na etapie określania celów, formułowania budżetu oraz ustalania wysokości i form wsparcia NGO.
Fora dyskusyjne	Spotkania tematyczne, pozwalały zdefiniować najważniejsze zasoby i aspekty związane z potencjałem każdej z reprezentowanych grup oraz wskazywały bariery i problemy z ich funkcjonowaniem.	Rękodzielnicy, os. zajmujące się turystyką, zespoły ludowe	Informacja wykorzystana została: na etapie diagnozowania potrzeb i zasobów obszaru i budowania celów i przedsięwzięć.
Ankiety	W okresie od 31.08 do 30.09.2015 prowadzone było badanie ankietowe, w których wzięło udział 175 os. Badanie zawierało pytania otwarte dot. problemów obszaru i pytania dot. potrzeby zaangażowania LGD w tym zakresie. Ankieta rozdawana była każdorazowo podczas spotkań - terenowych wywiadów grupowych w gminach, została również wypełniona w biurze przez mieszkańców obszaru, którzy nie uczestniczyli w spotkaniach.	Mieszkańcy, przedstawiciele JST, przedsiębiorcy, NGO	Informacja wykorzystana została na etapie tworzenia diagnozy i na etapie ustalania preferencji przy wyborze operacji.
Wywiady pogłębione dot. wykluczenia społecznego	W okresie od 17.08.do 01.09.2015 zostało przeprowadzonych 13 wywiadów pogłębionych z pracownikami instytucji zajmującymi się sprawami społ. (badaniem objęto wszystkie gminy LGD, respondentami wywiadów pogłębionych byli pracownicy GOPS, domów pomocy społecznej, domów samopomocy, osoby niepełnosprawne i członkowie ich rodzin).	Pracownicy instytucji gminnych zajmujący się sprawami społecznymi, osoby niepełnosprawne	Materiał został wykorzystany do opracowania rozdziału diagnozy dotyczącego spraw społecznych.
Wywiady pogłębione z przedsiębiorcami	Przeprowadzono 5 wywiadów z przedsiębiorcami celem zdiagnozowania potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw – także w zakresie rynku pracy	Przedsiębiorcy	wykorzystanie: w diagnozie w częściach dot. przedsiębiorczości, definiowania gałęzi rozwoju i rynku pracy
Konsultacje diagnozy – zgłaszanie uwag	Efekty przeprowadzonej diagnozy w postaci zbiorczego dokumentu zostały rozesłane do partnerów LGD z całego obszaru T.U.R. z prośbą o zapoznanie się i zgłaszanie uwag. Uwagi do diagnozy można było również zgłaszać podczas warsztatów dn. 29.09.2015 r., kiedy to uczestnicy spotkania wspólnie szczegółowo czytali diagnozę i formułowali na jej podstawie wnioski do analizy SWOT.	24 os. Przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorstw, NGO, mieszkańcy obszaru	Uwagi zgłaszane podczas spotkania warsztatowego zostały uwzględnione przy wprowadzeniu poprawek do diagnozy,

Tworzenie analizy SWOT metodą World Café	Podczas warsztatów dn. 29.09.2015 przy wykorzystaniu metody World Café: uczestnicy spotkania zostali podzieleni na pięć grup, z których każda (korzystając z własnej wiedzy oraz z dokumentu diagnozy) opracowywała mocne i słabe strony obszaru LGD w obszarze: Gospodarka, Natura, Kultura, Sprawy Społeczne, Rolnictwo. Po upływie wyznaczonego czasu os. (z wyjątkiem gospodarzy tematów) przechodziły do kolejnych stolików, tak, by każdy mógł się wypowiedzieć w każdym obszarze tematycznym.	24 os: przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych, mieszkańcy	Materiał został dopracowany, a na kolejnym spotkaniu dn. 26.10.2015 uczestnicy głosowali, które elementy SWOT są kluczowe na obszarze LGD. W ostatecznej analizie SWOT zostały zawarte te czynniki, które otrzymały najwięcej głosów w głosowaniu grup
Określanie celów i ustalanie ich hierarchii			
Głosowanie	Celem głosowania (warsztatów w dn. 27-28.10.15 było wyłonienie (na bazie SWOT) kluczowych, zdaniem uczestników warsztatów, obszarów problemowych, na które powinny odpowiadać cele działania LGD zawarte w LSR.	25 osób: mieszkańcy, przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorstw i NGO	Uczestnicy pracowali w grupach, suma głosów wszystkich grup dała ostateczny rezultat.
Praca w grupach i prezentacja (podczas warsztatów w dn. 27-28.10.2015)	Wypracowanie celów: uczestnicy zostali podzieleni na grupy tematyczne (Gospodarka, Natura, Kultura, Sprawy Społeczne i Rolnictwo) i każda grupa na bazie najważniejszych problemów (słabych stron określonych w analizie SWOT) proponowała 1-3 cele, które mogłyby dany problem zniwelować (wykorzystując przy tym informacje z analizy SWOT).	jw.	Propozycje wszystkich grup były dyskutowane na forum i ewentualnie uzupełniane lub modyfikowane zgodnie z wnioskami z dyskusji.
Dyskusja na forum	Drugiego dnia warsztatów zaprezentowano uczestnikom kompleksową propozycję celów (zdefiniowanych na bazie wcześniejszej pracy nad analizą SWOT) i poddano ją wspólnej dyskusji. (warsztaty dnia 28.10.2015)	jw.	Propozycje wszystkich grup były dyskutowane na forum i modyfikowane zgodnie z wnioskami z dyskusji.
Poszukiwanie rozwiązań stanowiących sposoby realizacji strategii			
Praca w grupach i prezentacja (podczas warsztatów w dn. 27-28.10.2015)	Wypracowanie rozwiązań (przedsięwzięć): uczestnicy zostali podzieleni na grupy tematyczne i każda grupa na bazie najważniejszych zaproponowanych celów projektowała adekwatne przedsięwzięcia, będące rozwiązaniem zidentyfikowanych problemów	Mieszkańcy obszaru, przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorstw i NGO (łącznie 25 osób)	Propozycje wszystkich grup były dyskutowane na forum i ewentualnie uzupełniane lub modyfikowane zgodnie z wnioskami z dyskusji.
Arkusze pomysłów na projekty	Mieszkańcy obszaru T.U.R zostali zaproszeni do składania pomysłów na projekty, które chcieliby zrealizować w nowym okresie programowania w ramach LSR. Przygotowano specjalne formularze, które były udostępnione na stronie internetowej LGD i rozpowszechniane w czasie spotkań informacyjno-konsultacyjnych, wywiadów pogłębianych i dostępne w siedzibie LGD w formie papierowej. W okresie od 14 maja do 25 września 2015 mieszkańcy zgłosili na formularzach 217 pomysłów.	Mieszkańcy obszaru, przedstawiciele JST, przedsiębiorcy, NGO	Arkusze zostały zebrane w formie zbiorczej tabeli, której różne części wykorzystano przy tworzeniu LSR – w szczególności przy pracy nad przedsięwzięciami w ramach LSR, uwzględniono pomysły na działania zaproponowane przez mieszkańców w arkuszach pomysłów
Warsztaty innowacji dotyczące wykorzystania inkubatora przetwórstwa	W czasie warsztatów uczestnicy wspólnie wypracowali prototypowe produkty/usługi inkubatora przetwórstwa lokalnego w oparciu o zasoby regionu zinwentaryzowane w czasie pracy nad diagnozą obszaru. Efektem spotkania było wypracowanie innowacyjnych metod organizacji i dystrybucji oferty inkubatora oraz włączenia reprezentantów różnych sektorów i profili działalności w proces tworzenia produktów lokalnych. W warsztatach	Grupa rolników, przedstawicieli biznesu, rękodzielników, sektora publicznego, specjalistów z zakresu marketingu i reklamy	Przy tworzeniu tabeli: cele, przedsięwzięcia, wskaźniki wraz z określeniem innowacyjności

rolnego	uczestniczyło 12 osób gwarantujących sprototypowanie usług inkubatora z różnych płaszczyzn		
Formułowanie wskaźników realizacji LSR			
Konstruowanie wskaźników – praca w grupach	Podczas warsztatów, 28 października 2015 rozpoczęto wspólną pracę nad wskaźnikami realizacji celów zawartych w strategii w formie pracy w grupach (poszczególne grupy proponowały wskaźniki do wybranych celów i przedsięwzięć określonych podczas wcześniejszych warsztatów). Określone w ten sposób wskaźniki podlegały dalszej konsultacji	Mieszkańcy obszaru, przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorstw i NGO (łącznie 25 osób)	Tabela: cele, przedsięwzięcia, wskaźniki
Konsultacje z udziałem mieszk. LGD	Wypracowane w czasie warsztatów wskaźniki zostały przedyskutowane na spotkaniu konsultacyjnym z udziałem mieszkańców obszaru LGD, w spotkaniu uczestniczyło (8 osób, 7.12.2015).	Mieszkańcy obszaru, przedstawiciele różnych sektorów	Tabela: cele, przedsięwzięcia, wskaźniki
Identyfikacja grup docelowych strategii			
Sondaż wśród mieszkańców obszaru LGD	Przeprowadzono sondaż wśród mieszkańców obszaru, lokalnych partnerów LGD i uczestników spotkania konsultacyjnego badający określenie grup docelowych strategii. Na pytania sondażowe odpowiedziało 33 osoby.	Interesariusze LSR	Tabela: cele, przedsięwzięcia, wskaźniki
Badanie metodą CATI wśród rolników	Badanie wśród rolników zostało przeprowadzone metodą CATI, przedmiotem badania było uzyskanie informacji i dotyczących doprecyzowania potrzeb i zasobów związanych ze zgłaszaną w czasie diagnozy potrzebą utworzenia inkubatora przetwórstwa rolnego (przeprowadzony dn. 10-12.11.2015)	26 os. rolnicy z obszaru LGD – potencjalni beneficjenci	Tabela: cele, wskaźniki. Wyniki badań zostały wykorzystane do uściślenia celów związanych z powstaniem inkubatora przetwórstwa rolnego

Tabela 2: Opis metod angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR

2.2 Metody angażowania społeczności lokalnej w realizację strategii

Partycypacyjny charakter strategii zostanie zachowany w czasie całego procesu realizacji LSR. Poniższa tabela przedstawia metody angażowania społeczności lokalnej w różne elementy realizacji strategii:

Element realizacji strategii	Grupa docelowa	Opis planowanych działań
Monitorowanie i ocena realizacji strategii	mieszkańcy obszaru, JST, przedsiębiorcy, NGO	Ankiety, Wywiady bezpośrednie, Wywiady IDI, Analiza dokumentów, Raporty z badań, Opinie zarządu Wywiad telefoniczny CATI, Rejestry danych, Analizy własne, Sprawozdania
Aktualizacja strategii	mieszkańcy obszaru, przedsiębiorcy, NGO, przedstawiciele JST	Strategia będzie aktualizowana w oparciu o rozwiązania zaproponowane w planie komunikacji w tym ze szczególnym uwzględnieniem zapisów zawartych w Procedurze aktualizacji strategii (Załącznik nr 1). Zatwierdzenie zmian LSR stanowi kompetencje Zarządu.
Opracowanie i zmiana kryteriów wyboru	mieszkańcy obszaru, przedsiębiorcy, NGO, przedstawiciele JST, beneficjenci	Kryteria wyboru stanowią integralną część strategii, sposób opracowywania i zmian kryteriów zawarty został w Procedurze aktualizacji strategii (Załącznik nr 1). Zatwierdzenie zmian kryteriów wyboru stanowi kompetencje Zarządu.

Tabela 3: Opis metod angażowania społeczności lokalnej w realizację strategii

2.3 Wykorzystanie metod partycypacyjnych w kluczowych etapach przygotowania LSR

Wnioski i opis zastosowania zostały uwzględnione przy odpowiednich rozdziałach strategii. Dokumentacja dotycząca zachowania partycypacyjnego charakteru LSR dostępna jest w siedzibie LGD TUR.

	WYKORZYSTANE METODY PARTYCYPACYJNE
ETAP 1 Diagnoza i analiza SWOT	1. Wywiady pogłębione z mieszkańcami obszaru (od 31.08 – 18.09.2015); 2. Wywiady pogłębione z przedsiębiorcami (5 wywiadów) 3. Ankiety dla mieszkańców obszaru (175 ankiet) 4. Spotkanie informacyjno-konsultacyjne reprezentantów gmin (5.08.2015) 5. Spotkanie informacyjno-konsultacyjne dla rolników (14.09.2015, 14 osób) 6. Fora dyskusyjne dla przedstawicieli branży turystyki aktywnej, zespołów ludowych, rękodzielników, przedstawicieli grup defaworyzowanych, którzy wykorzystują rękodzieło jako formę pomocy dla tej grupy (niepełnosprawni) (19 i 21.08.2015) 7. Wywiady pogłębione dotyczące problematyki społecznej (17-26.08.2015) 8. Konsultacje diagnozy – zgłaszanie uwag w czasie kolejnych spotkań warsztatowych i po umieszczeniu na stronie internetowej LGD 9. Wypracowanie analizy SWOT metodą warsztatową (29.09.2015, 24 osoby) 10. Konsultacje uzupełnionej diagnozy i analizy SWOT – rozesłanie do członków i partnerów LGD
ETAP 2 Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania	1. Wypracowanie celów metodą World Cafe (27.10.2015, 24 osoby) 2. Praca nad wskaźnikami w formie warsztatowej (lokalna społeczność, przedstawiciele wszystkich sektorów) (28.10.2015, 25 osób) 3. Konsultacje wypracowanych celów i wskaźników – rozesłanie do członków i partnerów LGD 4. Ankieta wśród rolników metodą CATI (10-12.11.2015, 26 osób) 5. Warsztaty z innowacji dotyczące wykorzystania inkubatora przetwórstwa rolnego – wypracowanie prototypu produktów – do dalszej konsultacji (3.12.2015, 13 osób) 6. Sondaż wskaźników oddziaływania; (14-18.12.2015, 24 osoby) 7. Spotkanie konsultacyjne dot. całego dokumentu (7.12.2015, 8 osób) 8. Rozesłanie do członków i partnerów LGD.
ETAP 3 Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalanie kryteriów wyboru	1. Opracowanie zasad wyboru i określenie kryteriów oceny zostało przeprowadzone metodą warsztatową z udziałem lokalnej społeczności – przedstawicieli wszystkich sektorów (16.11.2015, 25 osób) 2. Konsultacje z udziałem przedstawicieli różnych sektorów (2.12.2015, 10 osób) 3. Konsultacje wypracowanych zasad wyboru operacji i kryteriów wyboru – rozesłanie do członków i partnerów LGD 4. Symulacja oceny operacji z udziałem przedstawicieli różnych sektorów (8 osób, 4.12.2015) 5. Spotkanie konsultacyjne dot. całego dokumentu (7.12.2015, 8 osób) 6. Rozesłanie do członków i partnerów LGD.
ETAP 4 Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	1. Opracowanie wstępnych założeń procedury monitoringu i ewaluacji wypracowane metodą warsztatową (16.11.2015, 25 osób) 2. Sondaż badający preferowane narzędzia monitoringu i ewaluacji. (11-16.12.2015, 33 osoby) 3. Spotkanie konsultacyjne dot. całego dokumentu (7.12.2015, 8 osób) 4. Narzędzia informatyczne (rozesłanie do członków i partnerów LGD)
ETAP 5 Przygotowanie planu komunikacyjnego	1. Wywiad dot. stanu komunikacji i preferowanych środków komunikacji w czasie spotkań z mieszkańcami (9 spotkań, 31.08 – 18.09.2015) 2. Metoda warsztatowa – opracowanie założeń planu komunikacji (28.10.2015, 25 osób) 3. Sondaż badający opinie dot. preferowanych narzędzi komunikacyjnych (11-16.12.2015, 33 osoby) 4. Spotkanie konsultacyjne dot. całego dokumentu (7.12.2015, 8 osób) 5. Rozesłanie do członków i partnerów LGD 6. Umieszczenie do konsultacji na portalu www.wspoldecydujemy.pl

Tabela 4: Zachowanie partycypacyjnego charakteru LSR na poszczególnych etapach przygotowania LSR

2.4 Metody planowane do wykorzystania w celu animacji społeczności lokalnej

Plan komunikacji zawiera metody, które umożliwią animowanie społeczności lokalnej (szczegółowo opisane w załączniku nr 5). Cele realizowane w ramach LSR umożliwiają animowanie społeczności poprzez organizacje pozarządowe: zadaniem LGD jest, by NGO wzmocniły się instytucjonalnie i kadrowo, by NGO specjalizowały się w jednym obszarze działalności. W ramach realizacji LSR powołani zostali koordynatorzy gminni, którzy bezpośrednio w lokalizacjach gminnych będą mieli możliwość ożywiania inicjatyw i zaangażowania lokalnej społeczności. Regularne spotkania z asystentami rodzin, bieżąca współpraca z jednostkami GOPS i Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie zapewni również wsparcie dla słabszych członków lokalnej społeczności.

2.5 Analiza uwag zgłaszanych do LSR

W celu przeprowadzenia analizy uwag zgłaszanych do LSR 7 grudnia 2015 podczas spotkania konsultacyjnego została powołana komisja do rozpatrzenia wniosków z konsultacji. Komisja obradowała 21 grudnia 2015. W skład komisji weszli przedstawiciele wszystkich sektorów. Uwagi dotyczące końcowych wniosków pracy komisji zostały uwzględnione w podrozdziałach opisujących zachowanie partycypacyjnego charakteru prac na poszczególnych etapach powstawania LSR.

3 DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

3.1 Metodologia

Niniejsza diagnoza opracowana została w okresie od sierpnia do października 2015 roku z uwzględnieniem danych pierwotnych i wtórnych, dotyczących obszaru gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Turkowska Unia Rozwoju – T.U.R.”. Celem diagnozy było zdefiniowanie stanu faktycznego oraz zmian w czasie, ze wskazaniem trendów i charakterystycznych dla naszego obszaru zjawisk w obszarze społeczno-gospodarczym. Szczególnie istotnym było zdefiniowanie potrzeb i problemów występujących na naszym obszarze z jednoczesnym uwzględnieniem kierunków wsparcia w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 – Leader. W diagnozie wykorzystano: Ogólnodostępne dane statystyczne pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS z lat 2007 – 2013; Dane lokalnych urzędów gmin, Urzędów Pracy – w Turku, Kole i Sieradzu; Dane pochodzące z następujących dokumentów: *Zintegrowana Strategia Rozwoju Gospodarczego Gmin Powiatu Tureckiego na lata 2015-2025*¹, *Strategia Marki i Produktu Turystycznego Dla Obszaru Powiatu Tureckiego*.²; Lokalne Strategie Rozwoju gmin: Dobra, Goszczanów, Kawęczyn, Kościelec, Władysławów; Wyniki badań przeprowadzonych w oparciu o ankietę dot. problemów społecznych (ankietą objętych zostało 175 mieszkańców, reprezentujących przedstawicieli wszystkich trzech sektorów oraz mieszkańców); Wyniki indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z przedstawicielem osób niepełnosprawnych, reprezentantami gminnych ośrodków pomocy społecznej, organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych, pracownikami lokalnych środowiskowych domów samopomocy, a także z osobą niepełnosprawną (13 wywiadów); Wyniki wywiadów grupowych (3 wywiady grupowe); Wyniki badań ankietowych rolników (26 ankietowanych); Wyniki indywidualnych wywiadów pogłębionych z przedsiębiorcami – pracodawcami z obszaru działania LGD (5 wywiadów); Wyniki oddolnego podejścia podczas warsztatów grupowych dot. profilowania działalności inkubatora produktów rolnych, w tym zastosowania innowacji produktowej, społecznej i organizacyjnej dla oferty produktowej. W ramach prowadzonej diagnozy wykorzystano ponadto ekspertyzy ekspertów powołanych w ramach rozwiązania panelowego. W skład panelu weszli: Olga Gałek – ekspert w dziedzinach marketing produktów i usług, budowanie marki, wprowadzanie produktu na rynek oraz ekonomii społecznej; Anna Jarzębska – ekspert w zakresie budowania partnerstwa lokalnego, animowania sieci współpracy, partycypacji społecznej, edukacji rozwojowej, komunikacji międzykulturowej, Wojciech Ławniczak - doradca i praktyk biznesu, współtwórca i współwłaściciel innowacyjnego startupu z branży spożywczej projektującego i produkującego żywność funkcjonalną; Wojciech Jagodziński – ekspert w dziedzinie badań rynku, oraz w dziedzinie systemów monitoringu i ewaluacji, Grażyna Twardowska-Gałek – ekspert w dziedzinie rozwoju regionalnego, w tym rozwoju przedsiębiorczości.

¹ *Zintegrowana Strategia Rozwoju Gospodarczego Gmin Powiatu Tureckiego na lata 2015-2025*, Ecorys na zlecenie Gminy Miejskiej Turek, Warszawa, 2014.

² *Strategia Marki i Produktu Turystycznego Dla Obszaru Powiatu Tureckiego*, 2BA Agnieszka Nowak, na zlecenie Gminy Miejskiej Turek, Nysa, 2015.

Specjalistyczna wiedza ekspertów i ich zaangażowanie na różnych etapach przygotowania LSR wzbogaciły strategię w zakresie: Analizy danych statystycznych, dotyczących obszaru i ich oddziaływania na dalszy rozwój; Analizy metodologii powstawania poszczególnych etapów LSR, ze szczególnym uwzględnieniem planu komunikacyjnego, analizy danych badania ankietowego rolników, przeprowadzonego metodą CATI. Obszar wsparcia eksperckiego obejmował ponadto: kreowanie innowacji na obszarze LSR (moderowanie warsztatów); wsparcie w zakresie badań społecznych; moderowanie warsztatów w zakresie budowania analizy SWOT oraz przedsięwzięć, wskaźników i celów; moderowanie warsztatów w zakresie procedury i kryteriów wyboru operacji.

3.2 Uwarunkowania przestrzenne

Obszar działania LGD jest jednorodny pod względem geograficznym. Gminy należące do LGD położone są na Nizinie Wielkopolskiej, należącej do pasa nizin (Kraina Wielkich Dolin). Ukształtowanie terenu jest dość urozmaicone. Zachodnią część terenu LGD stanowi Wysoczyzna Turecka, wschodnią i północną dolina rzeki Warty, a na południowym-wschodzie zbiornik Jezioro. Gminy pozostają w bezpośredniej bliskości geograficznej. Biorąc pod uwagę obecny podział administracyjny, gminy LGD należą do trzech powiatów i dwóch województw jednak historycznie istniały okresy kiedy te obszary należały do jednej jednostki administracyjnej.

3.3 Uwarunkowania historyczno-kulturowe

Wiele miejscowości wchodzących w skład LGD TUR zostało oficjalnie wymienionych w Bulli Gnieźnieńskiej z 1136, wzmianki o wielu z nich pochodzą z XII – XIV w. Proces kształtowania się wspólnych, współczesnych doświadczeń historycznych gmin LGD związany jest przede wszystkim z XVIII i XIX-wiecznym podziałem terytorialnym Polski pomiędzy zaborców. Wszystkie gminy znalazły się wówczas na terenie Guberni Kaliskiej Królestwa Polskiego, w zaborze rosyjskim, istniejącej w latach 1837-1844 i 1867-1918 ze stolicą w Kaliszu. Już wówczas kształtował się obraz tych terenów jako rolniczo-tkackich. W 1919 r. wszystkie gminy LGD znalazły się w obrębie województwa łódzkiego, co dodatkowo ukierunkowało rozwój działalności rzemieślniczej. Po wojnie większość gmin LGD znalazła się w obrębie województwa poznańskiego, a po reformie administracyjnej z 1975 r. w obrębie województwa konińskiego. Tożsamość doświadczeń historycznych sprzyjała wykształceniu zbliżonych tradycji kulturalnych. Kulturowe dziedzictwo materialne obszaru LGD również wykazuje spójność gmin tworzących obszar LGD odznaczając się przewagą zabytków o charakterze sakralnym oraz pałacowo-dworskim. Do najważniejszych obiektów materialnego dziedzictwa kulturowego poszczególnych gmin LGD należą:

Gmina Brudzew: Fortyfikacje ziemne z XVII w. w Brudzewie (dostępność – po uzgodnieniu), zespół dworski w Kolnicy, obecnie pięknie odnowiona siedziba GOK-u (od 2012 roku), zespół dworsko-parkowy w Brudzewie (dostępność j.w.), schrony bojowe we wsi Tarnowa z okresu II wojny światowej. Osobne zagadnienie i jednocześnie unikatowe i cenne odkrycie archeologiczne we wsi Kwiatków stanowi osada ludności kultury przeworskiej. Odkryto tam także ślady osadnictwa z epoki neolitu i brązu oraz pozostałości cmentarzyska rządowego z okresu średniowiecza. Najbardziej interesujące odkrycia pochodzą z okresu trwania kultury przeworskiej. Pośród znalezisk znajduje się 5 tysięcy obiektów, w większość ceramika pochodząca z tego okresu (ułamki naczyń, noże, groty, szpile, pierścienie, klamry do pasów, zawieszki, monety, szklane paciorki, pionki do gier, przęśliki, ciężarki tkackie i zabytki kamienne, fragmenty terra sigillata), a także obiekty nieruchome: konstrukcje słupowe, piece, paleniska, jamy gospodarcze i ponad sto studni – używanych najprawdopodobniej do moczenia lnu. Odkrycie jest niezwykle cennym i interesującym, wskazuje na istnienie bardzo bogatej, nieznanej dotąd osady życia ludzkiego. Kolejne niezwykle cenne odkrycie archeologiczne o znaczeniu międzynarodowym na terenie Gminy Brudzew to odnalezienie w miejscowości Koźmin dobrze zachowanych pni i korzeni drzew sprzed 12 tysięcy lat. Obecnie, w odniesieniu do obu stanowisk archeologicznych, trwają rozmowy dotyczące dalszych badań i podpisania umów partnerskich dotyczących współpracy z uniwersytetami i organizacjami prowadzącymi badania. Odkrycia archeologiczne nie są ogólnodostępne.

Gmina Dobra: Zespół dworski z drugiej połowy XIX wieku wraz z parkiem i budynkami gospodarskimi, Dwór w Mikulicach z połowy XIX w., Dwór w Linnem z początku XX wieku, Kościół pw. Trójcy Świętej w Skęczniewie (dostępność po uzgodnieniu), Kościół pw. Świętego Mikołaja w Miłkowicach (dostępność j.w.), Kościół pw. NNMP w Dobrej (dostępność j.w.); **Gmina Goszczanów:** Dworek w Stojanowie z XIX w.; **Gmina Kawęczyn:** Wiatrak koźlak w Marcjanowie z połowy XIX w. (dostępny jedynie z zewnątrz); **Gmina Kościelec:** Kościół Świętej Trójcy (dostępność po uzgodnieniu), Kaplica Błogosławionego Bogumiła (dostępność – j.w.), Sanktuarium ku czci Błogosławionego Bogumiła (dostępność – j.w.), Parafia św. Stanisława w Białkowie Kościelnym. **Gmina Przykona:** Zespół dworsko-parkowy w Żeroniczkach z XIX w. (własność Agencji Nieruchomości Rolnej,

dostępność – z zewnątrz), Smulska Górka - grodzisko wczesnośredniowieczne; **Gmina Malanów:** Wiatraki koźlaki w Miłaczewku i Żdzenicach; **Gmina Turek:** Zespół dworski w Słodkowie z XIX w. (dostępność – po uzgodnieniu), Ruiny karczmy z XIX w. w Szadowie Pańskim, Dwór w miejscowości Wrząca z pocz. XX w. **Gmina Władysławów:** Cmentarz ewangelicko – augsburski we Felicjanowie z XVIII w. (ogólnodostępny), Cmentarz żydowski w Russocicach (ogólnodostępny), Drewniany kościół parafialny p. w. Narodzenia NMP w Wyszynie z XVIII w., - (dostępność – po uzgodnieniu), Figura św. Jana Nepomucena z XVIII w. (ogólnodostępna), Kościół ewangelicko-augsburski we Władysławowie z XIX w. (obecnie siedziba GOK - ogólnodostępna). Pełna inwentaryzacja obiektów materialnego dziedzictwa kulturowego obszaru LGD została zawarta w Koncepcji Rozwoju Turystycznego Turkowskiej Strefy Aktywności Część I (opracowanie: Innovation Sp. zo.o., Poznań 2011). Dokumentacja fotograficzna, filmowa oraz szereg informacji nt. zasobów kulturowych obszaru działania LGD prezentuje sfinansowany ze środków PROW (Projekt Współpracy) Portal Swojskie Klimaty. Największym wyzwaniem związanym z obiektami dziedzictwa materialnego jest ich niewielka dostępność zarówno dla mieszkańców obszaru jak i dla potencjalnych turystów. Wyrazem pozamaterialnego dziedzictwa kulturowego obszaru LGD są tradycje i obrzędy charakterystyczne dla poszczególnych gmin, wśród których należy zwrócić uwagę na: Drogi Krzyżowe, Straż grobu pańskiego, tzw. Turki w Wielkim Tygodniu, Procesja Emaus (Gmina Dobra), Bogumiłki (Gmina Kościelec), Kółka Różańcowe i Nabożeństwa Fatimskie, Zwyczaje wspólnego kisenia kapusty, darcia pierza, liczne święta ziemniaka, Pielgrzymka z okazji Przemienienia Pańskiego (Galew, gm. Brudzew), wygrywanie pieśni maryjnych na „cztery świata strony” przez trębaczy orkiestry dętej z wieży remizy strażackiej w Brudzewie w miesiącu maju w porze porannej i wieczornej. Dotychczasowe działania LGD zarówno jako przedsięwzięcia własne – aktywizujące, jak i poprzez operacje realizowane przez wnioskodawców wniosły znaczący wkład w zachowanie i kultywowanie dziedzictwa kulturowego obszaru. Niezwykle cennym zasobem obszaru LGD są jego mieszkańcy, przyczyniający się do kultywowania tradycji i historii regionu, aktywnie włączający się w działania na rzecz społeczności i integracji obszaru. Pośród nich szczególnie wyróżniają się liczni rękodzielnicy i rzemieślnicy, w tym: rzeźbiarze (Piotr Staszak i Marek Kwiatosiński z Gminy Brudzew, Marek Kotwasiński (Gmina Kościelec), snycerz (Marcin Boczek, Gmina Władysławów), wikliniarze (Artur Witaszek, Janusz Wiśniewski), na obszarze działania także wielu pszczelarzy oferujących oprócz miodu wyroby z wosku (np. Marcin Bugała, Zbigniew Ogrodowczyk, Stanisław Urbańczyk), koronkarki, malarze i osoby wykonujące różnego rodzaju ozdoby i przedmioty codziennego użytku. Obok działalności rękodzielników i rzemieślników równie aktywną grupę w obszarze krzewienia i kultywowania tradycji regionu stanowią zespoły ludowe oraz zespoły lokalnych „śpiewaczy”. Zespoły ludowe towarzyszą wielu lokalnym imprezom i stanowią niewątpliwie ważną część życia kulturowego na wsi. Wśród nich należy wymienić: Kapela ludowa i zespół wokально-taneczny „Znad Swędrni” (Gmina Goszczanów), Zespół ludowy „Dąbrowianki” (Gmina Kościelec), Zespół taneczny przy ZSR CKU w Kościelcu (Gmina Kościelec), Zespół „Tradycja” (przy zespole działa również 2-osobowa kapela „Łowijoki” oraz Maria Karolak grająca na dwustrunowych basach kaliskich, liczących ponad 170 lat (Gmina Malanów), Zespół Ludowy „Jarzębinka” z Dziadowic (Gmina Malanów), Śpiewaczy Zespół Ludowy „Zgoda” ze Smulsk (Gmina Przykona), Zespół Ludowy „Wyszynianki” (Gmina Władysławów), Zespół tańca ludowego „Brudzewiaczy” (Gmina Brudzew), Zespół Kalinowiaczy – ludowy i kabaretowy (Gmina Turek), Zespoły śpiewaczy „Serenada” oraz „Alebabki” (Gmina Dobra). Wyniki przeprowadzonych konsultacji w odniesieniu do zasobów kultury wskazują na problemy dotyczące niedostatecznej oferty, zanikanie tradycji, ograniczony (lub jego brak) dostęp do wielu dóbr kultury oraz nieodpowiednia promocja istniejących zasobów. Wśród potrzeb wymieniono natomiast kultywowanie tradycji w sposób, który byłby atrakcyjny dla różnych grup wiekowych, a także zwiększenie współpracy w regionie przy organizacji wydarzeń kulturowych. Na obszarze działania LGD nie ma lub nie zostały dotychczas odkryte produkty lokalne, czy marka lokalna, z którą utożsamialiby się mieszkańcy. W ramach spotkań informacyjnych przedstawiciele środowiska rękodzielników wymienili potrzebę wsparcia ich działalności twórczej, tj.: promocję, odkrywanie talentów, rozwijanie umiejętności sprzedażowych, tworzenie wspólnej marki i marketing, i znalezienie rynków zbytu dla swoich produktów. Ogromnym problemem według badanych jest również brak odpowiedniego przepływu informacji o wydarzeniach na terenie gmin członkowskich LGD, a także współpraca gmin w zakresie organizowanych wydarzeń, tj.: konkurencyjne imprezy (często powielanie tych samych imprez) lub pokrywające się w czasie wydarzenia, niska współpraca w zakresie promowania zasobów kulturowych poszczególnych gmin. Przedstawiciele zespołów ludowych działających na obszarze LGD zasygnalizowali natomiast problem niskiego poziomu zainteresowania młodszej generacji kultywowaniem tradycji w regionie. Dotyczy to zarówno bezpośredniego angażowania się, jak i samego zainteresowania ich twórczością. Zgodnie stwierdzono, iż niezmiernie ważnym byłoby uatrakcyjnienie dotychczasowej formuły funkcjonowania zespołów, jak chociażby poprzez organizację warsztatów

doskonalących umiejętności członków, czy też realizację projektów z udziałem znanych artystów, czy też odwołanie się do niekonwencjonalnych form wyrazu artystycznego np.: białego śpiewu.

Podsumowanie:

Charakterystyczny dla obszaru wydaje się być wciąż niski poziom świadomości dotyczący tożsamości lokalnej, szczególnie w odniesieniu do młodszego pokolenia, rzadko angażującego się w wydarzenia z obszaru kultywowania tradycji. Z drugiej strony jednak pojawia się kwestia powodów takiego stanu rzeczy. Jednym z nich może stanowić niewielka liczba form mogących udrożnić przenikanie tradycji i kultury ze starszych pokoleń na młodsze, w formule na tyle atrakcyjnej, by młodzież chętnie się w nie angażowała. Niski jest także poziom patriotyzmu konsumenckiego, nieuświadomione produkty lokalne, a w odniesieniu do zasobów kulturowych – niska świadomość ich istnienia i niewielkie wykorzystanie przez organizatorów wydarzeń kulturalnych. Kłopotliwa jest również niedostępność wielu istniejących na obszarze obiektów kultury oraz na tle innych obszarów – ich niska atrakcyjność dla zwiedzających. Ponadto pojawia się problem niedostatecznego poziomu wykorzystania infrastruktury publicznej, w tym powstałej w ramach poprzedniego okresu programowania ze środków PROW, np.: świetlice wiejskie. Poprzedni okres programowania pozwolił natomiast stworzyć solidne podwaliny dla realizowania nowych i kolejnych działań służących kultywowaniu tradycji, budowaniu tożsamości lokalnej oraz aktywizacji społeczności (zasoby materialne, m.in. wyremontowane świetlice, centra kultury oraz nabycie nowych doświadczeń, zacieśnienie współpracy poprzez realizację operacji służących kultywowaniu tradycji obszaru). Niewątpliwie wyróżnikiem obszaru jest potencjał osobowy – rękodzielnicy i artyści, chętnie angażujący się w organizowane w gminach wydarzenia, gotowi na wyzwania i współpracę z przedstawicielami różnych środowisk oraz liczne tradycje i obrzędy – dość mocno zakorzenione w świadomości starszej części mieszkańców. Jak wynika z konsultacji społecznych słabością obszaru jest także ograniczona dostępność oferty kultury dostępnej głównie dla mieszkańców dużych miast – do wydarzeń oferowanych przez teatry czy filharmonie.

3.4 Uwarunkowania przyrodnicze

3.4.1 Walory naturalne obszaru

Obszar objęty LSR posiada urozmaiconą rzeźbę terenu, zachodnia część obszaru LGD to Wysoczyzna Turecka w skład której wchodzi kilka grup wzgórz: Pagórki Złotogórskie (191 m n.p.m., gmina Władysławów), Góry Szadowskie (174 m n.p.m., gminy Turek, Władysławów), Wzgórza Władysławowskie (165 m n.p.m.), Wzgórza Dąbrowickie (171 m n.p.m., gminy Władysławów i Brudzew) i Wał Malanowski (193 m n.p.m., Gminy Malanów, Kawęczyn, Turek). Wschodnia część obszaru objętego LSR to Dolina rzeki Warty (Gminy Dobra, Przykona, Brudzew i Kościelec). Obszar LGD ma też kilkanaście punktów widokowych z których najwyższy znajduje się we wsi Czachulec Stary w Gminie Malanów. Główną rzeką obszaru jest Warta. Główne zbiorniki wodne to Zbiornik Jeziorsko – zbiornik retencyjny na Warcie (gm. Dobra obejmuje płn. obszary zbiornika) i zbiorniki pokopalniane Bogdałów, Janiszew, Koźmin na terenie gm. Brudzew. Zbiornik w Przykonie i powstający we Władysławowie. Większość zbiorników jest używana w celach rekreacyjnych. Szata roślinna obszaru obejmuje wiele cennych przyrodniczo obszarów: śródleśne bagna, torfowiska, wrzosowiska, wydmy i starorzecza. Na terenie LGD znajdują się następujące obszary chronione: Uniejowski Obszar Chronionego Krajobrazu – zajmuje 83,6% powierzchni Gminy Dobra i tereny gmin Przykona i Kawęczyn; Obszar Natura 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków “Zbiornik Jeziorsko” i obszar specjalnej ochrony ptaków “Dolina środkowej Warty” – na obszarach gmin Brudzew, Kościelec, Dobra i Przykona; Złotogórski Obszar Chronionego Krajobrazu (Gminy Brudzew, Turek, Władysławów); Na obszarze LGD znajduje się też kilka stref ochronnych bociana czarnego i liczne pomniki przyrody. Podczas spotkań komunikacyjnych reprezentanci trzech sektorów wskazali, iż obszary chronione mogłyby stanowić atrakcyjny materiał edukacyjny dla dzieci w szkołach zlokalizowanych na terenie obszaru LGD i jednocześnie bazę do budowania poczucia tożsamości lokalnej. Niski jest jednak poziom świadomości ich istnienia, a tym samym wykorzystania także w celach promocyjnych.

3.4.2 Ochrona środowiska naturalnego

Wydobycie węgla brunatnego przyczyniło się do częściowego zniszczenia środowiska naturalnego. Zgodnie z obowiązującymi uwarunkowaniami prawnymi kopalnia podejmowała działania w zakresie rekultywacji terenów pokopalnianych, będące rekompensatą niekorzystnych zmian powodowanych działalnością górniczą, a z drugiej, w wielu przypadkach jest początkiem nowego, często bardziej atrakcyjnego sposobu zagospodarowania terenów. Na obszarze LGD występują kierunki rekultywacji – rolny, leśny, wodny oraz rekreacyjny. Po zakończeniu eksploatacji złóż zostały utworzone m.in. zbiorniki wodne: Bogdałów, a na terenie Gminy Przykona

stworzono sztuczne jezioro o powierzchni lustra wody 140 ha. Akwen w Przykonia pokazał, że rodzaj zagospodarowania terenu pogórniczego może uwzględniać zapotrzebowanie społeczne. Obecnie, u schyłku istnienia kopalni, skutki jej działalności najbardziej odczuwalne są przez rolników, szczególnie z uwagi na znacząco obniżony poziom wód gruntowych i osuszanie gruntów. Jednocześnie kopalnia prowadzi różnorodne prace rekultywacyjne wynikające z uwarunkowań prawnych i planów odnowy miejscowości mające niwelować skutki zniszczeń wywołanych przez działalność kopalni.

W odniesieniu do ochrony zdrowia *Raport o stanie środowiska w Wielkopolsce* w roku 2013 przedstawiony przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazuje dobry stan jakości powietrza w odniesieniu do zdrowia dla gmin obszaru LGD (klasa A jakości powietrza) z wyjątkiem okresowego (w okresie grzewczym) stałego zanieczyszczenia wywołanego „niską emisją” – paleniska domowe (klasa C jakości powietrza). Na terenie całego obszaru LGD na zanieczyszczenie powietrza wpływa głównie emisja zanieczyszczeń z procesów technologicznych w zakładach przemysłowych zlokalizowanych na terenie miasta i gminy Turek gdyż jest to główny ośrodek przemysłowy obszaru. O stanie zanieczyszczenia decyduje kompleks paliwowo energetyczny. Ponad 99% zanieczyszczeń emitują zakłady związane z tym sektorem gospodarki (Program Ochrony Środowiska dla Gminy Turek na lata 2013-2016 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2017-2020). Na terenie gminy Turek główne obiekty stanowiące źródła emisji zanieczyszczeń do powietrza to KWB Adamów i Sintur Sp. z o.o. posiadająca zakład pracy chronionej w Szadowie Pańskim. Mieszkańcy obszaru nie pozostają obojętni na inwestycje przedsiębiorców, które mogą przyczynić się do negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Przykładem jest tu chociażby protest mieszkańców w przypadku budowy kurnika w Czachulcu Starym (gm. Kawęczyn), w wyniku której miejscowa i okoliczna społeczność obawia się zwiększenia emisji zanieczyszczeń na skutek znacznego wzrostu ruchu transportu samochodów ciężarowych oraz produkcji wysokiej ilości azotu. Podobnie akcje sprzeciwu mieszkańców dotyczą miejscowości Bierzmo i Olimpia (gm. Brudzew), gdzie planowana jest budowa zakładu demontażu samochodów oraz odlewni aluminium i ołowiu. W tym wypadku również mieszkańcy wyrażają swe obawy, co do szkodliwości przedsiębiorstwa w wyniku przenikania do atmosfery freonu oraz metali ciężkich. Plany gospodarki niskoemisyjnej opracowane przez poszczególne gminy wskazują, że na terenie poszczególnych gmin główne źródła zanieczyszczeń to paleniska domowe i pojazdy samochodowe. Zarówno gminne Programy ochrony środowiska jak i Plany gospodarki niskoemisyjnej wskazują na konieczność podejmowania następujących działań w celu poprawy stanu środowiska: termomodernizacja budynków, wymiana kotłów węglowych na bardziej sprawne, budowa ścieżek rowerowych, programy edukacyjne z udziałem gmin, rozwój infrastruktury dla OZE. Prekursorem działań w tej dziedzinie na naszym obszarze jest Gmina Przykona gdzie w ramach kompleksowego zagospodarowania terenów pokopalnianych tworzony jest Gminny Park Energetyczny. W 2012 r. Rada Gminy Przykona uchwaliła zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego umożliwiające budowę 13 turbin wiatrowych. Obecnie w miejscowości Wichertów powstała prywatna farma fotowoltaiczna o mocy 1MW. Na etapie przygotowania dokumentacji jest farma fotowoltaiczna o mocy 1,97MW z lokalizacją w miejscowościach Psary i Jeziorko. Od 2011 r. Gmina udziela mieszkańcom dotacji na zakup i montaż odnawialnych źródeł energii. Z budżetu gminy udzielane są również dotacje na wymianę kotłów na ekologiczne o wyższej sprawności i mniejszej emisji zanieczyszczeń. Od 2014 r. na budynku Urzędu Gminy funkcjonuje ponadto mikroinstalacja fotowoltaiczna o mocy 5,04kW. Docelowo do 2020 r. planowane jest wyposażenie wszystkich obiektów użyteczności publicznej w mikroinstalacje fotowoltaiczne.

Wnioski z konsultacji:

Wartym podkreślenia jest, iż w czasie spotkań komunikacyjnych mieszkańcy obszaru przedstawiali problemy dotyczące negatywnego wpływu społeczności na środowisko naturalne (m.in. spalanie butelek w piecach w domach jednorodzinnych, palenie opon, stosowanie oprysków o wysokiej skuteczności i zarazem szkodliwości na glebę oraz w nieodpowiednich porach dnia) niewielkiej liczbie działań w zakresie kształtowania świadomości ekologicznej (zarówno młodszego, jaki i starszego pokolenia). Szczególnie problem niszczyielskiej działalności człowieka na środowisko naturalne – głównie z uwagi na niewiedzę – podkreślali pszczelarze, bijąc na alarm z uwagi na fakt, iż rokrocznie wymiera duża liczba rodzin pszczelich. Ponadto licznie podkreślano, iż na obszarze działania LGD nie ma jednolitego systemu znakowania zasobów przyrodniczych (w tym: ścieżek, szlaków), słabo wygląda także współpraca gmin w tym zakresie, nie ma zbiorczej informacji nt. walorów przyrodniczych w jednym obiekcie, brakuje przewodników i publikacji wspólnych dla całego obszaru (mapy). Kilkakrotnie wymieniono również niedostateczne zagospodarowanie zbiorników pokopalnianych i nieodpowiednią infrastrukturę ściekową. W czasie działań konsultacyjnych mieszkańcy obszaru zwrócili uwagę na istnienie sprzyjających warunków do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych szczególnie na terenach pokopalnianych, co już dzieje się np. w Gminie Przykona.

Podsumowanie:

Obszary chronione stanowią niewątpliwie atut terenu LGD, jednak ich świadomość istnienia, ogromnych walorów krajobrazowych oraz znaczenia dla utrzymania równowagi biologicznej jest pośród mieszkańców niewielka. Niski jest również stopień promowania ich jako element wspólnej kampanii promocyjnej obszaru oraz edukacji szkolnej. Obszary LGD charakteryzują się zadowalającym poziomem czystości powietrza, ciszą i niskim stopniem urbanizacji. Obszary typowo wiejskie i obszary objęte ochroną krajobrazową stwarzają dogodne warunki do uprawiania wędrówek pieszych, rowerowych, wodnych, konnych, zbiorniki posiadają wodę przydatną do kąpeli i sportów wodnych. W poprzednim okresie programowania 2007-2013 powstawały szlaki i oznakowania pozwalające na korzystanie z tych zasobów. Działania prowadzone przez LGD pozwoliły również na większą integrację podmiotów działających w tym obszarze. Słabością regionu jest natomiast niewystarczająca popularyzacja posiadanych zasobów: oznakowanych szlaków pieszych, rowerowych i konnych, a także mała ilość ścieżek i szlaków prowadzących do obszarów cennych krajobrazowo i przyrodniczo, a także słaba promocja całego obszaru (m.in. brak punktu informacji turystycznej). Niski jest także stopień świadomości ekologicznej oraz wciąż niezadawalająca dbałość mieszkańców o ochronę środowiska naturalnego.

3.5 Uwarunkowania gospodarcze

3.5.1 Profil gospodarczy obszaru

Obszar objęty LSR to rejon rolniczo-przemysłowy z centrum działalności przetwórstwa rolno-spożywczego Mleczarnia Turek Sp. z o.o. oraz przemysłu drzewnego i meblowego oferującymi atrakcyjne miejsca pracy dla mieszkańców. Pozytywnie na sytuację ekonomiczną obszaru wpływa też lokalizacja dużych zakładów związanych z przemysłem paliwowo-energetycznym, będącym dominującą gałęzią gospodarki w regionie. Głównym surowcem eksploatowanym na tym obszarze jest węgiel brunatny. Do kwietnia 2012 roku węgiel był wydobywany z odkrywek Adamów, Koźmin i Władysławów. Zaprzesano wydobywania z odkrywki Władysławów. W skład Zespołu Elektrowni Pątnów – Adamów – Konin SA (ZE PAK) wchodzi Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów i Elektrownia Adamów. Cały kompleks generuje miejsca pracy dla 6 tysięcy osób. Z końcem roku 2017 planowane jest zamknięcie Elektrowni Adamów, na rok 2023 planowane jest również zakończenie wydobywania węgla brunatnego z obecnie istniejących odkrywek w związku z wyczerpującymi się zasobami. Czynne odkrywki znajdują się na terenach gmin Turek i Brudzew. Niestety ich wpływ w przyszłości będzie się ograniczał. W wyniku likwidacji ww. zakładów na obszarze działania LGD pracę straci ok. 1000 osób (dokładne dane nie są znane – spółka nie udziela takich informacji). Centrum usług rynkowych dla mieszkańców obszaru i związane z nim miejsca pracy zlokalizowane są głównie w mieście Turek. Dzięki lokalizacji zakładów przemysłowych i firm usługowych sytuacja na rynku pracy jest podobna do porównywanych obszarów – gmin ościennych Województwa Wielkopolskiego. Analiza szczegółowa pokazuje jednak że nie wszystkie grupy mieszkańców mają równy dostęp do rynku pracy. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych zdecydowanie więcej jest kobiet bez stażu pracy lub z niedużym stażem pracy. Generalnie wyższy poziom bezrobocia notowany jest wśród absolwentów i osób młodych. Dodatkowo w ofercie powiatowego biura pracy niewiele jest ofert pracy dla absolwentów i osób niepełnosprawnych (na podstawie danych urzędów pracy).

Pośród podmiotów gospodarczych mających największy udział w tworzeniu miejsc pracy obok kopalni i elektrowni na obszarze objętym LSR działają także i inne, mające siedzibę w mieście Turek: Profim Sp. z o.o. (przemysł meblarski: produkcja krzeseł i foteli biurowych), zatrudnienie: 1300 os., Mleczarnia Turek Sp. z o.o. (przetwórstwo rolno – spożywcze: największy w kraju producentem serów z białą pleśnią), zatrudnienie: ok. 550 os.; ZE PAK (produkcja energii elektrycznej, energii ciepłej dla miasta dostawca pary do celów technologicznych dla pobliskich zakładów pracy), KWB ADAMOW S.A. (przemysł wydobywczy: eksploatacja złóż węgla brunatnego), odkrywki na obszarze gmin LGD Turek, Brudzew, zatrudnienie w przemyśle paliwowo-energetycznym ok. 1500 os. także dla mieszkańców LGD. Zlokalizowane w gminach członkowskich: SUN GARDEN Sp. z o.o. (Gm. Malanów; przemysł tekstylny i meblarski: produkcja mebli ogrodowych, tekstylii domowe, materace i meble tapicerowane; zatrudnienie ok. 2000 os.); Andrewex (Gm. Przykona; wyroby z drewna, produkcja wielkowymiarowych konstrukcji drewnianych, meble ogrodowe, elementy konstrukcji ogrodowych, parkiety, produkty metalowe), zatrudnienie ok. 1500 os. Na terenie LGD TUR działa również wiele mikro, małych i średnich firm oferujących produkty i usługi oparte o przemysł drzewny: wiele stolarni, tartaków i lokalnych producentów mebli. Od kilku lat intensywnie rozwija się na obszarze działania LGD także branża logistyczna. Przedsiębiorstwa oferujące usługi transportowe i spedycyjne zostały utworzone m.in. w odpowiedzi na potrzeby lokalnych dużych firm takich jak Sun Garden czy Profim. Wielu rolników także prowadzi działalność transportową w formie mikroprzedsiębiorstwa w oparciu o 2-3 samochody dostawcze. Istnieje też grupa kilkunastu firm

posiadających od 20 do 35 pojazdów (jak np. Trans Oll, Trans Tom, Bednarek), a także kilka dużych firm zajmujących się spedycją (np. AMBRO, Obatrans). Większość firm prowadzi działalność krajową, około 15% z nich – międzynarodową. Z przeprowadzonej diagnozy obszaru wynika, iż obecnie wyzwanie branży stanowi brak kierowców, niskie stawki wywołane sprowadzaniem kierowców z Ukrainy i Litwy, a także brak współpracy spowodowany głównie wysokim poziomem konkurencji. Podczas przeprowadzonych wywiadów przedsiębiorcy wskazali jako rozwijającą się na naszym obszarze na przestrzeni kilku ostatnich lat, branżę logistyczną. Jednocześnie jeden z rozmówców, podkreślił, iż branża ta boryka się z problemem ograniczonych powierzchni magazynowych, co można byłoby rozwiązać wykorzystując tereny pokopalniane jako tereny aktywizacji gospodarczej z przeznaczeniem na centra logistyczne. Tylko w przypadku niektórych objętych badaniem przedsiębiorstw zadeklarowano chęć podjęcia współpracy z nowymi podmiotami gospodarczymi głównie w zakresie dostaw drewna sklejkowego oraz szycia pokrowców. Dodatkowo, w ramach przeprowadzonych konsultacji zwracano uwagę, że w obecnej strukturze właścicielskiej terenów pokopalnianych niezmiennie trudno jest przewidzieć kto będzie tymi terenami gospodarował i w jaki sposób. Planowanie rozwoju gospodarczego w oparciu o te zasoby jest utrudnione. Uczestnicy spotkań konsultacyjnych sygnalizowali także mało korzystne uwarunkowania dla rozwoju przedsiębiorczości oraz niski poziom wiedzy przyszłych przedsiębiorców dot. rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej, spowodowany niewielką liczbą działań w tym zakresie. Ponadto sygnalizowano problem niewielkich możliwości korzystania z systemu mikropożyczek i ogólnie niski poziom przedsiębiorczości na terenach wiejskich. Część przedstawionych przez mieszkańców obszaru problemów dotyczyła także sfery publicznej: słaba współpraca JST z lokalnymi przedsiębiorcami, zbyt mało działań, które mogłyby przyciągnąć inwestorów na tereny inwestycyjne, a nawet niekiedy – utrudnianie prowadzenia działalności gospodarczej przez sektor publiczny. Potencjalne zagrożenie dla regionu stanowi również słaby lobbing obszaru w skali kraju. Problemy te były sygnalizowane także w wywiadach pogłębionych z przedsiębiorcami. Jako korzystne dla rozwoju przedsiębiorczości podawano natomiast: centralne usytuowanie w kraju, bliskość autostrady i znaczących dróg krajowych, a także tereny inwestycyjne na obszarach gmin Turek, Brudzew i Przykona.

3.5.2 Branża turystyczna

Branża turystyczna obszaru objętego LSR obejmuje m.in.: ośrodki jeździeckie, tj.: Stadnina w Myszkowicach zajmująca się powożeniem i jazdą wierzchem; Stajnia Klubu Jeździeckiego HEAA w Żdźarach trenuje konie sportowe w dyscyplinie skoków przez przeszkody (ograniczona dostępność dla osób spoza klubu); Stajnia Roka w Kowalach Księżych; Rancho Dwa Edeny. Z uwagi na atrakcję regionu, jaką są zbiorniki wodne, szczególnie Przykona i Jeziorsko, działalność swą prowadzą i rozwijają także podmioty dostarczające możliwość uprawiania sportów wodnych, szczególnie żeglarsstwa i windsurfingu, w tym m.in.: AMOR Sailing (Zimotki, Gmina Przykona); Rafa-Jeziorsko Ośrodek Wypoczynkowo-Żeglarski (Gmina Dobra; Wypożyczalnia Sprzętu Wodnego Adam Bartnik (Zimotki, Gmina Przykona). Przeprowadzony w okresie prac nad niniejszą diagnozą wywiad grupowy z przedstawicielami ośrodków jeździeckich wskazał na problem utrzymania szlaków konnych, w tym weryfikacji ich przejezdności oraz brak wspólnych działań informacyjno-promocyjnych w zakresie oznakowania szlaków, wydawania map, przewodników etc. Ponadto uczestnicy spotkania zasygnalizowali kwestię znikomej współpracy instytucji tworzących szlaki konne z ośrodkami jeździeckimi przy wytyczaniu szlaków konnych (łączna długość szlaków konnych obszaru LGD to 151,7 km). Szlaki rowerowe i piesze oznakowane obejmują łącznie 194,6 km, natomiast oznakowane szlaki rowerowe i piesze – 196,4 km. W przewodniku turystycznym „Szlakiem TURa” dodatkowo opisanych jest 198 km w ramach trzech szlaków pieszych i rowerowych. W ramach działań konsultacyjnych zwracano również uwagę na nieustannie rosnące zainteresowanie aktywnymi formami spędzania wolnego czasu w okolicy miejsca zamieszkania co stanowi niewątpliwą szansę dla rozwoju regionu. Konsultacje społeczne wskazały jednakże, że zapowiedzi niższej ilości dostępnych środków zewnętrznych przeznaczonych na infrastrukturę rekreacyjną i turystyczną może stanowić zagrożenie dla rozwoju tej branży.

3.5.3 Baza noclegowa

Na obszarze objętym strategią usługi noclegowe oferuje 28 podmiotów gospodarczych, w tym w 11 gospodarstwach agroturystycznych zaś łączna liczba miejsc noclegowych wynosi 618 w tym 117 oferowanych przez gospodarstwa agroturystyczne. W okresie ostatnich kilku lat baza noclegowa poszerzyła się o kilka nowych obiektów noclegowych: hotel, zajazdy, miejsca krótkotrwałego zakwaterowania, gospodarstwa agroturystyczne i ośrodki nad zbiornikami wodnymi. Nadal jednak jest ona jednak niedostatecznie rozwinięta. Wiele obiektów krótkotrwałego zakwaterowania oraz agroturystyka nie odpowiadają współczesnym standardom, ich oferta skierowana jest głównie do pracowników, wykonujących tymczasowe prace w regionie.

Jak wynika z danych GUS stopień wykorzystania bazy noclegowej jest niski. Na terenie Powiatu Tureckiego wskaźnik Schneidera – wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów (także z uwzględnieniem osób korzystających z noclegów w związku z pobytem na obszarze w celach zarobkowych), przypadającą na 1000 mieszkańców stałych wynosi 49,6 przy np. 1124,5 w sąsiadującym Powiecie Konińskim. Jednakże dobre położenie obszaru – m.in. liczne zakłady przemysłowe, bliskość Uniejowa posiadającego produkt turystyczny funkcjonujący na rynku z dużym sukcesem – wskazuje na duży potencjał rozszerzenia bazy noclegowej.

3.5.4 Obiekty gastronomiczne

Niezwykle prężnie rozwijają się natomiast obiekty gastronomiczne, powstające głównie z uwagi na organizację imprez okolicznościowych dla lokalnej społeczności. Dodatkowo oferta usług gastronomicznych obejmuje także restauracje i obiekty serwujące obiady domowe. Przejedni i turyści mogą korzystać z tych ofert. Obecnie w Gminie Brudzew jest jeden taki obiekt, w gm. Dobra 3, w gm. Kawęczyn 1, w gm. Kościelec 4, w gm. Malanów 4, w gm. Turek 4, w gm. Władysławów 3. Doświadczenia Spółdzielni Socjalnej „Powróćisz Tu” wskazują na zapotrzebowanie na usługi gastronomiczne wśród mieszkańców. Uruchomienie baru mlecznego w 2015 roku spowodowało uruchomienie sześciu kolejnych podobnych punktów gastronomicznych w krótkim czasie. Wszystkie funkcjonują i posiadają stałych klientów.

3.5.5 Ekonomia społeczna

LGD TUR jest prekursorem działań w zakresie przedsiębiorczości społecznej na swoim obszarze, bowiem z jej inicjatywy w roku 2014 cztery gminy członkowskie (Brudzew, Kawęczyn, Przykona, Turek) oraz m. Turek, przy wsparciu Konińskiego Ośrodka Wspierania Ekonomii Społecznej, utworzyło spółdzielnię socjalną. Wiodącym obszarem działalności spółdzielni jest działalność gastronomiczna, obejmująca prowadzenie baru mlecznego i żywienie dzieci na terenie 10 placówek edukacyjnych zlokalizowanych na obszarze działania LGD. Dodatkowo LGD świadczy usługi cateringu na rzecz gmin członkowskich oraz firm i osób prywatnych – głównie mieszkańców miasta Turku. Od kwietnia 2015 r. Spółdzielnia prowadzi ciesząc się dużym zainteresowaniem bar mleczny z dotacjami z ministerstwa. Spółdzielnia nie tylko wspiera osoby z obszaru wykluczenia społecznego, ale także propaguje zdrowy tryb życia (konsultacje dietetyczne), a także zdrową kuchnię, w tym przetwory sporządzone z zakupionych od okolicznych rolników owoców. W ofercie spółdzielni można znaleźć także miód od okolicznych pszczelarzy. Plany dalszego rozwoju działalności spółdzielni socjalnej „Powróćisz Tu” obejmują opiekę nad osobami starszymi i potrzebującymi, internetową sprzedaż artykułów wytwarzanych przez lokalnych rękodzielników. W spółdzielni zatrudnionych jest obecnie 8 osób z obszarów wykluczenia społecznego włączając w to osoby niepełnosprawne. Ograniczeniem dalszego rozwoju w zakresie wytwarzania, promowania i sprzedaży produktów lokalnych jest zaplecze lokalowe. Prężnie działający podmiot ekonomii społecznej stanowi niewątpliwą atut regionu. Szansą dla rozwoju ekonomii społecznej są również dostępne środki unijne.

3.5.6 Rolnictwo

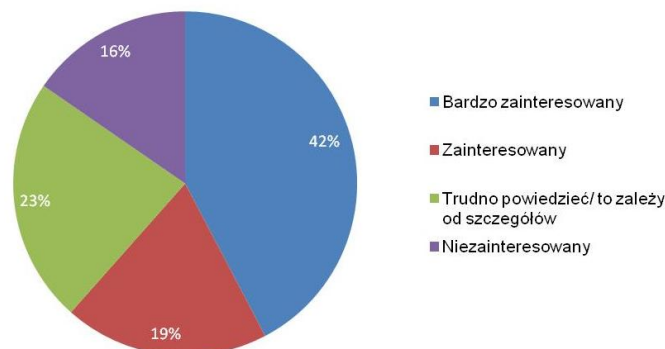
Główne kierunki produkcji rolnej to uprawa zbóż, kukurydzy, ziemniaków, hodowla trzody chlewnej, bydła mlecznego i opasowego. Dodatkowo w Gminie Goszczanów uprawiane są trawy nasienne, a w Gminie Kościelec żywiec wołowy. Na obszarze LGD użytki rolne zajmują średnio 67,8% ogólnej powierzchni gminy, leśne – 20,3%. Gospodarstwo rolne zajmuje średnio powierzchnię 6,3 ha. Około 250 gospodarstw dysponuje arealem powyżej 25 ha.

Gmina	Powierzchnia użytków rolnych		Powierzchnia użytków leśnych		Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w ha	Liczba gospodarstw w powyżej 25ha
	ha	% powierzchni gminy	ha	% powierzchni gminy		
Brudzew	8103,98	72	2444	21	5,2	12
Dobra	9121	69,76	2610	20,19	5,9	34
Goszczanów	10391	86	768	6,3	9,5	bd
Kawęczyn	7231	72	687	7	8	65
Kościelec	6928	66,2	2582	24,67	7	31
Malanów	6694	62,46	2888	25,8	bd	bd
Przykona	6500	56	2876	27	3,25	16
Władysławów	4402	58,65	2609	28,8	5,35	31

Turek	6325.94	67,7	2112	22,6	bd	bd
Razem	59370,98	67,86333	19576	20,37333	6,314286	

Tabela 5. Powierzchnia użytków w poszczególnych gminach i wielkość gospodarstw – 2013 r. (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gmin LGD)

Obszar znany jest z tradycji przetwórstwa owocowo-warzywnego z uwagi na funkcjonujące przez wiele lat i ciszące się dobrą opinią Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego, które zostały zamknięte wraz z transformacją ustrojową. Obecnie jednym z najczęściej sygnalizowanych problemów dla lokalnych sadowników i rolników jest m.in. brak przetwórstwa owocowo-warzywnego w regionie. Możliwość zapewnienia środków na rozwój przetwórstwa lokalnych produktów rolnych daje możliwość ponownego rozkwitu tej działalności i odpowiedzenia na potrzeby lokalnych rolników. Duże zainteresowanie tym zagadnieniem wykazało 11 rolników spośród 26 poddanych badaniu ankietowemu przeprowadzonemu metodą CATI. Poniższy diagram wskazuje na poziom zainteresowania ankietowanych rolników wsparciem, w tym w ramach oferty inkubatora produktów lokalnych.

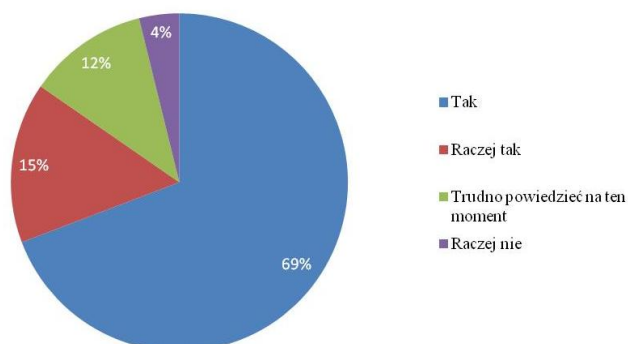
Wykres 1. Poziom zainteresowania rolników wykorzystaniem inkubatora przetwórstwa produktów rolnych

W gminach objętych działaniem kopalni duże powierzchnie obszaru gmin wyłączone są z produkcji leśnej i rolnej. Kwestie ekologiczne i rekultywacja terenu stanowią duże wyzwanie dla obszaru. Większość gruntów to ziemie piątej i szóstej klasy bonitacyjnej, przeważnie gleby mozaikowe. Dużym wyzwaniem rolnictwa tego obszaru jest przesuszenie gleb, pogłębione jeszcze przez istnienie kopalni odkrywkowych. Takie warunki skutkują niską opłacalnością produkcji rolnej. Na obszarze prowadzone są uprawy ekologiczne jednak zainteresowanie tego typu uprawami podyktowane jest głównie możliwością ubiegania się o dofinansowanie. Niska klasa bonitacyjna i mozaikowość gleb nie sprzyjają jednak uprawom ekologicznym. Podobnie w odniesieniu do niektórych upraw (np.: borówki) także uwarunkowania prawne nie zachęcają do prowadzenia gospodarstw ekologicznych. W czasie spotkania komunikacyjnego rolnicy wskazali na brak rynków zbytu dla produktów ekologicznych, które należycie wynagradzałyby rolnikom poczynione nakłady finansowe i zwiększone zabiegi uprawne czy hodowlane. Ponadto koszty certyfikacji upraw/hodowli ekologicznych stanowią niejednokrotnie barierę dla ich rozwoju. Stąd też niektórzy rolnicy decydują się na stosowanie naturalnych środków ochrony roślin (np. mikroorganizmy), ale bez certyfikacji. Wartym podkreślenia jest fakt, iż na terenie Gminy Brudzew funkcjonuje instytut badawczy (Instytut Technologii Mikrobiotycznych) przy firmie ProBiotics Polska będącej laureatem Nagrody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi za promocję i wdrażanie naturalnych technologii mikrobiologicznych w polskim rolnictwie. ProBiotics Polska jest pierwszą firmą w Europie i trzecią na świecie, wytwarzającą probiotyczne kultury mateczne. Wytwarzane przez firmę produkty znajdują zastosowanie w rolnictwie naturalnym, stanowią wsparcie dla produkcji ekologicznej, firma oferuje także produkty dla gospodarstw domowych. Obszar działalności firmy stanowi wyraz zainteresowań i pasji właściciela firmy dlatego też równoległe z działalnością badawczą i produkcyjną prowadzi on działania edukacyjne i prospołeczne, także w ramach organizacji pozarządowych. Zastosowanie mikroorganizmów w uprawach, czy gospodarstwie domowym nie jest jednak rozpowszechnione na obszarze LGD, głównie z uwagi na przekonanie o ich niskiej skuteczności.

Wnioski z konsultacji:

W ramach prac nad diagnozą obszaru przeprowadzone zostało spotkanie komunikacyjne z rolnikami obszaru. W czasie spotkania przedstawili oni problemy, w obliczu których stoi rolnictwo obszaru LGD: brak na obszarze LGD przetwórstwa owocowo-warzywnego – to najczęściej sygnalizowany problem, niewielka liczba przedsiębiorców skupujących produkty rolne i brak zbytu dla gospodarstw zajmujących się produkcją warzywną, niewielka pomoc dla producentów rolnych w zakresie tworzenia grup producenckich oraz zrzeszenia się

producentów, a także brak inicjatyw zmierzających do jednoczenia się rolników. Rolnicy wskazali, że wymienione przez nich problemy skutkują niską opłacalnością produkcji rolnej i potrzebą pomocy. Korzystne są natomiast dopłaty bezpośrednie i dofinansowanie ze środków ARMiR. Rolnicy wskazali również nękające ich problemy będące rezultatem zniszczenia środowiska naturalnego: degradacja terenów przez kopalnię i zbiornik Jeziorsko, problem z gruntami osuszonymi przez kopalnię, niewłaściwe zasady oszacowania szkód spowodowanych działalnością kopalni, zaniedbania w zakresie regulacji cieków wodnych i melioracji, a także przy budowie pokopalnianych zbiorników retencyjnych. Zaakcentowano również słabości związane z rolnictwem i produkcją ekologiczną: trudno dostępne rynki zbytu dla produktów ekologicznych, nieuświadomione produkty ekologiczne z obszaru LGD. Przeprowadzone metodą CATI badanie pośród rolników wskazuje natomiast zainteresowanie rolników poszerzeniem swojej działalności, bowiem spośród 26 ankietowanych, 19 wykazało bardzo duże zainteresowanie zdywersyfikowaniem działalności, a 4 przychyliła się do dywersyfikacji. Natomiast dotychczasowy poziom doświadczeń ankietowanych rolników z zakresie współpracy z producentami, dostawcami czy dystrybutorami jest nieznaczący: 16 rolników nie ma żadnego doświadczenia w tym zakresie. Stąd też naturalnym zdaje się być deklarowanie zainteresowania wsparciem i współpracą z LGD ze strony rolników. Pośród najczęściej pożądanych form wsparcia lokalnych producentów rolnych wskazywano: poznanie się, wymianę doświadczeń, pomysłów, informacji pośród producentów rolnych: 15 wykazało bardzo duże zainteresowanie, 7 duże zainteresowanie; wizyty u wiodących producentów rolno-spożywczych w kraju dla poznania ich rozwiązań i doświadczeń: 15 wykazało bardzo duże zainteresowanie, 7 duże zainteresowanie; wspólne kampanie promocyjne lokalnych producentów w trakcie wydarzeń lokalnych lub branżowych: 13 wykazało bardzo duże zainteresowanie, 8 duże zainteresowanie; pomoc w pozyskaniu środków z UE na rozwój działalności produkcyjnej: 18 wykazało bardzo duże zainteresowanie, 3 duże zainteresowanie; pomoc w sprzedaży produktów na rynku krajowym: 17 wykazało bardzo duże zainteresowanie, 7 duże zainteresowanie. Chęć utrzymania kontaktu w zakresie dalszej współpracy z LGD w ww. obszarze wsparcia zadeklarowało 18 ankietowanych, 4 uznało, że raczej tak, 3 nie było w stanie określić na etapie prowadzenia badania, 1 uznał, że nie jest zainteresowany.

Wykres 2. Zadeklarowana chęć utrzymania przez rolników kontaktu z LGD TUR w zakresie dalszej współpracy.

W ramach działań konsultacyjnych zwrócono również uwagę na wzrastającą świadomość ekologiczną i rosnącą popularność produktów zdrowych postrzegane jako obszar możliwego rozwoju dla obszaru LGD i potencjalnego obszaru działań w ramach inkubatora. Podczas spotkań konsultacyjnych zarysowała się także potrzeba rolników w zakresie wspierania powstawania i rozwoju małych masarni oraz skutecznego uregulowania możliwości sprzedaży bezpośredniej. Dodatkowo akcentowano zwiększenie wsparcia dla ekologii i pszczelarstwa. Jako formę wsparcia działalności rolniczej zdaniem rolników stanowić mogą targi rolniczo-ogrodnicze w Kościelcu i Kaczkach Średnich, których marka (szczególnie w odniesieniu do targów w Kościelcu) jest znana innym rolnikom z powiatów ościennych, a także placówki oświatowe kształtujące rolników. Jednocześnie podczas spotkań konsultacyjnych zostało wyartykułowane stwierdzenie, że ranga w stosunku do poprzednich lat ww. imprez wystawienniczych mocno podupadła i należałoby poczynić działania, by przywrócić dawne lata ich świetności. Zwrócono ponadto uwagę na niski poziom lokalnego patriotyzmu konsumenckiego, produkty sprzedawane przez rolników na giełdach – trafiają do hurtowni zlokalizowanych w mieście Turek. Tym samym są one nie tylko droższe, ale i spada odpowiedzialność sprzedawcy/hurtownika.

3.5.7 Przedsiębiorczość

Wskaźnik przedsiębiorczości uwzględnia liczbę firm prywatnych zarejestrowanych w systemie REGON z wyłączeniem sekcji A i B) na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Gminy LGD położone są najdalej od stolicy Województwa, Gmina Goszczanów jest gminą ościenną Województwa Łódzkiego. Osiągają one jedne z najniższych wartości wskaźnika przedsiębiorczości w województwie, są one niższe od średniej dla Wielkopolski. Uśredniona wartość poziomu przedsiębiorczości na obszarze LGD w stosunku do wskaźnika przedsiębiorczości dla Województwa Wielkopolskiego wynosi odpowiednio 90,80 do 180,30. Dla pomiaru przedsiębiorczości wzięto pod uwagę dane dotyczące liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w roku 2013. Z gmin LGD Powiatu Tureckiego najwyższą przedsiębiorczość cechuje mieszkańców Dobrej, najniższe wskaźniki przypadają na gminy Brudzew, Kawęczyn i Goszczanów. Szczegółowa liczba podmiotów na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach wynosi: Brudzew: 72,6; Dobra: 95,7; Goszczanów: 73,21; Kawęczyn: 88,90; Kościelec: 109,3; Malanów 92,9; Przykona: 84; Turek: 104,6; Władysławów: 95,7; gdzie wskaźnik dla Wielkopolski wynosi: 180,3, a dla gmin wiejskich Wielkopolski: 137,8. W latach 2007-2013 w ramach środków Powiatowego Urzędu Pracy przeznaczonych na rozpoczęcie działalności gospodarczej najwięcej beneficjentów wsparcia przypadło na Gminę Władysławów, najmniej na Gminę Przykona. Wśród nowoutworzonych podmiotów w ramach ww. wsparcia w roku 2013 - 63,5% stanowią podmioty działające w sektorze usług. Wiodące profile podjętej działalności to branża budowlana oraz fryzjerstwo i kosmetyka pośród innych specjalności – działalności krawieckie. Na podstawie analizy efektywności PUP Turek przeprowadzonej z uwzględnieniem okresu 2004-2011 wynika, iż większość dotacji została przyznana dla osób w grupie wiekowej 25-34 (43,7%). Najliczniejszą grupę stanowiły osoby, które pozostawały bez pracy przez okres do 6 miesięcy (64,9%), najmniej liczną grupą, bezrobotni zarejestrowani przez okres dłuższy niż 12 miesięcy. W 2007 roku bezrobotni złożyli w PUP Turek 220 wniosków, środki przyznano 165 osobom, 31 marca 2013 spośród tych nowopowstałych działalności nadal istniało 57, co stanowi 34,5% ogółu działalności, które powstały. Na rynku pracy do 2013 utrzymało się 39% podmiotów zajmujących się usługami, 22% - handlem oraz 16,7% produkcją. Analizowany przez PUP okres wprawdzie nie pokrywa się całkowicie z badanym przez nas okresem, ale wskazuje na pewne trendy panujące w regionie. Zapowiedź dostępności kolejnych środków w ramach rozmaitych programów i inicjatyw stanowi szansę na dalszy rozwój przedsiębiorczości i całego regionu. Jednocześnie pojawiają się już obawy o możliwość zapewnienia ciągłości tych środków szczególnie z funduszy unijnych. Brak jest na naszym terenie dobrych praktyk w zakresie partnerstwa publiczno-prywatnego podobnie jak ma to miejsce na terenie całego kraju.

Podsumowanie

Na przestrzeni lat przedsiębiorczość na terenie obszaru LGD zdominowana została przez działalność dużych zakładów działających w sektorze paliwowo-energetycznym. Stabilizacja zatrudnienia i stosunkowo wysokie zarobki przez lata wpływały negatywnie na podejmowanie własnych inicjatyw gospodarczych. Jednocześnie wysokie emerytury i odprawy dla pracowników kopalni stanowią szansę dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Sytuacji gospodarczej obszaru nie należy jednak rozpatrywać wyłącznie w kontekście przemysłu paliwowo-energetycznego, bowiem na obszarze działają i inne przedsiębiorstwa zatrudniające ponad 1000 oraz blisko 2000 osób. Od kilku lat na obszarze dynamicznie rozwija się branża logistyczna, która staje się także dodatkowym źródłem dochodów również dla rolników, decydujących się na zakup taboru samochodowego celem pozyskania dodatkowych źródeł dochodu. Wskazane niedostatki dotyczą ograniczonej powierzchni do magazynowania. Obszar charakteryzuje się również niewielką ilością podmiotów świadczących usługi. Kwestia ta została również wielokrotnie sygnalizowana w czasie wywiadów z mieszkańcami obszaru. Sygnalizowane niedostatki w sferze usług dotyczą m.in. zanikających zawodów. Podobnie sygnalizowany problemem deficytowych pracowników dotyczył zawodów rzemieślniczych, w tym m.in. zdunów, masarzy, cukierników, piekarzy. Obok nich sygnalizowano zapotrzebowanie i jednocześnie niedostatek pracowników w zawodach specjalistycznych, głównie związanych z obsługą maszyn CNC. Rynek pracy nie zaspakaja potrzeb pracodawców, najczęściej sygnalizowany problem dotyczył braku wykwalifikowanej kadry, nieskuteczności stosowanych rozwiązań systemowych. Gminy podejmują starania pozyskania i wsparcia inwestorów, tworząc strefy inwestycyjne, jednakże dla ankietowanych – poziom wsparcia ze strony gmin, głównie z uwagi na biurokrację – jest nadal niewystarczający. Znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości w regionie mają także środki, którymi dysponuje Powiatowy Urząd Pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej. W czasie działań konsultacyjnych mieszkańcy obszaru zaznaczyli, że dodatkowym wyzwaniem dla lokalnej przedsiębiorczości jest ekspansja sklepów wielkopowierzchniowych, która negatywnie wpływa na patriotyzm lokalny i zniechęca do zaopatrywania się u lokalnych producentów, w tym także producentów rolnych. Rolnicy koncentrują swoją działalność na hodowli bydła mlecznego (m.in. z uwagi na rynek zbytu - wieloletnie umowy zawarte z Mleczarnią Turek) oraz trzody

chlewniej. Główny kierunek upraw to pasze - na potrzeby własne. Uprawy owoców i warzyw są stosunkowo niewielkie - brak jest bowiem przetwórstwa owocowo-warzywnego na obszarze, a rynkiem zbytu dla warzyw i owoców jest m.in. kaliska giełda, z której sprzedane produkty wracają do hurtowni działających na rynku tureckim. Jak podkreślano podczas spotkań - niska jest też świadomość konsumentów, słaby patriotyzm lokalny, przywiązanie do wytworzonych lokalnie produktów i wyrobów. Z uwagi na tradycje przetwórstwa (działające wcześniej Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego) ankietowani deklarują zainteresowanie wznowieniem lub poszerzeniem upraw w przypadku stworzenia warunków wspierających przetwórstwo lokalne produktów rolnych i ich sprzedaż. Świadomość stosowania naturalnych środków ochrony roślin, wykorzystania innowacyjnych rozwiązań m.in. w oparciu o mikroorganizmy - jest niewielka, co ma przełożenie na niewielką liczbę gospodarstw prowadzących uprawy czy hodowle ekologiczne.

3.5.8 Uwarunkowania społeczne

3.5.8.1 Stan ludności

Średnia gęstość zaludnienia na obszarze LGD o całkowitej powierzchni 990 km² wynosi 59 osób na km².

Lp	Gmina	Liczba ludności wg miejsca zamieszkania	Liczba ludności wiejskiej	Gęstość zaludnienia na 1km ²	Powierzchnia w km ²	Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców w
1.	Brudzew	5958	5958	53	112	-6,7
2.	Dobra	6292	4838	48	132	-4,6
3.	Goszczanów	5668	5668	47	122	-3,2
4.	Kawęczyn	5248	5248	52	101	-3,2
5.	Kościelec	6698	6698	64	105	2,7
6.	Malanów	6523	6523	61	107	1,2
7.	Przykona	4405	4405	40	111	3,2
8.	Turek	9080	9080	83	109	31,6
9.	Władysławów	8143	8143	90	91	7,9
Razem		58015	56561	59	990	3,2

Tabela 6: Liczba ludności, gęstość zaludnienia, powierzchnia poszczególnych gmin wchodzących w skład obszaru objętego LSR (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS)

Liczba ludności wiejskiej jest nieznacznie tylko mniejsza od całkowitej ludności obszaru LGD. Gminą o najwyższym udziale mieszkańców jest Gmina Wiejska Turek. Gminą o największej gęstości zaludnienia jest Gmina Władysławów, najmniejsza gęstość zaludnienia przypada na Gminę Przykona. W latach 2007-2013 nastąpiły niewielkie zmiany w liczbie ludności obszaru, znaczący przyrost nastąpił jedynie w Gminie Turek, gdzie przyrost jest spowodowany migracją ludności z miasta Turek na tereny wiejskie, położone w niewielkiej odległości od miasta. Wynika to głównie z rozwoju budownictwa jednorodzinnego oraz niższych niż w mieście Turek obciążeń podatkowych. Obszar tej gminy podlega procesom typowym dla gmin podmiejskich. Wiele parametrów demograficznych kształtuje się odmiennie od tendencji zachodzących zmian w pozostałych gminach. Widać również różnice w dostępie do rynku pracy, aktywności ekonomicznej i społecznej mieszkańców oraz poziomie dochodów mieszkańców. Liczba ludności poszczególnych gmin jest w znacznym stopniu równomiernie rozłożona na obszarze LGD i nieznacznie wzrosła z 56 473 osób w roku 2007 do 58 015 osób w 2013.

3.5.8.2 Zasoby ludności

W roku 2007 współczynnik dzietności w Polsce wynosił 1,3060 w Województwie Wielkopolskim 1,3934 natomiast w Powiecie Tureckim 1,4740. Najwyższy wynik dla obszaru LGD osiągnął w 2009 roku (1,864421) po czym zaczął się obniżać do poziomu 1,462652 w roku 2013 jednakże nadal w porównaniu do danych wojewódzkich stanowi on silną stronę obszaru LGD ale i ze względu na spadek – zagrożenie. Także dane dotyczące przyrostu naturalnego kształtują się korzystnie dla gmin obszaru LGD. Atutem obszaru jest także liczba mieszkańców w wieku 25-34, choć i w tym przypadku wykazuje tendencje spadkowe i stanowi zagrożenie dla regionu. W 2013 r. ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 62,4% wszystkich mieszkańców, w wieku przedprodukcyjnym średnio 21,1 % w ludności ogółem.

Jednostka terytorialna	w wieku produkcyjnym	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
	%	%	%
Brudzew	62,4	20,6	17
Dobra	61,8	18,8	19,4
Goszczanów	60,1	20,1	19,8
Kawęczyn	61,5	21,0	17,5
Kościelec	62,0	21,2	16,8
Małanów	63,2	21,8	15
Przykona	62,5	21,0	16,5
Turek	63,7	23,2	13,1
Władysławów	64,0	22,0	14
średnio	62,4	21,1	16,5

Tabela 7: Procentowy udział ludności w odniesieniu do wieku produkcyjnego (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS)

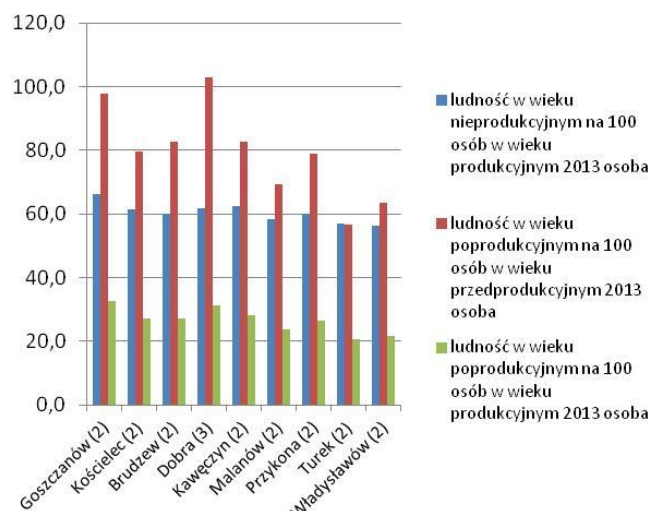
Szczególną uwagę zwraca znacznie niższa liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego wskazuje na potrzebę zatrzymania osób młodych na terenach LGD. Zwiększający się udział ludności w wieku poprodukcyjnym oznacza również zwiększenie liczby ludności biernej zawodowo. Implikacje takiej sytuacji stanowią obszar potrzeb najczęściej sygnalizowanych przez przywódców gmin i pracowników pomocy społecznej i obszar zagrożenia dla regionu.

Kolejna tabela obrazuje natomiast podział mieszkańców pod względem produkcyjnym z uwagi na płeć.

Jednostka terytorialna	w wieku przedprod.		w wieku prod.		w wieku prod. mobilnym		w wieku prod. niemobilnym		w wieku poprodukcyjnym	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Brudzew	597	628	2002	1717	1277	1161	725	556	308	706
Dobra	599	585	2124	1764	1239	1135	885	629	382	838
Goszczanów	601	541	1900	1508	1153	1022	747	486	377	741
Kawęczyn	562	542	1750	1480	1086	1018	664	462	326	588
Kościelec	736	682	2296	1856	1410	1236	886	620	352	776
Małanów	715	704	2238	1883	1466	1298	772	585	303	680
Przykona	470	455	1473	1278	934	885	539	393	244	485
Turek	1120	985	3083	2701	1940	1839	1143	862	381	810
Władysławów	904	887	2791	2423	1784	1668	1007	755	358	780
Razem	6304	6009	19657	16610	12289	11262	7368	5348	3031	6404

Tabela 8: Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat. Wiek mobilny - grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku 18-44 lata, wiek niemobilny - grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku: mężczyźni - 45-64 lata, kobiety - 45-59 lat. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat oraz w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej; M - mężczyźni, K - kobiety (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS)

Z powyższych danych wynika, iż zarówno w wieku przedprodukcyjnym, jak i produkcyjnym liczba kobiet na obszarze LGD jest niższa aniżeli liczba mężczyzn. Powodem powyższego jest najczęściej migracja kobiet do dużych aglomeracji z uwagi na brak atrakcyjnych ofert pracy dla kobiet, w tym niższe zarobki. Większa liczba kobiet natomiast w okresie poprodukcyjnym to efekt średniej długości życia kobiet w stosunku do mężczyzn.

Wykres 3 Wskaźnik obciążenia demograficznego. (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS)

Sytuacja demograficzna obszaru ukształtowała się podobnie jak na innych obszarach Wielkopolski. Wyższy niż przeciętnie w kraju poziom wskaźnika dzietności sprawia, że przyrost naturalny dotychczas kształtował się pozytywnie. Sytuacja ta zmienia się i z analizy danych wynika, iż w przyszłości będzie kształtował się negatywnie. Na wskaźnik dzietności ma też niewątpliwie wpływ sytuacja odpływu młodych mieszkańców. Wchodzenie w wiek emerytalny coraz liczniejszych roczników sprawia, że dynamicznie pogarsza się wskaźnik obciążenia mierzony stosunkiem liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. W czasie prowadzenia działań konsultacyjnych zwracano również uwagę, że starzenie się społeczeństwa oznacza wzrost kosztów utrzymania obiektów użyteczności publicznej.

3.5.8.3 Bezrobocie i rynek pracy

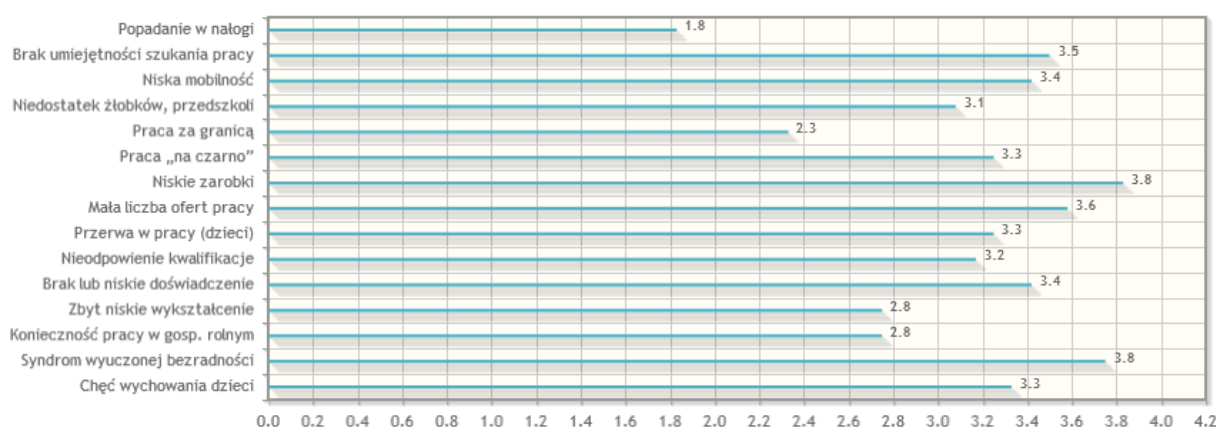
Na dzień 31 grudnia 2013 stopa bezrobocia rozumiana jako stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie na terenie Województwa Wielkopolskiego wynosiła 9,6 % (dla kraju 13,4 %), na terenie gmin Powiatu Tureckiego 11,1 % (średnia z 8 gmin powiatu, gdzie 7 należy do LGD), gmin Powiatu Kolskiego 16,2 % (1 z 11 należy do LGD), gmin Powiatu Sieradzkiego 13,9 % (1 z 11 należy do LGD). Dla poszczególnych gmin dostępne są dane przedstawiające procentowy udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W okresie 2007-2013 nastąpił nieznaczny wzrost bezrobocia w gminach LGD powiatów sieradzkiego i kolskiego i wzrost o prawie 3 % w gminach powiatu tureckiego. Struktura bezrobocia dla poszczególnych gmin:

Jednostka terytorialna	Bezrobotni zarejestrowani		Ludność w wieku produkcyjnym			BO	BK
	ogółem	% kobiet	mężczyźni	kobiety	łącznie		
Brudzew	335	57,9	2002	1717	3719	9	11
Dobra	248	55	2124	1764	3888	6,4	7,8
Gószczanów	279	44,8	1900	1508	3408	8,2	8,3
Kawęczyn	233	61,4	1750	1480	3230	6,9	9,3
Kościelec	403	52,9	2296	1856	4152	9,7	11,5
Malanów	192	57,8	2238	1883	4121	4,7	5,9
Przykona	208	59,1	1473	1278	2751	7,6	9,6
Turek	393	62,1	3083	2701	5784	6,8	9
Władysławów	479	55,9	2791	2423	5214	9,2	11,1
Razem	2770	56,32	19657	16610	36267	7,61	9,54

Tabela 9: Struktura bezrobocia BO - udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %, BK - udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w % (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS)

Najniższe bezrobocie zostało zarejestrowane w Gminie Malanów, gdzie udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym stanowił 4,7%, najwyższe kolejno: w gminach Kościelec, Władysławów

i Turek. Stopa bezrobocia mierzona w odniesieniu do ludności aktywnej zawodowo jest wyższa od mierzonej w odniesieniu do ludności w wieku produkcyjnym. Największą liczbę bezrobotnych stanowią osoby w grupie wiekowej 18-34. Z uwagi na wykształcenie pośród bezrobotnych największą grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym. Biorąc pod uwagę staż pracy największą grupę stanowiły osoby posiadające od 1 do 5 lat pracy. Ponad 50 % bezrobotnych to osoby pozostające bez zatrudnienia powyżej 24 miesięcy. W roku 2013 zarejestrowano 340 bezrobotnych, kobiety stanowiły mniej niż 1/3 tej liczby, najwięcej bezrobotnych pochodziło z Gminy Władysławów. W roku 2013 bezrobotnym powiatu przedstawiono 1464 oferty pracy, zdecydowana większość ofert dotyczyła miasta Turek, Jak wynika z analizy danych w poszczególnych gminach wiejskich w poszczególnych miesiącach nie było prawie żadnych ofert pracy, znikoma była także liczba ofert pracy skierowana do osób niepełnosprawnych. W analizowanym obszarze czasowym wśród bezrobotnych na terenie powiatów tureckiego i kolskiego zaledwie 10-12% uprawnionych było do zasiłku dla bezrobotnych, w Gminie Goszczanów – poniżej 5 %. Wśród bezrobotnych największą grupę stanowili sprzedawcy, osoby bez zawodu i szwaczki wśród absolwentów szkół największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby bez zawodu i fryzjerzy, a także mechanicy pojazdów samochodowych, wśród osób długotrwale bezrobotnych - sprzedawcy i szwaczki. Powiat Turecki charakteryzuje się także wysoką dynamiką bezrobocia (wysokim napływem i odpływem bezrobotnych). Według klasyfikacji PKD pod względem ostatniego miejsca pracy najwięcej bezrobotnych pochodziło z obszaru przetwórstwa przemysłowego (31,48 %). Zawody generujące długotrwale bezrobocie to mechanicy precyzyjni, technicy leśnictwa, a także rękodzielnicy wyrobów z drewna i pokrewnych materiałów. Najwięcej ofert pracy złożono dla sprzedawców i pracowników obsługi biurowej, robotników gospodarczych i szwaczek. Kobiety, z wyjątkiem gminy Goszczanów, stanowiły ponad połowę bezrobotnych (w gminach Kawęczyn i Turek ponad 60% bezrobotnych). Spośród kobiet w wieku produkcyjnym na całym obszarze 9,54 % pozostawało bez pracy. Z przeprowadzonych spotkań wynika, iż jednym z powodów niskiej aktywności zawodowej kobiet jest brak form opieki dla dzieci poniżej 3 roku życia i ogólnie niska aktywność zawodowa kobiet na terenach wiejskich LGD. Analiza danych urzędów pracy wskazuje na rozdrobnienie gospodarstw jako kolejny powód braku gotowości mieszkańców obszarów wiejskich do podjęcia zatrudnienia na pełny etat (zobowiązania wynikłe z pracy na roli). Pośród kobiet kolejne powody bezrobocia to słabo rozwinięta komunikacja publiczna na obszarze LGD. Szczególnie trudna jest tutaj sytuacja kobiet nieposiadających prawa jazdy. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych zdecydowanie więcej jest kobiet bez stażu pracy lub z niedużym stażem pracy. O przyczyny niskiej aktywności zawodowej kobiet pytani byli również respondenci kwestionariusza dotyczącego wykluczenia społecznego na terenie LGD TUR. Ocenili oni istotność wymienionych przyczyn niskiej aktywności kobiet (w badaniu uczestniczyło 13 respondentów, ocena przyczyny przeprowadzona była w skali 0-5). Wyniki obrazuje wykres:

Rysunek 1. Przyczyny braku aktywności zawodowej kobiet

Syndrom wyuczonej bezradności, niskie zarobki przy małej liczbie ofert pracy i braku umiejętności poszukiwania pracy, to główne powody niskiej aktywności kobiet na rynku pracy. Utrudniony dostęp do rynku pracy mają kobiety szczególnie kobiety młode (25-34 lata). Podobna sytuacja dotyczy absolwentów i osób niepełnosprawnych. W ofercie Powiatowego Urzędu Pracy tylko niewielka liczba ofert kierowana jest do tych dwóch grup mieszkańców (od 0 do poniżej 10 w poszczególnych latach dla całego obszaru łącznie). Monopolizacja rynku pracy przez kilku znaczących pracodawców także stanowi zagrożenie dla regionu w kontekście zmian w sektorze energetyczno-paliwowym. W perspektywie najbliższych kilku lat rysuje się

zagrożenie zwolnieniami grupowymi związane z planowanym zamknięciem kopalni węgla brunatnego i elektrociepłowni.

Wnioski z konsultacji:

W odniesieniu do rynku pracy wywiady z przedsiębiorcami wskazały, iż najczęściej pojawiającym się problemem pośród działających na obszarze LGD przedsiębiorstw – zarówno działających w sektorze MSP, jak i dużych przedsiębiorstw jest problem wykwalifikowanej siły roboczej. Pośród zawodów deficytowych uczestniczący w badaniu przedsiębiorcy wskazywali: osoby z wykształceniem zawodowym (np.: piekarze, szwaczki, kierowcy zawodowi), ale także specjaliści, inżynierowie, technolodzy drewna czy operatorzy maszyn sterowanych numerycznie. Przedsiębiorcy wskazywali także za niską skuteczność działań systemowych, w tym działań urzędu pracy. Działania urzędu pracy uznawane są za niewystarczające, niekiedy mało skuteczne (np. brak współpracy z przedsiębiorcami w zakresie szkoleń dla osób bezrobotnych, w tym kobiet, niewłaściwa kwalifikacja osób bezrobotnych w zakresie dostosowania do zgłoszonej oferty pracy).

Podsumowanie

Analiza szczegółowa zagadnień dotyczących bezrobocia pokazuje, że nie wszystkie grupy mieszkańców mają równy dostęp do rynku pracy. **Grupy defaworyzowane obszaru LGD TUR ze względu na dostęp do rynku pracy to młode kobiety (25-34), niepełnosprawni i absolwenci oraz osoby zagrożone zwolnieniami grupowymi.** Sytuacja na rynku pracy determinowana jest m.in. niskim poziomem wykształcenia osób bezrobotnych, ich małą mobilnością oraz słabo rozwiniętą komunikacją publiczną. Ponadto pośród powodów braku aktywności zawodowej pojawiają się: praca „na czarno”, syndrom wyuczonej bezradności, zbyt małe oferowane zarobki i popadanie w nałogi. W ocenie pracodawców działania instytucji rynku pracy nie zawsze przynoszą pożądaną skuteczność, dlatego też niezbędne jest wzmocnienie dialogu pomiędzy pracodawcami, a osobami bezrobotnymi i pozostającymi bez pracy. Ważne z punktu widzenia rynku pracy są także działania edukacyjne i informacyjne, uświadamiające uczniom, absolwentom szkół, a także ich rodzicom faktyczne potrzeby kadrowe pracodawców i kierunki lokalnego rozwoju gospodarczego. Dialog pomiędzy stronami rynku pracy winien odnosić się także do kwestii szkoleń zawodowych (także przekwalifikowujących) w szczególności w odniesieniu do grup, które mają utrudniony dostęp do rynku pracy.

3.5.8.4 Problemy społeczne

Najczynniej działającymi organizacjami obszaru LGD odpowiadającymi na istniejące problemy społeczne są ośrodki pomocy społecznej. Udział środków gminnych wykorzystanych w badanym okresie na pomoc społeczną przedstawia się następująco:

Gmina	2007		2013	
	kwota zł	udział % w budżecie gminy	kwota zł	udział % w budżecie gminy
Brudzew	2 881 064,80	17,53	3 000 044,46	11,40
Dobra	3 184 098,75	23,98	3 683 680,49	21,31
Goszczanów	2 264 884,00	18,17	2 579 177,00	13,33
Kawęczyn	2 052 405,06	21,36	2 869 033,42	17,30
Kościelec	2 989 711,00	25,77	3 746 454,00	22,43
Małanów	3 318 082,00	22,7	3 938 529,00	16,5
Przykona	1 964 708,00	10,08	2 358 808,75	7,59
Turek	14 025 536,47	20	25 444 938,05	13
Władysławów	3 264 657,09	19,1	3 498 857,04	15,8
Razem	16 290 420,47	19,85	28 024 115,05	15,40

Tabela 10. Udział środków zarezerwowanych na pomoc społeczną w wydatkach gmin (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gminnych ośrodków pomocy społecznej)

Jak wynika z zestawienia powyżej – w badanym okresie w przypadku niektórych gmin wzrosła ilość środków zarezerwowanych na pomoc społeczną, w przypadku innych – zmalała. Natomiast we wszystkich gminach zmalał procentowy udział tych środków w budżecie gmin. Wysokość środków w ramach pomocy społecznej jest uwarunkowana przepisami ogólnokrajowymi, m.in. ustawami: o pomocy społecznej, o świadczeniach rodzinnych, o funduszu alimentacyjnym, o dodatkach energetycznych, o dożywianiu dzieci i oparta jest o comiesięczne raporty z gmin. Najmniej (pod względem procentowym) środków na pomoc społeczną w 2013 przeznaczyła Gmina Przykona, (tak było również w roku 2007), najwięcej Gmina Kościelec, gdzie wydatki na pomoc społeczną stanowią prawie 25% budżetu gminy, w roku 2007 było ich ponad 25 %. Mieszkańcy obszaru LGD korzystają również z zasobów pomocy społecznej swoich powiatów i powiatów sąsiadujących szczególnie

w odniesieniu do domów pomocy społecznej, środowiskowych domów samopomocy i warsztatów terapii zajęciowej. Z opinii pracowników GOPS wynika, że jest to uwarunkowane głównie lepszym funkcjonowaniem lub obsługą oferowaną przez dany ośrodek. Na terenie Gminy Dobra znajduje się Dom Pomocy Społecznej w Skęczniewie, który oferuje pomoc głównie osobom niepełnosprawnym i chorym umysłowo. Na terenie gminy znajduje się także Środowiskowy Dom Samopomocy w Żeronicach, który zapewnia dzienną opiekę dorosłym osobom niepełnosprawnym umysłowo. Dom świadczący usługi dla takiej samej grupy osób posiada również Gmina Malanów w Miłaczewie i Gmina Kawęczyn w Młodzianowie. Mieszkańcy Gminy Goszczanów mogą korzystać z usług DPS w sąsiadującej Warcie. Klientami usług nie są jedynie mieszkańcy danej gminy, korzystają z nich także osoby z sąsiadujących obszarów i z całego kraju. Grupy objęte wsparciem ośrodków pomocy społecznej obrazuje poniższa tabela:

Gmina	Liczba osób ogółem	Liczba rodzin	Liczba kobiet	Liczba osób do 17 roku życia	Liczba osób od 18 – 60 roku życia	Wiek poprodukcyjny
Brudzew	931	281	221	bd	152	16
Dobra	692	262	356	257	384	55*
Goszczanów	370	171	192	167	182	21
Kawęczyn	508	160	258	187	263	58
Kościelec	461	278	244	175	236	30
Malanów	559	329	299	165	242	16*
Przykona	419	123	130	259	128	32
Turek	425	243	269	202	178	45
Władysławów	447	440	253	209	203	38
Razem	4812	2287	2222	1621	1968	240

Tabela 11: Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w poszczególnych gminach.* w przypadku Gm. Malanów i Dobra wiek poprodukcyjny podany jest wg nowego wieku emerytalnego (w pozostałych przypadkach wg wcześniej obowiązującego tzn. kobiety 60+, mężczyźni 65+). (Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS)

W okresie od 2007-2013 w gminach członkowskich LGD wzrosła (przynajmniej o 1/3) liczba osób objętych wsparciem. Najwięcej osób jest objętych pomocą ze względu na bezrobocie; częściej z pomocy korzystają kobiety i osoby z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym. W Gminie Władysławów znacząca ilość problemów natury społecznej powiązana jest z częstymi wyjazdami, szczególnie mężczyzn, do pracy za granicę. Skutkuje to zmniejszeniem liczby osób mogących zaoferować pomoc ludziom starszym oraz problemami wychowawczymi w rodzinach. Według pracowników opieki społecznej dominujące problemy społeczne obszaru to: bezrobocie, niepełnosprawność, niskie dochody rodzin, niewystarczająca ilość instytucji zapewniających opiekę dla osób starszych, brak wykształcenia i adekwatnych kwalifikacji zawodowych, ubóstwo, brak aktywności zawodowej i społecznej, alkoholizm i inne uzależnienia, brak i/lub niewystarczająca oferta komunikacji publicznej. Wśród młodych jako szczególne problemy wyróżniono agresję i wzrost spożycia alkoholu. Z doświadczeń ośrodków pomocy społecznej wynika również, że problem stanowi także znikoma ilość mieszkań socjalnych, brak fachowej pomocy prawnej dla mieszkańców gmin, marginalizacja i wykluczenie społeczne. Słaba komunikacja publiczna często uniemożliwia dostęp do miejsc użyteczności publicznej i pomocy społecznej dla osób starszych i osób bezrobotnych, czasami skutkuje również ograniczeniem pomocy sąsiedzkiej. Słaba komunikacja publiczna niekiedy przekłada się także na niską liczbę uczestników programów wspierających aktywność społeczną oraz rozwój osobisty i zawodowy. Poniższa tabela wskazuje liczbę połączeń środkami transportu publicznego w ciągu dnia z miejscowości gminnych do centralnego ośrodka rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego obszaru jakim jest miasto Turek.

Gminy	Liczba połączeń: Turek – siedziby miejscowości gminnych	Liczba połączeń: siedziby miejscowości gminnych – Turek
Brudzew	9	9
Dobra	11	10
Goszczanów	2	2
Kawęczyn	5	5
Kościelec	1	1
Malanów	12 + transport Sun Garden	10 + transport Sun Garden
Przykona	22	19
Władysławów	22	15

Tabela 12: Transport publiczny między miejscowościami gminnymi i miastem Turek (Źródło: opracowanie własne na podstawie portalu e-podróżnik na dzień 21 listopada 2015)

Spośród budynków podstawowej infrastruktury wiejskiej takich jak ośrodek zdrowia, ośrodek kultury czy sklep z podstawowymi artykułami udogodnieniami dla niepełnosprawnych dysponuje jedynie część budynków, w przypadku pozostałych dostęp dla osób niepełnosprawnych jest niemożliwy lub utrudniony. Poniższa tabela przedstawia dostępność miejsc:

Gmina	Ośrodek zdrowia	Ośrodek kultury	Siedziba GOPS	Urząd Gminy	Pocztą	Biblioteka publiczna	Sklep z podst. artykułami
Kościelec	podjazd	nie ma ośrodka kultury	brak udogodnień	podjazd,	brak barier	brak udogodnień	brak barier
Przykona	podjazd	winda	brak udogodnień	winda	brak udogodnień	winda	brak barier
Brudzew	przy pomocy pracownika	brak barier	brak udogodnień	brak udogodnień	brak barier	podjazd, szerokie drzwi	brak barier
Goszczanów	brak udogodnień	podjazd	brak udogodnień	brak udogodnień	przy pomocy pracownika	brak udogodnień	brak barier
Władysławów	brak barier	brak udogodnień	brak barier	brak barier	brak barier	brak udogodnień	brak barier
Turek	brak barier	podjazd	podjazd	podjazd	brak barier	brak barier	brak barier
Malanów	podjazd	brak udogodnień	brak barier	brak barier	podjazd	brak udogodnień	brak barier
Dobra	brak barier w jednym ośrodku	brak udogodnień	brak udogodnień	brak udogodnień	brak udogodnień	brak udogodnień	brak barier
Kawęczyn	brak barier w jednym ośrodku,	nie dotyczy	brak udogodnień obecnie w rozbudowie	brak udogodnień obecnie w rozbudowie	brak udogodnień	podjazd	brak barier

Tabela 13: Obecność udogodnień dla niepełnosprawnych w miejscowościach – siedzibach gmin

Zarówno pracownicy pomocy społecznej, lokalne samorządy, jak i mieszkańcy obszaru zwracali uwagę na brak miejsc opieki dla seniorów i osób zależnych. Brakuje zarówno miejsc jak i oferty zarówno na zajęcia dzienne jak i opieki całodobowej. Niewielka jest także ilość działań z obszaru kultury, rekreacji, rozwijania sprawności fizycznej, czy aktywizacji społecznej dla seniorów, niepełnosprawnych. W badanym okresie na obszarze rozwiązywania problemów społecznych działały głównie organizacje publiczne, które realizowały systemowe projekty pomocy. Niewielka ilość działań na tym obszarze była inicjowana przez organizacje pozarządowe. W okresie 2007-2013 także część działań własnych LGD TUR była poświęcona rozwiązywaniu problemów społecznych, działania obejmowały e-aktywizację i integrację społeczności zajmujących tereny wiejskie, działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu osób starszych, obejmujące kulinaria (także publikacje) i aktywizację zawodową.

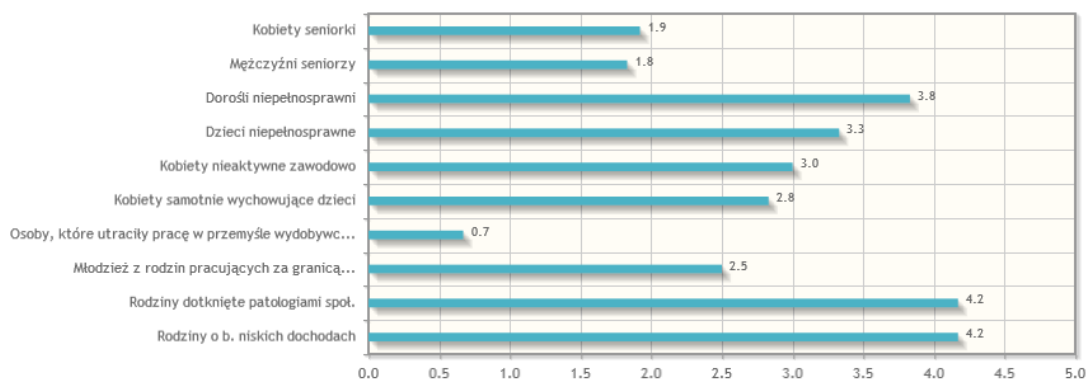
Wnioski z konsultacji:

Wyniki konsultacji w odniesieniu do osób niepełnosprawnych wskazują, iż przyczyną trudnej sytuacji tej grupy jest m.in. niska świadomość pracodawców dotycząca preferencji w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych (zwrot składek ZUS) oraz niewiedza w zakresie form i zasad rozliczenia się w tym zakresie z budżetem państwa. Ponadto podczas konsultacji wskazano potrzebę edukowania zarówno społeczeństwa, jak i członków rodzin osób niepełnosprawnych w celu włączenia niepełnosprawnych w aktywne życie społeczeństwa i uzyskania ich większej samodzielności. Niewielka liczba działań na rzecz aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych oraz wsparcia dla osób wychowujących dzieci niepełnosprawne wskazywana była pośród objętych badaniem jako drugi istotny problem obszaru – zaraz po bezrobociu. Nadal liczne utrudnienia architektoniczne zostały wskazane jako bariery włączenia w życie społeczne osób niepełnosprawnych. Przeprowadzone wywiady wskazały także na powolny, ale stały proces zmian zachodzących w środowisku w zakresie poprawy aspektów życia osób niepełnosprawnych. Równie często sygnalizowano problemy dotyczące starszej ludności obszaru: niewielka ilość działań służących aktywizowaniu i integrowaniu osób starszych z resztą społeczeństwa, a szczególnie z młodzieżą. Ponadto ankietowani wskazywali jako problem – niewielką ilość działań służących zapewnieniu opieki dla osób starszych, a także dotyczące starszych – wykluczenie społeczne i

niewystarczająca opieka medyczna. Ponadto obok najczęściej sygnalizowanego problemu: bezrobocia, (w tym także widma jego wzrostu z uwagi na likwidację przemysłu paliwowo-energetycznego) mieszkańcy wskazywali: niewielką liczbę szkoleń dla bezrobotnych, które miałyby służyć przekwalifikowaniu lub poszerzeniu kwalifikacji, emigrację, w tym szczególnie emigrację ludzi młodych, a także niewielkie możliwości zapewnienia opieki dla dzieci w czasie pracy i niewielką ilość miejsc pracy dla absolwentów. W odniesieniu do młodzieży najczęściej sygnalizowanym problemem wskazywano niewielką ilość działań służących aktywizacji młodzieży. Często wymienianym problemem było także uzależnienie od dopalaczy. W odniesieniu do kobiet sygnalizowanym problemem był także niewielki zakres wsparcia dla kobiet, które ze względu na rodzinę, nie podejmują aktywności zawodowej. Wymieniano również problemy, które często w największym stopniu dotyczą kobiet: niewystarczającą ilość przedszkoli i brak żłobków. Jednym z często wymienianych problemów nieprzypisanych do poszczególnej grupy jest wykluczenie kulturowe i społeczne mieszkańców z uwagi na dostęp do obiektów kultury, ośrodków zdrowia, etc. Źródłem ograniczeń są w tym wypadku utrudnienia związane z komunikacją publiczną oraz sytuacja finansowa.

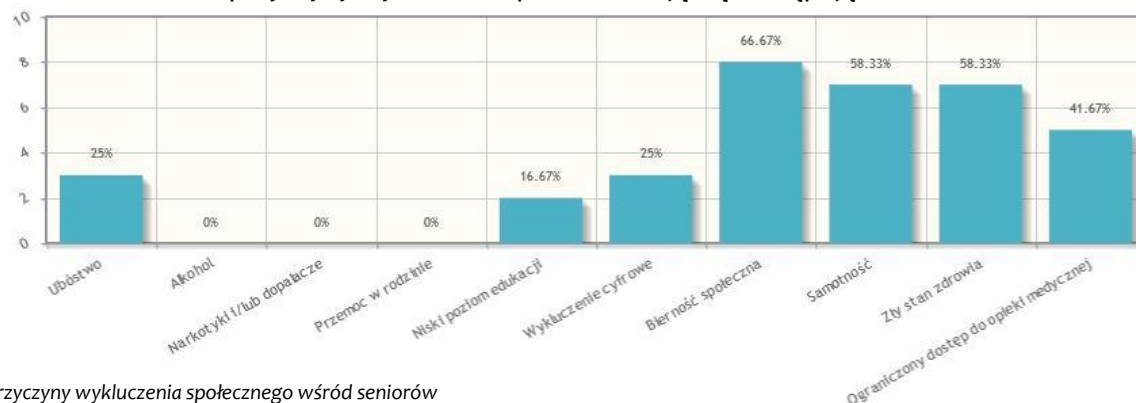
3.5.8.5 Wykluczenie społeczne

Definicja wykluczenia wg Encyklopedii Zarządzania brzmi: Wykluczenie społeczne określa sytuację, w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach obywateli tego społeczeństwa, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki. Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestniczenia w życiu gospodarczym, politycznym jak i kulturowym, w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprywacji potrzeb.³Przeprowadzona analiza własna LGD wskazuje, że wykluczenie społeczne dotyczy różnych grup. Aż 9 z 13 badanych (osób zajmujących się wykluczeniem i problemami grup pozostających w najtrudniejszej sytuacji życiowej to jest pracowników gminnych ośrodków pomocy społecznej, domów pomocy społecznej i domów samopomocy a także osób niepełnosprawnych) wskazało, że wykluczenie społeczne jest *raczej* dużym problemem obszaru. Jako szczególnie znaczące grupy wykluczenia na obszarze LGD TUR uznano rodziny o skrajnie niskich dochodach i rodziny zagrożone patologiami społecznymi i dorosłych niepełnosprawnych. W czasie tych badań seniorzy nie zostali wskazani jako dominująca grupa, ale byli wielokrotnie wymieniani w czasie spotkań z mieszkańcami i w ramach innych form konsultacji społecznych, jako rosnąca liczebnie grupa stojąca w obliczu wykluczenia społecznego.

Rysunek 2. Znaczące grypy wykluczenia społecznego na obszarze LGD TUR

W odniesieniu do seniorów przyczyny wykluczenia przedstawiają się następująco:

Rysunek 3. Przyczyny wykluczenia społecznego wśród seniorów

³ http://mfiles.pl/pl/index.php/Wykluczenie_spoeczne

Wśród przyczyn samotności i trudnej sytuacji seniorów, wielokrotnie wspomina się także w czasie konsultacji z pracownikami socjalnymi, wymienia się niską mobilność zawodową, wyjazdy zarobkowe za granicę członków rodzin i niskie świadczenia emerytalne, które nie pozwalają na aktywne uczestniczenie w życiu społeczeństwa. Nisko oceniono skuteczność wsparcia dla wszystkich grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pośród nich najwyższe noty uzyskało wsparcie osób niepełnosprawnych, zarówno dzieci, jak i dorosłych, a także długotrwale bezrobotnych.

3.5.8.6 Ubóstwo

W swoich danych gminy wyszczególniają pomoc udzieloną ze względu na ubóstwo. Jednakże ze względu na silne, negatywne konotacje takiego rodzaju pomocy często udzielona pomoc przypisywana jest do innych kategorii pomocy. Dane przedstawiają się następująco:

GMINA	2007		2013	
	ilość rodzin	ilość osób	ilość rodzin	ilość osób
Brudzew	103	382	10	11
Dobra	67	263	94	249
Goszczanów	126	513	22	68
Kawęczyn	nie ma takich osób			
Kościelec	108	329	37	136
Małanów	29	119	19	54
Przykona	91	271	142	614
Turek	36	107	14	60
Władysławów	-	2	-	2
Razem	560	1986	338	1194

Tabela 14: Dane dot. pomocy udzielonej z względu na ubóstwo (Źródło: oprac. własne w oparciu o dane z GOPS-ów)

W badanym okresie spadła liczba osób dotkniętych ubóstwem. W ocenie pracowników GOPS problem ubóstwa ściśle łączy się z innymi problemami społecznymi szczególnie bezrobociem i patologiami społecznymi. Grupy społeczne zagrożone ubóstwem to bezrobotni, osoby uzależnione od alkoholu i innych używek, osoby niepełnosprawne, chore, a także członkowie rodzin wielodzietnych, niepełnych, osoby samotne. Z analiz przeprowadzonych przez GOPS w Gminie Brudzew wynika, że zagrożenie ubóstwem najsilniej koreluje z względnie młodym wiekiem, niskim poziomem wykształcenia, miejscem zamieszkania na wsi oraz z wielkością gospodarstwa domowego. Z rodzin najbardziej zagrożone ubóstwem są rodziny z trojgiem i więcej dzieci, w następnej kolejności rodziny niepełne i rodziny osób starszych i utrzymujących się ze świadczeń emerytalno-rentowych. W Gminie Władysławów i Turek wśród zagrożonych ubóstwem coraz bardziej widoczna jest grupa osób starszych w wieku poprodukcyjnym, która posiada uprawnienia do jedynie najniższych świadczeń rentowych i emerytalnych.

Podsumowanie:

Oprócz wymienionych wcześniej grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy znaczącymi grupami wymagającymi wsparcia na obszarze LGD są grupy podlegające różnego rodzaju wykluczeniom w tym dotknięte ubóstwem, które ściśle łączy się z bezrobociem i wykluczeniem społecznym. **Grupy podlegające wykluczeniom to: seniorzy, rodziny dotknięte patologiami społecznymi, niepełnosprawni i osoby o skrajnie niskich dochodach.** Powodem wykluczenia dla wielu osób z tych grup są uwarunkowania psychofizyczne wynikające z bierności, nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy kwalifikacji lub predyspozycji psychofizycznych – nieumiejętności odnalezienia się w środowisku, czy rzeczywistej bezradności. Istotnym problemem jest także w przypadku kobiet, przemoc w rodzinie oraz brak opieki nad dziećmi, szczególnie do 3 roku życia. Powody wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych wynikają głównie z dezinformacji i niskiej świadomości pracodawców, co do korzyści wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz niewielkiej liczbie wydarzeń z udziałem ww. grupy.

3.5.8.7 Aktywność społeczna mieszkańców/Organizacje pozarządowe

Na obszarze działania LGD funkcjonuje kilkadziesiąt organizacji pozarządowych, zdecydowana większość z nich skupia swoją działalność na promowaniu aktywności sportowej wśród dzieci i młodzieży. Oprócz regionalnych oddziałów ogólnopolskich organizacji pozarządowych takich jak Liga Obrony Kraju czy Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, działają także stowarzyszenia o lokalnym zasięgu oddziaływania. Niektóre z nich współpracowały z LGD

T.U.R. także jako beneficjenci wsparcia w poprzednim okresie finansowania. Możliwość pozyskania środków z programu Leader dla realizacji działań na rzecz społeczności stanowiło m.in. jeden z motywów powołania Stowarzyszenia *Kaczkowiaci*. Znacząca zmiana jaka nastąpiła w ostatnim okresie, to odradzenie się kół gospodyń wiejskich. Wsparcie oferowane przez rozmaite podmioty przy zakładaniu i prowadzeniu działalności społecznej umożliwiło aktywizację działalności kobiet. Szczególnym przykładem wiejskiego koła kobiet na obszarze działania LGD jest KGW *Dobrowianki* – aktywny beneficjent wielu środków zewnętrznych, w tym w ramach wsparcia LEADER. Działające w formie stowarzyszenia koło przeprowadziło szereg działań wspierających lokalną społeczność, stworzyło także infrastrukturę, która pozwala na prowadzenie dalszych działań. Przykładem aktywności kobiet, działających w ramach KGW jest Gmina *Kościelec* i Gmina *Brudzew*. W Gminie *Kościelec* działa 14 kół gospodyń wiejskich, w Gminie *Brudzew* – 12. Ich działania dotyczą głównie organizowania lokalnych imprez, pielęgnowania dziedzictwa kulturowego, a także kulinarnego. KGW wielokrotnie współpracowały z LGD TUR zarówno w wystawach rękodzieła, jak i przy tworzeniu publikacji, licznych warsztatach i imprezach. Istnieje również wiele organizacji, które w celach statutowych mają zapisy odpowiadające aktywizowaniu młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem lub uzależnieniami, także organizacje rozwijające współpracę z instytucjami odpowiedzialnymi za profilaktykę, leczenie, resocjalizację, czy zwalczanie przestępstw wynikających z uzależnień. Duża grupa stowarzyszeń, zgodnie z celami statutowymi, winna realizować zadania zapobiegające wykluczeniu społecznemu, ale tych działań jest stosunkowo niewiele, nazwy organizacji nie są nawet rozpoznawalne pośród osób, które działają w pomocy społecznej lub są zagrożone wykluczeniem. Świadczy to o bardzo małej aktywności organizacji pozarządowych działających w obszarze przeciwdziałania problemom społecznym. Słabością większości NGO obszaru LGD jest niski potencjał organizacyjny i słabość zasobów ludzkich, a także słabość ich zaplecza technicznego. Jednocześnie nowa perspektywa finansowania stwarza korzystne warunki wsparcia dla organizacji pozarządowej. NGO działające na obszarze LGD ujęte zostały w tabeli poniżej:

Gmina	Stowarzyszenia/NGO	Cele
Brudzew	Koła Gospodyń Wiejskich	11 Kół Gospodyń Wiejskich
	GKS "Kasztelania" Brudzew	Sekcje: Junior Młodszy, Młodzik Starszy, Orlik, Sekcja Judo, Sekcja Oyama Karate, Liga Gminna
	Towarzystwo Przyjaciół Brudzewa im. Wojciecha z Brudzewa Stowarzyszenie Klub Brudzewianki	Pogłębienie wśród mieszkańców wiedzy o historii i teraźniejszości Brudzewa, a także kształtowanie poczucia tożsamości mieszkańców z losami miejscowości i regionu.
Władysławów	6 sekcji sportowych	Działalność sportowa
	5 Stowarzyszeń	Promocja regionu, rozwoju kulturalnego, pomoc osobom niepełnosprawnym i starszym.
Malanów	2 Stowarzyszenia	Działania na rzecz osób niepełnosprawnych, wykorzystanie ich potencjału w pełnieniu ról społecznych
	4 Stowarzyszenia	Promowanie społeczno-gospodarczego rozwoju gm. Malanów i krzewienie kultury.
	3 sekcje sportowe	Upowszechnianie kultury fizycznej, podnoszenie sprawności fizycznej
	Jednostki Straży Pożarnej	8 Ochotniczych Straży Pożarnej
Przykona	Stowarzyszenie „SOKÓŁ”	Rozwój gospodarczy gminy, powiatu oraz podregionu z zachowaniem warunków ochrony środowiska naturalnego.
	Klub Żeglarski „Złota Szekla”	Klub skupia miłośników żeglarstwa z powiatu tureckiego.
	Jednostki Straży Pożarnej	6 Ochotniczych Straży Pożarnych
Kawęczyn	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Szkoły w Tokarach	Organizacja czasu wolnego i wzbogacenie oferty edukacyjnej dla uczniów SP w Tokarach.
	Środowiskowy Dom Samopomocy	Celem jest utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku społ. i rodzinnym poprzez udzielanie wsparcia psychicznego.
	Kawęczyńskie Towarzystwo Rozwoju	Działania o charakterze kulturalnym, wspieranie osób bezrobotnych, uzależnionych, rodzin patologicznych.
	Skarżyńskie Stowarzyszenie Inicjatyw Szkolnych	Działanie na rzecz rozwoju uczniów, wyrównanie szans edukacyjnych, działalność dobroczynna na rzecz dzieci z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych.
	Stow.,Przyszłość i Rozwój Wsi	Promowanie wsi Ciemię i jej mieszkańców.

	Ciemień	
	Gminne Koło Stowarzyszenia Sołtysów	Reprezentowanie wspólnych interesów sołtysów, działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji sołtysów.
	Stowarzyszenie Producentów Rolnych Gminy Kawęczyn „Zielona Dolina”	Przeciwdziałanie bezrobociu, działalność dla rozwoju gospodarczego – w tym rozwój przedsiębiorczości, doradztwo zawodowe, aktywizowanie społeczności lokalnej.
	Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka” – Dom Wspólnoty	Pomoc społeczna oraz wyrównywanie ich szans w życiu codziennym.
	UKS „Stoper”, Zespół Sportowy „Orzeł”	Wspieranie i rozpowszechnianie kultury fizycznej i sportu.
Turek	Stowarzyszenie „Edukacja, kultura, sport” w Słodkowie	Rozwój nauki, doposażenie szkół w sprzęt i pomoce dydaktyczne, rozwój krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży, rozpowszechnianie kultury fizycznej.
	3 Koła Gospodyń Wiejskich	Prace na rzecz integracji pokoleń, propagowanie i pielęgnacja tradycji, organizacja i koordynacja imprez okolicznościowych
	PTTK oddział w Turku	Działalność w zakresie promocji turystyki w powiecie.
	5 Stowarzyszeń	Celem Stowarzyszeń jest praca na rzecz lokalnej społeczności.
	Stowarzyszenie „Wspólnota Kobiet” w Słodkowie	Aktywizacja i promowanie kobiet w życiu społecznym i zawodowym, integracja kobiet z różnych środowisk, propagowanie tradycji, prowadzenie działań kulturalnych, towarzyskich i rekreacyjnych.
	Jednostki OSP	9 Ochotniczych Straży Pożarnych
Dobra	Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Dobrskiej	Przedsięwzięcia o charakterze edukacyjno– promocyjnym, tworzenie możliwości finansowych i organizacyjnych do wspierania inicjatyw służących rozwojowi Gminy.
	2 Stowarzyszenia	Podejmowanie i wspieranie inicjatyw gospodarczych mających na celu wzmacnianie potencjału gospodarczego mieszkańców wsi oraz gminy.
	Stowarzyszenie Sportowe „Zalew”	Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu wśród mieszkańców Gminy Dobra.
	Polski Związek Hodowców Gołębi Pocztowych SEKCJA 8 w Dobrej o/Turek	Zrzesza miłośników gołębi pocztowych, Związek współpracuje z lokalnymi szkołami oraz przedszkolami.
	Koło Łowieckie nr 13 „Szarak”	Przeciwdziałanie wyrządzaniu szkód w uprawach rolnych, zwalczaniu kłusownictwa.
	Miejsko – Gminny Klub Sportowy	Organizacja imprez cyklicznych.
	Nieformalna Grupa Młodzieżowa „miCOOCice”	Organizacja występów artystycznych, kółka plastycznego i tanecznego oraz spotkań, zabaw, ognisk dla członków lokalnej ludności.
	Liga Obrony Kraju – Koło w Dobrej	Organizator treningów i zawodów strzeleckich na terenie gminy.
Kościelec	8 Stowarzyszeń KGW	Działalność wspomagająca rozwój społeczności lokalnych, upowszechnianie tradycji lokalnej.
	Młodzieżowy Ludowy UKS „Warta-Eremita” przy SP w Dobrowie	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.
	Kościeleckie Towarzystwo Doradców	Przewycięzanie trudnych sytuacji życiowych, nauka, kultura, ekologia, aktywność społeczna.
	Jednostki OSP	10 Ochotniczych Straży Pożarnych
	GKS Goszczanów, UKS START, UKS Sokół	Propagowanie aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży, wpieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu

Tabela 15: NGO działające na obszarze LGD TUR (Źródło opracowanie własne na podstawie danych gmin)

Analizując aktywność społeczną mieszkańców obszaru LGD warto przytoczyć wyniki badań dotyczących całego kraju. Badania zatytułowane „Budowa kapitału społecznego do wykorzystania w procesie zarządzania rozwojem kierowanym przez lokalną społeczność” przeprowadzone na zlecenie Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA przez konsorcjum firm Bluehill Sp. z o.o. oraz Quality Watch Sp. z o.o. prowadzone były w okresie marzec-maj 2015. Ogólnym celem badań była „identyfikacja poziomu aktywności mieszkańców obszarów wiejskich, jako elementu kapitału społecznego wsi, w celu wykorzystania go w procesie zarządzania strategicznego rozwojem lokalnych społeczności w oparciu o podejście LEADER”⁴. Wyniki badań przedstawiają opinie oparte na doświadczeniach przedstawicieli LGD. W opinii przebadanych poziom aktywności wiejskich

⁴ Raport podsumowujący Budowa kapitału społecznego do wykorzystania w procesie zarządzania rozwojem kierowanym przez lokalną społeczność s.4.

społeczności lokalnych jest niski. Tylko niewielkie grupy mieszkańców udaje się skutecznie zaktywizować do działania. Badania pokazały, że działania Lokalnych Grup Działania w zdecydowany sposób wpływają na aktywizację lokalnej społeczności. Jedną z przyczyn niskiego poziomu aktywności upatruje się w historii. Spuścizną minionego ustroju jest: wysoki poziom nieufności, postrzeganie instytucji władz jako siły wrogiej społeczeństwu, wykorzenienie z tradycji i wzorów obywatelskich, zaszczepienie postawy roszczeniowej wobec państwa i innych obywateli oraz skompromitowanie pojęcia pracy społecznej. Do zidentyfikowanych barier należą m.in. brak poczucia wpływu na sytuację w kraju czy nawet w lokalnej społeczności, brak wiary w skuteczność działań obywatelskich, deficyt zaufania społecznego, a także silne zorientowanie na sukces w sferze materialnej. Pasywności obywatelskiej sprzyja także brak warstwy społecznej, która mogłaby stanowić społeczne i finansowe zaplecze organizacji pozarządowych, a także ubóstwo, bezrobocie i wykluczenie społeczne. Również wskazane w diagnozie migracje zarobkowe wiążą się z rozbijaniem sieci społecznych. Także bariery biurokratyczne w bardzo niekorzystny sposób wpływają na niską aktywność społeczną mieszkańców obszaru. Prace nad diagnozą, przeprowadzone rozmowy i konsultacje społeczne wskazują, że te same czynniki decydują o niskiej aktywności mieszkańców także na terenie LGD TUR.

Wnioski z konsultacji:

Ankietowani mieszkańcy przedstawili potrzebę w zakresie działań na rzecz społeczności w następujących obszarach: zapobieganie wykluczeniu społecznemu, opieka nad seniorami, aktywizacja lokalnej społeczności, wsparcie dla bezrobotnych, niepełnosprawnych i innych grup w najtrudniejszej sytuacji materialnej, rozwój ekonomii społecznej. Pytani o problemy społeczne mieszkańcy obszaru najczęściej wymieniali bezrobocie, w tym także widmo zwiększenia bezrobocia po zamknięciu kopalni i elektrowni. Przedstawiciele NGO natomiast w czasie rozmaitych spotkań i wywiadów wielokrotnie sygnalizowali potrzebę uzyskania szeroko rozumianego wsparcia dla rozwoju swoich organizacji. Jak podkreślali liderzy organizacji – powodem niskiej aktywności NGO jest brak środków, skomplikowane procedury w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych (brak wystarczającej wiedzy), brak wkładu własnego przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych, a także niska liczba działaczy wewnątrz organizacji, angażujących się w prace i działania na rzecz społeczności.

Podsumowanie:

Na obszarze działania LGD istnieje potencjał do realizacji działań na rzecz społeczności, w tym budowania społeczeństwa obywatelskiego, wyrażający się stosunkowo wysoką liczbą organizacji pozarządowych. Jednak nieliczne z nich mają zasoby techniczne oraz angażujących się liderów, mogących przyczynić się do ich dalszego rozwoju. Słabość organizacji determinuje także fakt braku własnych środków, braku etatowych pracowników (zatrudnionych w organizacji pozarządowej) i braku współpracy między organizacjami. Zazwyczaj zakres działalności poszczególnych NGO jest bardzo zróżnicowany, niewyspecjalizowany, a tym samym działania różnych organizacji często pokrywają się, co w konsekwencji nie odpowiada konkretnym potrzebom społecznym. Działalność LGD w latach 2007-2014 sprzyjała aktywizacji NGO obszaru – współpracując przy realizacji różnych inicjatyw oraz finansując inicjatywy realizowane przez niektóre NGO.

4 ANALIZA SWOT

4.1 Wypracowanie analizy SWOT

Dla obszaru objętego LSR analiza SWOT została wypracowana metodą warsztatową. W warsztatach w dniu 29 września 2015 roku wzięli udział przedstawiciele wszystkich sektorów i mieszkańcy obszaru.

Lp.	Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Lp.	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
1	Targi rolniczo - ogrodnicze w Kościelcu i Kaczkach Średnich	Rozdział 3.5.6	26	Stosunkowo duże rozdrobnienie gospodarstw oraz niskie klasy gruntów	Rozdział 3.5.8
2	Pozytywny wpływ dużych zakładów pracy na kondycję ekonomiczną regionu	Rozdział 3.5.1	27	Brak przetwórstwa owocowo – warzywnego oraz mechanizmu sprzedaży bezpośredniej lokalnych produktów rolnych (np. kooperatywa spożywcza)	Rozdział 3.5.6
3	Placówki oświatowe kształtujące rolników	Rozdział 3.5.6	28	Niska świadomość ekologiczna, niedostateczna liczba działań zapobiegających zmianom klimatycznym	Rozdział 3.5.6
4	Dobre położenie geograficzne (bliskość autostrady, centrum)	Rozdział 3.5.1	29	Niski poziom patriotyzmu konsumenckiego (kupujący nie dbają o to, by kupować produkty	Rozdziały 3.5.6 i 3.5.7

	kraju)			od miejscowych)	
5	Tereny inwestycyjne (Turek, Brudzew, Przykona)	Rozdział 3.5.1	30	Brak rozpoznawalnych produktów lokalnych i ekologicznych	Rozdział 3.3
6	Tradycje w przetwórstwie owocowo – warzywnym	Rozdział 3.5.6	31	Zmonopolizowanie rynku pracy przez kilka dużych przedsiębiorstw	Rozdział 3.5.8.3
7	Dobrze funkcjonujący podmiot ES założony przez LGD	Rozdział 3.5.5	32	Słaba dostępność lub brak komunikacji publicznej (niska mobilność mieszkańców, zwłaszcza kobiet)	Rozdział 3.5.8.3
8	Zespoły ludowe (podtrzymywanie tradycji, nagrody i wyróżnienia w kraju)	Rozdział 3.3	33	Brak współpracy instytucji samorządowych i lokalnego biznesu	Rozdział 3.5.1
9	Tradycje kulinarne (nagrody, współpraca z etnologiem w zakresie wpisywania potraw na listę produktów regionalnych, zbiory przepisów)	Rozdział 1.3.1	34	Niska świadomość istnienia lokalnych zasobów kulturowych i ich słabe wykorzystanie przez organizatorów wydarzeń kulturalnych	Rozdział 3.3
10	Tradycje lokalne i obrzędy	Rozdział 3.3	35	Niewielka liczba działań w zakresie form aktywizacji	Rozdział 3.5.8.4
11	Różnorodność rękodzielników	Rozdział 3.3	36	Poziom przedsiębiorczości niższy od średniego poziomu w Wielkopolsce	Rozdział 3.5.7
12	Powtarzalność wydarzeń z zakresu kultury	Rozdział 3.3	37	Brak ofert pracy dla absolwentów i osób niepełnosprawnych	Rozdział 3.5.8.3
13	Zbiorniki wodne: Jeziorsko oraz zbiornik Przykona	3.4.1 i 3.5.6	38	Niedobór wykwalifikowanej kadry zgodnie z zapotrzebowaniem lokalnego rynku pracy	Rozdział 3.5.8.3
14	Obszary Natura 2000	3.4.1	39	Słaba współpraca pomiędzy gminami	Rozdział 3.3
15	Sprzyjające warunki środowiska do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych	Rozdział 3.4.2	40	Brak wspólnej promocji obszaru, w tym wspólnej promocji i zasad znakowania szlaków	Rozdział 3.3
16	Szlaki pieszo-rowerowe i konne	Rozdział 3.5.2	41	Brak przywiązania młodzieży do lokalnej tradycji i kultury, odpływ młodzieży ze wsi	Rozdział 3.3
17	Duża liczba NGO	Rozdział 3.5.8	42	Niski potencjał do rozwoju NGO (słabość zasobów ludzkich i zaplecza technicznego)	Rozdział 3.5.8.7
18	Liczna grupa seniorów	Rozdział 3.5.8.5	43	Niewielka liczba ofert (lub brak informacji) spędzania czasu wolnego opartej o zasoby lokalne	Rozdział 3.3
19	Serdeczni, pomocni, ciekawi gościnni mieszkańcy	Rozdział 3.3	44	Słabe przenikanie tradycji i kultury ze starszych pokoleń na młodsze	Rozdział 3.3
20	Istniejące otoczenie instytucjonalne (GOG, świetlice, środowiskowe domy samopomocy)	Rozdziały 3.3 i 3.5.8.4	45	Brak atrakcyjnych miejsc kompleksowo urządzonych pod kątem spędzania wolnego czasu, w tym członków rodzin, nie w pełni wykorzystana infrastruktura (świetlice wiejskie)	Rozdział 3.3
21	Potencjał i baza doświadczeń w ramach dotychczasowej współpracy partnerskiej LGD	Rozdział 1.3.1	46	Brak punktów informacji turystycznej, niewielka liczba przewodników turystycznych i map	Rozdział 3.4.2
22	Portal „Swojskie klimaty”	Rozdział 3.3	47	Problem wyludnienia i starzenia się małych miejscowości	Rozdział 3.5.8.2
23	Ciekawi ludzie w regionu (artyści, pasjonaci)	Rozdział 3.3	48	Niewystarczająca ilość form opieki (szczególnie całodobowej) i oferty spędzania czasu osób zależnych	Rozdział 3.5.8.4
24	Instytut Technologii Mikrobiologicznych ITM	Rozdział 3.5.6	49	Mała aktywność zawodowa kobiet na terenach wiejskich LGD	Rozdział 3.5.8.3
25	Baza kontaktów i współpraca (rękodzielnicy, zespoły ludowe, pasjonaci, KGW)	Rozdział 3.5.8.7	50	Ograniczona dostępność mieszkańców obszarów wiejskich do oferty kultury dużych miast (filharmonia, teatr)	Rozdział 3.3
Lp.	Szanse	Odniesienie do diagnozy	Lp	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
51	Dopłaty bezpośrednie i	Rozdział	68	Niska opłacalność produkcji rolnej	Rozdział

	programy ARMiR dla rolnictwa	3.5.6			3.5.6
52	Środki na rozwój przetwórstwa produktów lokalnych w nowej perspektywie	Rozdział 3.5.6	69	Skomplikowane uwarunkowania prawne dot. wprowadzania na rynek produktów ekologicznych i lokalnych	Rozdział 3.5.7
53	Bliskość Uniejowa – atrakcyjnego produktu turystycznego	Rozdział 3.5.3	70	Brak doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie partnerstwa publiczno – prywatnego w Polsce	Rozdział 3.5.6
54	Potencjał do rozwoju branży logistycznej w związku z istnieniem dużych	Rozdział 3.5.1	71	Realna groźba zamknięcia kopalni i utraty miejsc pracy przez mieszkańców regionu	Rozdział 3.5.1
55	Popularność produktów zdrowych	Rozdział 3.5.6	72	Przyzwolenie społeczne na pracę w szarej strefie	Rozdział 3.5.8.3
56	Rosnąca świadomość ekologiczna	Rozdział 3.5.6	73	Zmiana klimatu – stepowanie terenu, niski poziom wód gruntowych	Rozdział 3.4.2
57	Rosnące zainteresowanie aktywnymi formami spędzania wolnego czasu w okolicy	Rozdział 3.5.2	74	Uwarunkowania prawne (kwestie własności terenów pogórnich)	Rozdział 3.5.1
58	Rozwój energetyki odnawialnej	Rozdział 3.4.2	75	Emigracja (głównie młodych) mieszkańców Polski (otwartość granic – emigracja zarobkowa)	Rozdział 3.5.8.4
59	Wysokie emerytury, odprawy (kopalnie)	Rozdział 3.5.7	76	Brak trwałości/ ciągłości działań (koniec środków unijnych)	Rozdział 3.5.7
60	Środki unijne	3.5.7	77	Wysokie koszty pracy w Polsce	
61	Rosnące zapotrzebowanie na usługi dla osób starszych	Rozdział 3.5.8.4	78	Trendy demograficzne (starzenie się społeczeństwa)	Rozdział 3.5.8.2
62	Pozytywny wpływ LGD na aktywność mieszkańców terenów wiejskich (badania ogólnopolskie)	Rozdział 3.5.8.7	79	Niski poziom aktywności mieszkańców terenów wiejskich (badania ogólnopolskie)	Rozdział 3.5.8.7
63	Korzystne warunki wsparcia NGO w nowej perspektywie	Rozdział 3.5.8.7	80	Wzrost kosztów utrzymania obiektów użyteczności publicznej w związku ze starzeniem się społeczeństwa	Rozdział 3.5.8.2
64	Istniejące dobre praktyki w zakresie aktywności zawodowej i społecznej w Polsce i UE	Rozdział 3.5.8.7	81	Mniejsza ilość środków zewnętrznych na infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną niż w latach poprzednich	Rozdział 3.5.2
65	Środki unijne na rozwój podmiotów ES	Rozdział 3.5.5	82	Demoralizacja ludzi młodych wynikająca z dostępności używek i Internetu	Rozdział 3.5.8.4
66	Możliwość zagospodarowania terenów pokopalnianych na cele rekreacyjno-turyst. i OZE	Rozdziały 3.4.1 i 3.4.2	83	Ekspansja sklepów wielkopowierzchniowych	Rozdział 3.5.7
67	Obecność firmy Pro-Biotics	Rozdział 3.5.6	84	Słaba reprezentacja – lobbing obszaru w skali kraju	Rozdział 3.5.1

Tabela 16: Analiza SWOT

4.2 Wykorzystanie metod partycypacyjnych na etapie powstawania diagnozy i analizy SWOT

Diagnoza na bazie, której została opracowana analiza SWOT została stworzona przy szerokim udziale lokalnej społeczności. Wykorzystane metody partycypacyjne zostały szczegółowo ujęte w rozdziale 2 LSR. Wkład społeczności lokalnej w powstawanie diagnozy został opisany w samej diagnozie, szczególnie w podrozdziałach „Uwagi z konsultacji”. Po zakończeniu prac nad wstępną wersją diagnozy zostały przeprowadzone warsztaty mające na celu wypracowanie analizy SWOT (warsztaty dnia 29.10.2015). W warsztatach uczestniczyli przedstawiciele społeczności lokalnej, przedsiębiorcy, przedstawiciele instytucji publicznych, NGO i mieszkańcy obszaru. Uwagi do diagnozy zgłaszane w czasie warsztatów były rozpatrywane na bieżąco. Uzupełniona wersja diagnozy i wypracowana w czasie warsztatów analiza SWOT zostały poddane ponownej konsultacji na kolejnych spotkaniach warsztatowych (27-28.10.15), zostały również rozesłane do członków i partnerów LGD, i uczestników spotkań warsztatowych. Zgłoszono wnioski dotyczące braku odniesienia do kwestii związanych z

niską świadomością ekologiczną mieszkańców (do analizy SWOT). Wnioski zostały uwzględnione w ostatecznej wersji analizy SWOT. Zgłoszono również uwagi do materiału diagnozy dot. charakteru wykorzystania terenów pogórnich, kierunków rekultywacji i stopnia zniszczenia środowiska naturalnego. Uwagi zostały uwzględnione w ostatecznej wersji diagnozy.

5 CELE I WSKAŹNIKI

5.1 Innowacyjny charakter przedsięwzięć

W ramach LSR przewiduje się przedsięwzięcia, o charakterze innowacyjnym. Opis przedsięwzięć, które zakładać będą innowacyjność społeczną, operacyjną, produktową, techniczną, marketingową znajduje się poniżej:

Przedsięwzięcie: Promocja i integracja współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi. Innowacja organizacyjna, związana z nową relacją z otoczeniem oraz integracją podmiotów działających w różnych branżach, ze szczególnym uwzględnieniem ginących zawodów (usługi dla społeczności) i rękodzielników poprzez zastosowane narzędzia informatyczne, tj. w oparciu o aplikację generującą karty Rodzina swojaki. W ramach przedsięwzięcia stworzony zostanie system w oparciu, o który regulowane będą kwestie użytkowników kart (w tym związanych z nimi preferencji) oraz podmiotów działających w ramach systemu (promocja zasobów, promocja sprzedaży). Innowacyjnym będzie również proces włączenia się do Rodziny swojaki (pozyskanie karty), który warunkowany będzie zapisaniem się do newslettera portalu Swojskie klimaty, promującego zasoby regionu (przyrodnicze, kulturowe, historyczne oraz kapitał ludzki) i wydarzenia realizowane w sferze kultury i rekreacji. To z kolei zwiększy poczucie przynależności do wspólnoty lokalnej, zwiększy aktywności, a w konsekwencji przyczyni się również do rozwoju kulturowego (minimalizacja wykluczenia kulturowego mieszkańców obszarów wiejskich). Innowacja produktowa zakłada stworzenie nowej oferty – produktów i usług lokalnych, oferowanych dla posiadaczy/ użytkowników karty Rodzina swojaki, oferowanych w ramach sprzedaży bezpośredniej i portalu Spółdzielni Socjalnej „Powróć Tu”. Oferta usług i produktów lokalnych opracowana zostanie z uwzględnieniem podmiotów objętych systemem certyfikacji, wypracowanym w ramach projektu współpracy międzynarodowej. System definiować będzie standardy dla usług i produktów wytwarzanych lokalnie (na bazie potencjału i zasobów regionu, z uwzględnieniem tradycyjnych receptur czy metod wytwarzania). Innowacja marketingowa zakłada nowy sposób promocji podmiotów gospodarczych działających na obszarze objętym LSR w ramach tzw. sieciowania produktów i usług, w oparciu o jednolity system wizualizacji. **Przedsięwzięcie:** Wsparcie przetwórstwa owocowo-warzywnego warzywnego. LSR zakłada realizację przedsięwzięcia w zakresie utworzenia Inkubatora przetwórstwa lokalnego: owocowo-warzywnego. Innowacyjność przedsięwzięcia zasadza się na zaangażowaniu kapitału społecznego oraz mieszkańców nie tylko w fazie wdrożeniowej i realizacji, ale także na etapie jego powstawania, tj. kreowaniu produktu/usługi inkubatora w oparciu o zasoby regionu. W procesie tworzenia koncepcji wykorzystano techniki współtworzenia wartości („value co-creation”) zakładające tworzenie synergii w oparciu o zbiorowe myślenie i działanie uwzględniające przedstawicieli grup interesariuszy. W interdyscyplinarnych warsztatach zespołowego tworzenia wzięli udział przedstawiciele różnych branż i różnych profesji, mieszkańców, społeczników (przedstawiciele NGO), rolników z różnym poziomem wiedzy, doświadczenia i umiejętnościami, co z kolei pozwoliło osiągnąć wartość dodaną na etapie opracowania samej koncepcji przedsięwzięcia. Dobór przedstawicieli grupy rolników poprzedzony został badaniem ankietowym metodą CATI. Wypracowane mechanizmy służą włączeniu społecznemu grup zidentyfikowanych w diagnozie jako defaworyzowane i wykluczone. Operacja zakłada bowiem włączenie w proces realizacji osób niepełnosprawnych (opakowania), przedstawicieli ginących zawodów (opakowania, usługi towarzyszące, w tym usługi edukacyjne), kobiet w grupie wiekowej 24-34 (przetwórstwo) oraz seniorów (receptury). Dodatkowo prototyp usług oferowanych przez Inkubator przewiduje zintegrowanie sektorów JST/NGO/GOSPODARZY w procesie organizacji działalności inkubatora (NGO/JST), produkcji (rolnicy/NGO), marketingu (NGO) i dystrybucji (podmiot ekonomii społecznej, podmioty gospodarcze z obszaru LSR: restauracje, bary, sklepiki szkolne, www) innowacja społeczna. W ramach operacji wdrożona zostanie innowacja marketingowa (opakowania, nowy sposób dostarczania i oferowania produktów: sklepiki szkolne, lokalni usługodawcy), produktową (nowe usługi i produkt, zastosowanie opakowań do wtórnego wykorzystania), organizacyjną (nowe praktyki w zakresie uczenia się i dzielenia wiedzą wprowadzenie po raz pierwszy systemów zarządzania produkcją i łańcuchem dostaw – plan funkcjonowania inkubatora, organizacji miejsca pracy poprzez wdrożenie nowych metod podziału odpowiedzialności i podejmowania decyzji, nowe koncepcje dotyczące struktury organizacyjnej, tj.: integracja różnych form działalności – ES, handel, usług, w tym rękodzieło, NGO, rolnicy). **Przedsięwzięcie:** Zintegrowane wykorzystanie zasobów lokalnych. Zakłada innowację społeczną, tj.

integrację społeczności w tym osób z grup defaworyzowanych w ramach inwentaryzacji, a następnie przywracania starych odmian drzew i krzewów oraz wykorzystania do ich pielęgnacji naturalnych środków ochrony roślin – mikroorganizmów, co służyć ma wyzwaniom obecnej polityki proekologicznej, zapobieganiu zmianom klimatycznym. Projekt zakłada ponadto innowację organizacyjną poprzez realizację działań edukacyjnych (sad pokazowy) na rzecz społeczności, w tym także z zakresu innowacji technologicznych, nowe sposoby organizowania relacji z innymi firmami lub instytucjami publicznymi, badawczymi, dostawcami (współpraca z Instytutem Badawczym, promocja ekologicznych rozwiązań stosowanych w rolnictwie i gospodarstwie domowym). Innowacja techniczna opierać się będzie na zastosowaniu naturalnych środków ochrony roślin – mikroorganizmów. Dodatkowo w LSR przewiduje się realizację innych operacji o charakterze innowacyjnym. Odzwierciedleniem powyższego jest m.in. zawarcie w kryteriach strategicznych oceny operacji kryterium innowacyjności. Definicję innowacyjności określa rozdział 4 niniejszej LSR.

5.2 Realizacja projektów współpracy

W ramach LSR zaplanowane zostały trzy projekty współpracy:

- 1) Projekt współpracy międzynarodowej **„Siła Wzrastania”** realizowany przez dwóch partnerów: LGD T.U.R. i Místní akční skupina Opavsko z.s. realizował będzie następujący cel ogólny: „Promocja innowacyjnych rozwiązań w zakresie budowania partnerstw lokalnych w oparciu o potencjał obszarów działania: LGD Turkowska Unia Rozwoju - T.U.R. i Místní akční skupina Opavsko z.s.” Realizacja ww. celu nastąpi poprzez realizację następujących celów szczegółowych, zakładających następujące wskaźniki:
  - a) Budowania i rozwijanie markowych produktów regionu w oparciu o jego zasoby
    - Warsztaty w zakresie certyfikowania produktów lokalnych: Produkt: liczba warsztatów – 1 szt.; Rezultat: liczba uczestników – 20 szt.
    - Opracowanie regulaminu certyfikowania: Produkt: liczba usług w zakresie opracowania regulaminu – 1 usługa; Rezultat: liczba regulaminów – 1 szt.
    - Opracowanie systemu identyfikacji wizualnej: Produkt: liczba usług: 1 usługa; Rezultat: liczba użytkowników systemu wizualizacji marki lokalnej – 10 użytkowników
  - b) Wzmacnianie współpracy regionalnych rolników, producentów i usługodawców
    - Utworzenie sieci w ramach rozwoju rynków zbytu: Produkt: liczba powstałych/udoskonalonych aplikacji internetowych – 1 szt.; Rezultat: liczba promowanych produktów/usług lokalnych – 10 szt.
    - Tworzenie kooperatyw: Produkt: liczba kooperatyw - 1 szt.; Rezultat: liczba partnerów/członków kooperatyw – 6 partnerów/członków
    - Inwentaryzacja starych odmian drzew i krzewów: Produkt: liczba publikacji (opracowań) – 1; Rezultat: liczba wydanych egzemplarzy – 1000 szt.
    - Powrót starych odmian drzew i krzewów: Produkt: liczba inicjatyw społecznych – 1; Liczba: dokonanych nasadzeń – 20
- 2) Projekt międzyregionalny: **„Korzenie i skrzydła”** realizowany przez sześciu partnerów - stowarzyszeń: Partnerstwo Izerskie; Porozumienie Wzgórz Dalkowskich, Światowid, Bory Dolnośląskie, Dolina Wełny, TUR. Projekt zakłada realizację celu głównego: „Wspieranie i kreowanie współpracy regionalnej i ponadregionalnej dla wzmocnienia i zwiększenia efektywności kapitału społecznego opartego o działania edukacyjne z wykorzystaniem lokalnych potencjałów i zasobów na terenie województw Wielkopolskiego, Lubuskiego i Dolnośląskiego” oraz następujące cele szczegółowe:
  - I: „Promocja, profesjonalizacja i rozwój edukacji pozaformalnej opartej na lokalnych potencjałach i zasobach na obszarach objętych projektem poprzez opracowanie, stworzenie baz edukacyjnych i utworzenie spójnej oferty dla mieszkańców i turystów w regionach objętych projektem KiS”,
  - a) II: „Utworzenie lokalnych, profesjonalnych, opartych o innowatorskie rozwiązania baz edukacyjnych będących niekomercyjną infrastrukturą kulturalno-turystyczną w regionach objętych projektem KiS”,
  - b) III: „Wzrost kapitału społecznego na terenach objętych projektem KiS poprzez zwiększenie zaangażowania i współpracy mieszkańców, przedsiębiorców i przedstawicieli władz lokalnych dla rozwiązywania potrzeb profesjonalizacji, organizacji i dywersyfikacji oferty edukacyjnej regionu.”
  - c) IV: „Rozwijanie rynku zbytu usług edukacyjnych utworzonych ofert dla mieszkańców i turystów w regionach objętych projektem KiS, poprzez utworzenie miejsc pracy w regionach dla edukatorów.

Wskaźniki jakie planuje się osiągnąć poprzez realizację projektu KiS:

- A. Wskaźnik produktu (dla całego projektu): utworzenie 1 partnerstwa lokalnego; utworzenie 1 partnerstwa ponadregionalnego skupionego we wspólnej ofercie edukacyjnej opracowanej na stronie internetowej, a wdrażanej w centrach edukacyjnych; opinia ekspercka metodologii pedagogicznej oferowanej oferty edukacyjnej – 1 opinia; opracowanie min 1 pakietu oferty edukacyjnej; utworzenie i wyposażenie 1 specyficznego centrum edukacji jako niekomercyjnej infrastruktury; kulturalno-turystycznej w regionach dla realizacji zadań objętych projektem KiS; organizacja 1 szkolenia podnoszącego kompetencje dla osób zajmujących się edukacją, przetestowanie oferty edukacyjnej 1 test; promocja projektu poprzez organizację 1 konferencji podsumowującej projekt; promocja projektu na zakładce strony www w 3 językach; promocja projektu poprzez ukazanie się 1 artykułu w prasie.
  - B. Wskaźnik rezultatu: organizacja miejsca pracy dla 1 osoby; podniesienie kompetencji zawodowych edukatorów - 1 os.; promocja oferty edukacyjnej w regionie – udział w testowaniu w formie bezpośredniej 20 osób; udział 100 osób w konferencji podsumowującej projekt.
- 3) Projekt „**Dobre bo nasze**” (DBN) realizowany przez Turkowską Unię Rozwoju – T.U.R. oraz LGD „Solna Dolina”. Celem głównym projektu będzie: Zwiększenie atrakcyjności regionów partnerskich w oparciu o produkty lokalne w okresie wdrażania LSR 2016-2023. Realizacja ww. celu nastąpi poprzez realizację następujących celów szczegółowych, zakładających poniższe wskaźniki:
- a) Zwiększenie świadomości i kompetencji mieszkańców na obszarach działania partnerów projektów w zakresie wykorzystania lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego
    - Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie produktu i marki lokalnej – 1 komplet
    - Specjalistyczne doradztwo w zakresie inkubacji (prototypowania) nowych produktów – 1 umowa
    - Opracowanie programu promocji i komercjalizacji marki lokalnej – 1 usługa
    - Utworzenie punktu obsługi turystycznej – 1 sztuka
  - b) Zwiększenie aktywności oraz wzrost poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców obszarów partnerskich
    - Opracowanie i wykonanie materiałów promocyjnych służących prezentacji i komercjalizacji marki lokalnej – 1 zestaw
    - Realizacja działań w zakresie komercjalizacji produktów lokalnych – 1 zestaw

5.3 Cele, przedsięwzięcia i wskaźniki – źródło i sposób pomiaru

1.0	Cel ogólny 1	Rozwój gospodarczy oraz promocja przedsiębiorczości na obszarze działania Turkowskiej Unii Rozwoju – T.U.R.			
1.1	Cele szczegółowe	Stworzenie warunków dla rozwoju i inkubowania przetwórstwa spożywczego, dywersyfikacji prowadzonej działalności w środowisku producentów rolnych i mieszkańców obszaru LGD			
1.2		Rozwój kompleksowych metod współpracy przedstawicieli różnych sektorów i branż w zakresie dostosowania kadr dla potrzeb lokalnego rynku pracy			
1.3		Promocja zatrudnienia oraz wspieranie rozwoju współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jedn. Miar y	Stan początk. 2015 r.	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W1.0	Poprawa warunków do rozwoju gospodarczego na obszarze LGD	%	41,67	50	Sondaż/l. podmiotów, które wypowiedziały się pozytywnie w stosunku do ogólnej liczby badanych/pomiar: 30.06.23 r.
	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jedn. Miar y	Stan początk. 2015 r.	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W 1.1.1	Liczba podmiotów w ramach sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	os.	0	5	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów/l. podmiotów przynależących do sieci
	L. podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych rocznie	szt.	0	5	Umowa, dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów/l. podmiotów, które skorzystały ze stworzonej dzięki wsparciu infrastruktury
	L. powstałych miejsc pracy w ramach inkubatora	etat	0	2	Umowa, Dokumentacja ZUS/l. umów o pracę, l. zgłoszeń ZUA, oświadczenie pracownika/pracodawcy
	i przetwórstwa lokalnego w tym z grup defaworyzowanych	etat	0	1	
	L. planów funkcjonowania innowacyjnych operacji	szt.	0	1	Dokument własna/liczba planów
	L. osób przeszkolonych	os.	0	5	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
	L. osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	os.	0	3	Ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów / pomiar stopnia zadowolenia w oparciu o ankiety
W 1.1.2	L. podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	os.	0	2	Umowa/liczba zawartych umów Pomiar: po zakończeniu projektu w I półroczu po roku ocenianym podczas trwałości projektu

W1.2.1	L. przedsiębiorstw uczestniczących w badaniu	szt.	0	20	Wyniki raportu/liczba podmiotów ujętych w raporcie			
	L. uczestników spotkań dot. dialogu potrzeb rynku pracy	os.	0	20	Lista obecności/l. podpisów na liście			
	L. osób, które zwiększyły swoją wiedzę w obszarach rynku pracy	os.	0	200	Dokumentacja własna/l. uczest. wskazana w oświadczeniu beneficj. dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów			
	L. osób przeszkolonych	os.	0	30				
	L. osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	os.	0	30	ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów /pomiar stopnia zadowolenia w oparciu o ankiety Pomiar: po zakończeniu projektu			
W 1.3.1	L. utworzonych miejsc pracy w tym: liczba miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych	etat	0	40	Umowa, Dokumentacja ZUS/Liczba zawartych umów, liczba druków ZUA;			
	L. operacji tworzących miejsca pracy w domenach strategicznych	etat	0	15				
		szt.	0	10	Dokument CEIDG,KRS/Rodzaj PKD			
	L. nowych usług	szt.	0	5	Oferta na www lub/i w materiałach reklamowych lub/i w mediach/PKD			
W 1.3.2	L. projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	szt.	0	1	Umowa/liczba umów określających grupy docelowe			
W 1.3.3	L. podmiotów współpracujących w ramach systemu lojalnościowego	szt.	0	10	Umowa/liczba zawartych umów			
	Liczba egzemplarzy publikacji	szt.	0	1000	Faktura/liczba szt. na fakturze			
W 1.3.4	L. podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	os.	0	38	Umowa/liczba zawartych umów Pomiar: po zakończeniu projektu oraz w I półroczu po roku ocenianym, w okresie trwałości			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jedn. Miary	wartość		Źródło danych / sposób pomiaru
						Początek 2015 r.	Końcówka 2023 r.	
1.1.1	Innowacje na rzecz rozwoju regionu - wsparcie przetwórstwa owocowo-warzywnego (szkolenia, doradztwo, wizyty studyjne)	Rolnicy chcący dywersyfikować swoją działalność i/lub zapewnić lokalny zbytek dla swoich produktów rolnych, mieszkańcy obszaru LGD, w tym z grup defaworyzowanych, NGO	Projekty indywidualne	L. sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	0	1	Umowa, dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów/l. sieci, które uzyskały wsparcie
				L. nowych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego	szt.	0	1	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów/l. inkubatorów (centrów)

								przetwórstwa lokalnego stworzonych dzięki wsparciu z LSR
				L. nowych podmiotów gospodarczych działających w ramach przetwórstwa lokalnego	szt.	0	1	Wpis do KRS/liczba PKD
				L. operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	1	dokumentacja własna/liczba ofert
				Częstotliwość pomiaru: po zakończeniu projektu oraz w I półroczu po roku ocenianym, w okresie trwałości projektu				
				L. przedsięwzięć edukacyjnych/szkoleń	szt.	0	4	Umowa, dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu				
1.1.2	Koszty bieżące	Beneficjenci w ramach celu 1.1	koszty bieżące	L. podmiotów, którym udzielono doradztwa	szt.	0	4	Dokumentacja własna/l. formularzy
1.2.1	Zintegrowane działania na rzecz wsparcia zatrudnienia (w tym: edukacja na rzecz wzrostu zatrudnienia os. niepełnosprawnych, szkolenia zawodowe)	Przedsiębiorcy, NGO, instytucje edukacyjne, potencjalni pracownicy, grupy defaworyz. młodzież i ich rodzice, instytucje rynku pracy	operacja własna	L. przeprowadzonych badań	szt.	0	1	Dokumentacja własna/liczba dokumentów
				L. spotkań partnerów dialogu dot. potrzeb rynku pracy	szt.	0	2	Dokumentacja własna/liczba zorganizowanych przedsięwzięć
				L. działań z zakresu informacji dot. potrzeb rynku pracy	szt.	0	4	Dokumentacja własna/liczba udokumentowanych spotkań
				L. szkoleń	szt.	0	6	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji oraz po zakończeniu projektu								
1.3.1	Wsparcie podmiotów rozwijających działalność gospodarczą oraz tworzenia miejsc pracy, w tym w ramach samozatrudnienia <u>Preferencje przedmiotowe:</u> transport pasażerski, usługi dla mieszkańców wg PKD, którego dotyczy	Osoby chcące uruchomić działalność gosp., w tym osoby z grupy defaworyzowanej przedsiębiorcy lokalni, organizacje pozarządowe prowadzące	Projekty indywidualne	L. zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	20	CEIDG/KRS/liczba wpisów do CEIDG, KRS
				L. zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego	szt.	0	10	Umowy, dane o zakończonych projektach

	operacja (nie dotyczy handlu i produkcji), w tym w ramach zanikających zawodów, miejsca opieki nad osobami zależnymi, inwestycje związane z ochroną środowiska	działalność gosp., podmioty ES		przedsiębiorstwa				
1.3.2	Wzmocnienie relacji producent – konsument na obszarze TUR	Lokalni konsumenci, przedsiębiorcy młodzież, rękodzielnicy ES, os. z grupy defaworyzowanych.	Projekt współpracy	L. zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	szt.	0	1	Dokumentacja własna, wniosek o płatność/l. rozliczanych projektów
				L. LGD uczestniczących w projekcie współpracy międzynarodowej	szt.	0	2	Dokumentacja własna, umowa/liczba stron umowy
1.3.3	Promocja przedsiębiorczości i integracja współpracy pomiędzy podmiotami w ramach systemu lojalnościowego „Rodzina Swojaki”	Podmioty gospodarcze i mieszkańcy obszaru, w tym grupy defaworyz. rękodzielnicy NGO	operacja własna	L. wdrożonych systemów	szt.	0	1	Dokumentacja własna/liczba wdrożonych systemów
				L. wydanych publikacji	szt.	0	1	Umowa/liczba publikacji w umowie
1.3.4	Koszty bieżące	Beneficjenci w ramach celu szczegółowego 1.3	koszty bieżące	L. podmiotów, którym udzielono doradztwa	szt.	0	50	Dokumentacja własna/liczba formularzy
Pomiaru: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu, w okresie trwałości projektu								
SUMA							110	

2.0	Cel ogólny 2	Budowanie tożsamości lokalnej oraz włączenie społeczne na obszarze działania Turkowskiej Unii Rozwoju – T.U.R.				
2.1	Cele szczegółowe	Zwiększenie poczucia przynależności do lokalnej wspólnoty				
2.2		Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wzrost aktywności społecznej				
2.3		Zwiększenie integracji międzypokoleniowej społeczności lokalnej				
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jedn. Miary	początek 2015	Plan 2023	Źródło danych / sposób pomiaru	
W2.0	Zwiększenie patriotyzmu lokalnego	%	25 %	35 %	Sondaż/liczba podmiotów, które wypowiedziały się pozytywnie w stosunku do ogólnej liczby badanych	
	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jedn. Miary	początek 2015	Plan 2023	Źródło danych / sposób pomiaru	
W 2.1.1	L. grup/os., które zwiększyły wiedzę o kulturze i kapitale społecznym regionu	os	0	1200	Dokumentacja zdjęciowa, oświadczenie/szacunkowy liczb uczestników, liczba zadeklarowanych uczestników	
	L. osób przeszkolonych w tym z grupy wykluczonej	os.	0	100	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów	

	L. osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	os.	0	30	Oświadczenia/zaświadczenia osób przeszkolonych
		os.	0	60	Ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów /
	L. osób zwiedzających zabytki	os.	0	700	ankiety Karta zgłoszenia/liczba kart zgłoszeń
	L. osób korzystających z miejsc o szczególnym znaczeniu kulturowym	os.	0	700	Dokumentacja własna, oświadczenie/l. zadeklarowanych zwiedzających
	L. nowych ofert z zakresu kultury	szt.	0	10	Oferta/l. promowanych ofert
W 2.1.2	L. wyposażenia w ramach wsparcia	szt.	0	18	Rejestr wyposażenia/liczba zaewidencjonowanego wyposażenia
	L. os., które skorzystały z nowych usług	szt.	0	900	Oferta usług/l. odbiorców usług
	L. os., które dowiedziały się o nowej ofercie	szt.	0	9000	Dokumentacja własna, oświadczenie ulotki/l. rozdanych ulotek, l. zadeklarowanych uczestników
W 2.1.3	L. osób przeszkolonych	os.	0	200	dane własne LGD/dane przekazane przez beneficjentów
	w tym osoby z grupy wykluczonej	os.	0	60	Karta zgłoszenia/liczba kart zgłoszeń
	L. osób oceniających szkolenie jako adekwatne do oczekiwań	os.	0	120	ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń
	L. wpisanych potraw na listę produktów tradycyjnych	szt.	0	3	Wpis na listę MRiRW /liczba wniosków o wpis/l. wykaz potraw
	L. uczestników przedsięwzięć promocyjnych	os.	0	1000	Dokumentacja własna/liczba zadeklarowanych uczestników
W 2.1.4	L. osób uczestniczących w wydarzeniach artystycznych	os.	0	400	Dokumentacja zdjęciowa/liczba zadeklarowanych uczestników
W 2.1.5	L. podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	os.	0	29	Umowa/liczba zawartych umów
W 2.1.6.	L. projektów współpracy w zakresie produktu lokalnego skierowanych do mieszkańców obszaru, w tym: organizacji pozarządowych, ze szczególnym uwzględnieniem osób pochodzących z grup defaworyzowanych określonych w LSR, przedsiębiorców, twórców ludowych, właścicieli gospodarstw agroturystycznych	szt.	0	1	Umowa/umowy określające grupy docelowe
Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu					

W 2.2.1	L. osób, korzystających z oferty na rzecz włączenia społecznego w tym z grup wykluczonych L. odbiorców działań promocyjnych	os.	0	2200	Listy obecności, oświadczenia/l. podpisów na liście, l. zadeklarowanych uczestników Dok. własna, ulotki/l. zadeklarowanych uczestników, l. rozdanych ulotek, l.oświad.
		os.	0	1320	
		os.	0	1600	
W 2.2.2	L. projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzow., młodzież, turyści, inne	szt.	0	1	Umowa/liczba umów określających grupy docelowe
W 2.2.3	L. powstałych Planów rozwoju instytucjonalnego	szt.	0	20	Plan rozwoju instytucjonalnego/liczba opracowanych planów
	L. odbiorców działań promocyjnych	os.	0	2000	Dokumentacja własna, ulotki/liczba ulotek
	L. NGO, które poszerzyły swoją ofertę zgodnie z planem rozw. instytucjonal.	szt.	0	20	Oferta usług/liczba usług w ramach oferty
	L. osób przeszkolonych	os.	0	240	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
	I. osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	os.	0	180	ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów/ pomiar stopnia zadowolenia w oparciu o ankiety
Pomiar: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu					
W 2.2.4	L. osób przeszkolonych	os.	0	50	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów/liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach
	I. osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	os.	0	35	ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów / pomiar stopnia zadowolenia w oparciu o ankiety
	L. NGO, które skorzystały z usług wspierających inkubatora	szt.	0	9	Rejestr usług/liczba podpisanych NGO
	L. NGO korzystających z zaplecza lokalowego inkubatora NGO	szt.	0	5	Umowa/liczba zawartych umów
W 2.2.5	L. uczestników spotkań	os.	0	300	Lista obecności/liczba podpisów na liście
	L. narzędzi zastosowanych w ramach planu komunikacji	szt.	0	20	Dokumentacja własna/l. narzędzi wskazanych na liście wskaźników PK
W 2.2.6	L. podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	os.	0	36	Umowa/liczba zawartych umów
	L. pracowników i członków Rady, którzy zwiększyli swoją wiedzę	os.	0	13	Dokumentacja własna, zaświadczenia/ l. zaproszeń, l. wydanych zaświadczeń

W 2.2.7	Liczba osób niepełnosprawnych – korzystających z obiektu dostosowanego do potrzeb os. niepełnosprawnych	os.	0	4	Formularze uczestnictwa/orzeczenie o niepełnosprawności			
	Liczba osób, które zwiększyły kompetencje cyfrowe	os.	0	30	Ankieta ewaluacyjna			
	Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które zwiększyły swą wiedzę i umiejętności	os.	0	15	Ankieta ewaluacyjna/formularze uczestnictwa			
	Liczba osób po 50 roku życia, które zwiększyły swe kompetencje	os.	0	45	Ankieta ewaluacyjna/formularze uczestnictwa			
Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu								
W 2.3.1	L. członków rodzin które skorzystały z kompleksowej oferty spędzania czasu wolnego	os.	0	4640	Dokumentacja zdjęciowa/orientacyjna liczba osób widniejących na zdjęciu			
W 2.3.2	L. osób korzystających z miejsc rekreacji i wypoczynku, służących integracji międzypokoleniowej	os.	0	3150	Dokumentacja własna, oświadczenie/liczba zadeklarowanych użytkowników			
	L. osób, które zwiększyły swoją wiedzę nt. nowych lub odnowionych miejsc rekreacji i wypoczynku, służących integracji	os.	0	9000	Dokumentacja własna/liczba wydanych ulotek, liczba wejść na stronie			
W 2.3.3	L. podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	os.	0	26	Umowa/liczba zawartych umów			
	Częstotliwość pomiaru: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projekt							
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jedn. Miary	wartość		Źródło danych / sposób pomiaru
						Początk. 2015 r	Końcowa 2023 r.	
2.1.1	Promocja kultury i kapitału społecznego regionu (promowanie obiektów o szczególnym znaczeniu kulturowym oraz ważnych lokalnie postaci obszaru, itp.: ze świata kultury, artystów, naukowców, pasjonatów itp.)	Mieszkańcy obszaru TUR, w tym szczególnie dzieci i młodzież oraz grupy wykluczone	projekt grantowy	L. przeprowadzonych przedsięwzięć promujących kulturę (kod wskaźnika PROW 2.12)	szt.	0	6	Dokumenta cja własna/l. zarejestrow anych-promowany ch przedsięwzi ęć
				L. przedsięwzięć edukacyjnych/ szkoleń	szt.	0	10	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjent ów
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu				
				L. zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	szt.	0	1	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjent ów
				L. odrestaurowanych obiektów o szczególnym znaczeniu kulturowym	szt.	0	3	Dokumenta cja własna, protokół odbioru/licz ba

								zaewidencj onowanych obiektów
				I. podmiotów wspartych w ramach operacji w tym operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	szt.	0	10	dane własne LGD, dane dot. zrealizowan ych operacji /l. wspartych podmiotów
2.1.2	Rozwój usług w zakresie kultury	Mieszkańcy obszaru TUR, w tym szczególnie dzieci i młodzież oraz grupy wykluczone	projekt grantowy	I. zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	szt.	0	9	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjent ów /l. zakończony ch operacji
				Częstotliwość pomiaru: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu				
				L. przedsięwzięć promujących usługi	szt.	0	9	Dokumenta cja własna/liczb a promowany ch przedsięwzi ęć
				Pomiar: w I kwart. W roku następnym, w trakcie realizacji, po zakończeniu				
2.1.3	Kultywowanie tradycji regionu (warsztaty rękodzieła, kulinarne, śpiewu, np. białego, wpisanie potraw na listę produktów reg., wystawy rękodzieła, zagrody edukacyjne, wymiana dobrych praktyk, skanseny wydarzenia artystyczne, teatr obrzędów,)	Mieszkańcy obszaru TUR, w tym szczególnie dzieci i młodzież, grupy wykluczone	projekt grantowy	L. przedsięwzięć edukacyjnych/szkoleń	szt.	0	20	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjent ów
				L. przedsięwzięć z zakresu wpisania potraw na listę produktów tradycyjnych	szt.	0	4	Liczba zawartych umów/dok. własna
				L. przedsięwzięć promujących lokalną tradycję (kod wskaźnika PROW 2.12)	szt.	0	5	Dokumenta cja własna/licz ba kampanii promocyjny ch

2.1.4	Wydarzenia artystyczne w zakresie kultury ludowej i tradycyjnej	Mieszkańcy obszaru TUR, w tym szczególnie dzieci i młodzież oraz grupy wykluczone	aktywizacja	L. wydarzeń artystycznych (kod wskaźnika PROW 2.12)	szt.	0	2	Dokumentacja własna/Liczba kampanii promocyjnych
2.1.5	Koszty bieżące	Beneficjenci w ramach celu 2.1	koszty bieżące	L. podmiotów, którym udzielono doradztwa	szt.	0	40	Dokumentacja własna/liczba formularzy
2.1.6	Promocja i rozwój produktów lokalnych	turyści, mieszkańcy, NGO, podmioty gospodarcze władze lokalne, szkoły, przedszkola, instytucje edukacyjne, grupy wykluczone	projekt współpracy	L. zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Wniosek o płatność/l. zrealizowanych projektów z wniosku
			projekt współpracy	L. LGD uczestniczących w projekcie współpracy	szt.	0	2	Umowa/liczba partnerów umowy
Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu								
2.2.1	Oferta usług na rzecz włączenia społecznego osób zależnych (działania integrujące, edukacyjne, w tym na rzecz opiekunów osób zależnych)	mieszkańcy, ze szczególnym uwzględnieniem osób z grup wykluczonych, opiekunowie	projekt grantowy	L. ofert na rzecz włączenia społecznego	szt.	0	13	Oferta/liczba promowanych ofert
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu, w okresie trwałości projektu				
				L. przedsięwzięć promujących włączenie społeczne	szt.	0	8	Dokumentacja własna/liczba przeprowadzonych kampanii
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu				
2.2.2	Promocja edukacji społecznej	turyści, mieszkańcy, NGO, mieszkańcy, podmioty gospodarcze, władze lokalne, szkoły, przedszkola, instytucje edukacyjne, grupy wykluczone	projekt współpracy	L. zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Wniosek o płatność/l. zrealizowanych projektów z wniosku
				L. LGD uczestniczących w projekcie współpracy	szt.	0	6	Umowa/liczba partnerów umowy
2.2.3	Aktywizacja NGO (granty na wsparcie instytucjonalne)	Lokalne organizacje pozarządowe	projekt grantowy	L. lokalnych organizacji i grup nieformalnych,	szt.	0	20	Umowa/liczba zawartych

	organizacji)	we, grupy nieformalne lokalni liderzy		które otrzymały wsparcie				umów
				L. pakietów promocyjnych	szt.	0	20	Dokumentacja własna/liczba pakietów wg umowy
				Częstotliwość pomiaru: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu				
				L. przedsięwzięć edukacyjnych/szkoleń	szt.	0	40	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
2.2.4	Inkubator NGO (w tym: stworzenie zaplecza dla istniejących i nowych organizacji; platforma komunikacji, wymiany doświadczeń)	Lokalne organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, lokalni liderzy	operacja własna	L. szkoleń	szt.	0	5	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu				
				L. usług wspierających	szt.	0	3	Oferta usług wspierających/liczba oferowanych usług
				L. utworzonych inkubatorów (zaplecza lok. NGO)	szt.	0	1	Protokół odbioru, faktura/liczba utworzonych pomieszczeń
				Częstotliwość pomiaru: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu				
2.2.5	Wzrost świadomości nt. LSR i działalności LGD	Mieszkańcy obszaru TUR, w tym szczególnie dzieci i młodzież oraz grupy wykluczone i defaworyzowane	Aktywizacja	I. spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	szt.	0	30	dane własne LGD
				Liczba zaplanowanych zadań w ramach Planu Komunikacji	szt.	0	200	plan komunikacji/liczba zadań w ramach planu/sprawozdanie
2.2.6	Koszty bieżące	Beneficjenci w ramach celu 2.2	koszty bieżące	L. podmiotów, którym udzielono doradztwa	szt.	0	42	Dokumentacja własna/liczba

								formularzy
				L. osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	osobodzień	0	128	dane własne LGD, zaświadczenia/certyfikaty poświadczające udział w szkoleniu
2.2.7	(Zwiększenie dostępu do wiedzy i uczenie się przez całe życie)	(Osoby nieaktywne zawodowo, osoby po 50 roku życia)	(WRPO Działanie 8.2.)	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	0	(1)	Protokół zdawczo-odbiorczy/Faktura
				Liczba osób objętych szkoleniami /doradztwem w zakresie kompetencji cyfrowych	os.	0	(30)	lista obecności/umowa
				Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	os.	0	(15)	lista obecności/umowa
				Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	os.	0	(45)	lista obecności/umowa
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu				
2.3.1	Rozwój kompleksowych ofert na rzecz integracji międzypokoleniowej ze szczególnym uwzględnieniem członków rodzin	Mieszkańcy obszaru, w tym szczególnie członkowie rodzin wielopokoleniowych, dzieci i młodzież oraz osoby z grup wykluczonych	projekt grantowy	L. kompleksowych ofert dostosowanych do potrzeb członków rodzin	szt.	0	12	Dokumentacja własna/liczba promowanych ofert
2.3.2	Rozwój infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej sprzyjającej integracji międzypokoleniowej	Mieszkańcy obszaru LGD	projekt grantowy	L. nowych lub przebudowanych miejsc rekreacji i wypoczynku	szt.	0	9	Faktury, protokół odbioru/liczba utworzonych miejsc rekreacji i wypoczynku
				Częstotliwość pomiaru: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu				
				L. działań promocyjnych	szt.	0	9	Dokumentacja

								własna/l. kampanii
2.3.3	Koszty bieżące	Beneficjenci w ramach celu 2.3	koszty bieżące	L. podmiotów, którym udzielono doradztwa	szt.	0	21	Dokumentacja własna/liczba formularzy
Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu								
SUMA							690	

3.0	Cel ogólny 3	Promocja i integracja zasobów obszaru działania Turkowskiej Unii Rozwoju – T.U.R.				
3.1	Cele szczegółowe	Rozwój oferty spędzenia czasu wolnego w oparciu o zintegrowane zasoby				
3.2		Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru				
3.3		Rozwój innowacji na rzecz ekologii i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym				
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jedn. Miary	Stan początk. 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
W 3.0	Wzrost poczucia odpowiedzialności za naturalne zasoby lokalne	%	12,25	22	Sondaż/l. podmiotów, które wypowiedziały się pozytywnie w stosunku do ogólnej liczby badanych/pomiar: 30.06.23 r.	
	Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jedn. miary	Stan początk. 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
W 3.1.1	L. osób, korzystających z nowych lub przebudowanych obiektów rekreacji	os.	0	31 500	Dokumentacja własna/liczba zadeklarowanych użytkowników obiektów	
	Pomiar: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu					
3.1.2	L. podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	os.	0	9	Umowa/liczba zawartych umów	
	Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji					
W 3.2.1	L. osób przeszkolonych	os.	0	200	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów	
	L. osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	os.	0	140	ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń, dane przekazane przez beneficjentów/ pomiar stopnia zadowolenia w oparciu o ankiety	
	Liczba odbiorców działań animacyjnych	os.	0	140	Lista obecności, ulotki, kampanie/liczba podpisów na liście, liczba wydanych ulotek, odbiorców kampanii	
	Pomiar: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu					
W 3.2.2	L. odbiorców działań promocyjnych	os.		100 0	Lista obecności/liczba podpisów na liście	
W 3.2.3	L. podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	os.	0	12	Umowa/liczba zawartych umów	
	Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu					
W 3.3.1	L. osób, które zwiększyły	os.	0	150	Dokumentacja własna, rejestr/liczba odbiorców	

	swą wiedzę w zakresie innowacyjnych rozwiązań proekologicznych i proklimatycznych L. podmiotów uczestniczących we wdrażaniu innowacji	szt.	0	0 2	Umowa partnerska/liczba stron umowy Pomiar: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu, w okresie trwałości projektu			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jedn. Miary	wartość		Źródło danych / sposób pomiaru
						Początk. 2015 r.	Końcowa 2023 r.	
3.1.1	Inwestycje na rzecz tworzenia oferty sprzedaży czasu wolnego mieszkańców w oparciu o zintegrowane zasoby regionu	Mieszkańcy obszaru LGD, w tym os. wykluczone	Projekty indywidualne	L. nowych lub zmodernizowanych obiektów rekreacji	Szt.	0	9	Protokół odbioru, faktura/liczba utworzonych lub odnowionych obiektów
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu, w okresie trwałości				
3.1.2	Koszty bieżące	Beneficjenci w ramach celu 3.1	koszty bieżące	L. podmiotów, którym udzielono doradztwa	szt.	0	9	Dokumentacja własna/liczba formularzy
3.2.1	Budowanie odpowiedzialności za dziedzictwo lokalne (w oparciu o lok. zasoby: naturalne, kulturowe i rekreacji)	Mieszkańcy obszaru, NGO, przedsiębiorcy, jednostki sektora finansów publ. Przedsiębiorcy	projekt grantowy	L. przedsięwzięć edukacyjnych/szkoleń	szt.	0	20	dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów
				Częstotliwość pomiaru: w pierwszym kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu projektu				
				L. przedsięwzięć w zakresie animacji	szt.	0	7	Dokumentacja własna, kampanie/ liczba odbiorców kampanii, liczba rozpowszechnionych przedsięwzięć
Częstotliwość pomiaru: w I kwartale roku następnego, w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości								
3.2.2	Promocja zrównoważonego rozwoju	j.w.	aktywizacja	L. przedsięwzięć promocyjnych	szt.	0	1	Dokumentacja własna, faktura/liczba rozpowszechnionych przedsięwzięć
3.2.3	Koszty bieżące	Beneficjenci w ramach celu 3.2	koszty bieżące	L. podmiotów, którym udzielono doradztwa	szt.	0	15	Dokumentacja własna/liczba formularzy
3.3.1	Zintegrow. wykorzystanie zasobów lok. w	Mieszkańcy obszaru, NGO,	operacja własna	L. przedsięwzięć promujących innowacyjne rozwiązania	szt.	0	1	Dokumentacja własna, kampanie/ liczba rozpowszechnionych przedsięwzięć

	zakresie kształtowania postaw proekologicznych i proklimatycznych z zastosowaniem innowacyjnych rozwiązań	przedsiębiorcy, jednostki sektora finansów publicznych		L. wdrożonych innowacji (ekotechnologii)	szt.	0	1	Dokumentacja własna/liczba upowszechnianych innowacji
Pomiar: w I kwartale roku następnego – w trakcie realizacji, po zakończeniu, w okresie trwałości projektu								
SUMA				63				

Tabela 17 Cele, przedsięwzięcia i wskaźniki

Wartości bazowe wskaźników: Stan początkowy wskaźników produktu i rezultatu we wszystkich typach przedsięwzięć określono na poziomie „0”. Sposób ustalenia wartości wskaźnika bazowego opierał się na analizie planowanych do realizacji w ramach LSR przedsięwzięć i przypisanych im wskaźników w odniesieniu do dotychczas operacji zrealizowanych na obszarze LGD w ramach środków krajowych i zewnętrznych. Materiał wyjściowy do analizy wartości bazowych rozpatrywano w kontekście zintegrowania i innowacyjności operacji oraz ich wpływu na włączenie grup uznanych w LSR jako defaworyzowane i wykluczone.

Wartości docelowe wskaźników: Sposób liczenia wskaźników produktu:

- wartość wskaźników w ramach przedsięwzięć: 1.1.1; 1.2.1; 1.3.2; 1.3.3; 2.1.2; 2.2.2; 2.2.3; 2.2.4; 2.2.5; 2.3.2; 3.1.1; 3.3.1 stanowi bezpośredni efekt konsultacji społecznych odzwierciedlający potrzebę systemowego rozwiązania zidentyfikowanych na obszarze LSR problemów w danym zakresie oraz efektywności kosztowej dla danego typu wskaźnika, określonej na podstawie danych historycznych (operacje w ramach Oś IV Leader PROW 2007-2013) i aktualnych stawek rynkowych
- wartość wskaźników w ramach przedsięwzięć: 1.3.1 stanowi odzwierciedlenie potrzeb w zakresie podejmowania i rozwijania działalności na obszarze LSR (procentowy udział arkuszy pomysłów w ramach jednego i drugiego typu działań) oraz iloraz kwoty ogółem na działania (utworzenie/rozwój przedsiębiorstwa) i maksymalnej kwoty wsparcia w ramach danego działania (utworzenie – 50 tys. zł/rozwój 100 tys. zł/1 miejsce pracy).
- wartość wskaźników w ramach przedsięwzięć: 2.1.1; 2.1.3; 2.2.1; 2.3.1; 3.2.1 stanowi odzwierciedlenie zaproponowanych rozwiązań dla zidentyfikowanych problemów i zaspakajania potrzeb (procentowy udział arkuszy pomysłów w ramach poszczególnych typów rozwiązań) oraz wskaźnika efektywności kosztowej dla danego typu wskaźnika, określonej na podstawie danych historycznych (operacje w ramach Oś IV Leader PROW 2007-2013) i aktualnych stawek rynkowych.

Sposób liczenia wskaźników rezultatu:

- wartość wskaźników w ramach przedsięwzięć: 1.1.1; 1.2.1; 1.3.2; 1.3.3; 2.1.2; 2.2.2; 2.2.4; 2.3.2; 3.1.1; 3.3.1 stanowi bezpośredni wynik konsultacji społecznych odzwierciedlający minimalne wymagania dla efektywności systemowego rozwiązania zidentyfikowanych na obszarze LSR problemów w danym zakresie oraz efektywności kosztowej dla danego typu wskaźnika, określonej na podstawie danych historycznych (operacje w ramach Oś IV Leader PROW 2007-2013) i aktualnych stawek rynkowych.
- wartość wskaźników w ramach przedsięwzięć: 1.3.1 stanowi bezpośredni wynik konsultacji społecznych odzwierciedlający minimalne wymagania w zakresie tworzenia miejsc pracy w ramach podejmowania i rozwijania działalności na obszarze LSR oraz przyjętej metodologii dla wskaźnika produktu, tj.: 1 operacja = 1 miejsce pracy; wartość wskaźników odnoszących się do grup defaworyzowanych i domen strategicznych określony został na podstawie danych wtórnych zawartych w diagnozie i danych pierwotnych (badania własne) – tj. minimalnych wymagań dla rozwiązania zidentyfikowanych na obszarze LSR problemów.
- wartość wskaźników w ramach przedsięwzięć: 2.1.1; 2.1.3; 2.2.1; 2.3.1; 3.2 stanowi bezpośredni wynik konsultacji społecznych odzwierciedlający minimalne wymagania dla danego typu wskaźnika (min. 10

uczestników przedsięwzięć edukacyjnych, min 200 osób uczestniczących w piknikach, min 100 osób rocznie korzystających z oferty realizowanej w oparciu o sprzęt i infrastrukturę; min 500 osób rocznie korzystających z oferty miejsc rekreacji, min 200 odbiorców wydarzeń promocyjnych, min 1000 osób odbiorców kampanii promocyjno-informacyjnych, min 100 osób rocznie odwiedzających miejsca zabytkowe i o szczególnym znaczeniu kulturowym, średnio 2 elementy wyposażenia na 1 podmiot działający w ramach kultury, min 1 nowa oferta podmiotu kultury, min 1 plan rozwoju instytucjonalnego, min. 50 % + 1 wspartych NGO, które skorzystały z zaplecza lokalowego inkubatora i oferowanych przez niego usług, min 10 uczestników spotkań informacyjnych) celem zapewnienia trwałości realizowanych działań i efektywności kosztowej.

5.3.1 Matryca logiczna:

CELO GÓŁNY	Uzasadnienie wyboru wskaźnika oddziaływani a	Cel szcze góło wy	Uzasadnienie wyboru wskaźnika rezultatu	Powiązanie z analizą SWOT	Powiązanie z diagnozą obszaru	Wykazanie zgodności celów z celami programów	Źródło finansowania	Przedsię wzięcia realizowan e W ramach RLKS	Uzasadnienie wyboru wskaźnika
Cel 1 Rozwój gospodarczy oraz promocja przedsiębiorczości na obszarze działania Turkowskiej Unii Rozwoju – T.U.R.	Wskaźnik oddziaływani a: poprawa warunków do rozwoju gospodarczeg o obrazuje zmiany, jakie zajdą na obszarze TUR w wyniku realizacji projektu	1.1	Wskaźniki obrazują zmianę, jaka zajdzie w wyniku rozwoju przetwórstwa lok. oraz na nowe zjawiska, w tym przyczyniające się zmniejszania bezrobocia	1,3, 6, 9, 26,27,29, 30, 52, 55,68	3.5.6 1.3.1 3.5.8 3.5.6 3.5.7 3.3	Przekrojowy PROW: Innowacje; szczegółowy PROW: A – poprawa konkurencyjności producentów rolnych (...); Umowy partnerskiej: zwiększaniu konkurencyjności gospodarki	PROW	1.1	Wskaźnik określa l. obiektów infrastruktury i działań edukacji i przyczyniających się do realizacji celu
		1.2	Wskaźniki pokazują pozytywne zmiany w obrębie współpracy na rynku pracy podmiotów z różnych branż i sektor	2, 33, 35, 37, 38, 70,72	3.5.1 3.5.8.4 3.5.8.3, 3.5.1	Cele: umowy partnerskiej 1. zwiększaniu konkurencyjności gospodarki, Cel 1A) PROW Wspieranie innowacyjności (...)	PROW	1.2	Wskaźniki określają liczbę działań, których realizacja będzie miała wpływ na zacieśnienie współpracy podmiotów rynku pracy
		1.3	Wskaźniki odzwierciedlają zmiany na rynku pracy oraz wzrost przedsiębiorczości pośród mieszkańców w wyniku samozatrudnienia jak i współpracy podmiotów, w tym także w ramach wdrożonych systemów identyfikacji i lojalnościowego	4, 5,15,22, 32, 54,58, 60, 65,31,35, 36,37,49, 59,60,61, 66,70,71, 72,75,77, 83,84	3.5.1 3.3 3.5.6 3.4.2 3.5.1 3.4.2 3.5.7 3.5.5 3.5.8.3 3.5.8.4 3.4.1 3.5.1	Cel przekrojowy PROW Innowacje, Cel szczegółowy PROW: 6A – ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy; Cel umowy partnerskiej: zwiększanie konkurencyjności gospodarki	PROW	1.3.1 1.3.2 1.3.3 1.3.4	Wskaźniki określają przedsięwzięcia, które przyczynią się do promowania zatrudnienia na obszarze LGD oraz zacieśnienia współpracy pomiędzy podmiotami rynku

Cel 2 Budowanie tożsamości lokalnej oraz włączenie społeczne na obszarze działania Turkowskiej Unii Rozwoju – T.U.R.	Wskaźnik oddziaływania: a: zwiększenie patriotyzmu lokalnego obrazuje zmianę na obszarze LSR w zakresie przywiązania do regionu i utożsamiania się z nim wzrostu zaangażowania w życie społeczne	2.1	Wskaźniki pokazują wzrost wiedzy o zasobach kulturowych regionu, nabycie nowych umiejętności oraz wzrost osób korzystających z obiektów zabytkowych i kulturowych	8, 9, 10, 11,12, 20, 21, 23,25,34, 35,39,41, 44,45,50 ,80,875,7 9,62	3.3 1.3.1 3.5.8.7 3.5.8.4 3.3, 3.5.8 3.5.4 3.5.8.7	Cel szczegółowy PROW: 6A – ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy; 6C – zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (...) Cel umowy partnerskiej: zwiększanie konkurencyjności gospodarki;	PROW	2.1.1 2.1.2 2.1.3 2.1.4 2.1.5	Wskaźniki odnoszą się do działań w zakresie kultury oraz tradycji regionu, określają liczbę obiektów służących rozpowszechnianiu kultury przyczyniając się do zwiększenia poczucia lokalnej wspólnoty
		2.2	Wskaźniki obrazują poziom włączenia społ. os z grup wykluczonych oraz poziom osób objętych informacją nt. działań na rzecz wykluczenia oraz liczbę os. zwiększających wiedzę i umiejętności w tym liderów NGO	7, 18, 17, 19, 20, 21, 25, 32,35,39, 42,43,44, 45,47,48, 49,61, 62, 63,64,65 ,75,78,79 ,80,82	3.5.5 3.5.8 3.3 3.5.8.4 1.3.1 3.5.8.7 3.5.8.3 3.5.8.2 3.5.8.3	Cele szczegółowe PROW 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich Cele Umowy Partnerskiej: poprawa spójności społecznej i terytorialnej i	PROW	2.2.1 2.2.2 2.2.3 2.2.4 2.2.5 2.2.6	Wskaźniki odnoszą się do działań w zakresie włączenia społecznego os. z grup defaworyzowanych oraz określają działania służące aktywizacji społeczności, w tym NGO przyczyniając się do realizacji celu w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu i wzrostu aktywności społecznej
		2.3	Wskaźnik odnosi się do zmiany w zakresie integracji międzypokoleniowej społeczności, w tym członków rodzin	8,9, 10,12,17, 18,20,22, 35,39,45, 47,78,79, 80,82	3.3 3.5.8 3.5.8.4 3.5.8.2 3.5.8.7 3.5.8.4	Cele szczegółowe PROW 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich Cele Umowy Partnerskiej: poprawa spójności społecznej i terytorialnej	PROW	2.3.1 2.3.2 2.3.3	Wskaźniki wskazują ilość ofert na rzecz integracji międzypokoleniowej oraz infrastruktury służącej społ. w tym rodzinom przyczyniając się do zwiększenia integracji międzypokoleniowej

Cel 3 Promocja i integracja zasobów obszaru – T.U.R.	Wskaźnik oddziaływania: wzrost poczucia odpowiedzialności za naturalne zasoby lokalne	3.1	Wskaźnik określa poziom wykorzystania infrastruktury rekreacyjnej przez mieszkańców służącej promocji i wykorzystaniu zintegrowanych zasobów	13,14,16,2 122,56,57 ,62,66,35 ,39,40,4 3,45,53,5 7,66,70,7 4, 79,81,84	3.4.1; 3.5.6 3.5.2 1.3.1; 3.3 3.5.8.7 3.4.2 3.5.8.4 3.5.3 3.5.8.2 3.5.1	Cel przekrojowy PROW: Środowisko; Cele szczegółowe PROW 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju (...); Cel u. partnerskiej: poprawa spójności społecznej i terytorialnej (...)	PROW	3.1.1 3.1.2	Wskaźnik określa działania w zakresie infrastruktury rekreacji dla mieszkańców w oparciu o zasoby regionu przyczyniając się do rozwoju ofert w oparciu o zintegrowane zasoby
		3.2	Wskaźnik obrazuje zmiany jakie zaszły w społeczności w zakresie wzrostu wiedzy nt. zasobów obszaru i ekologii	14,16,21,2 2,24, 28, 30,40,43 ,46,56,57 ,67,69,73 ,79	3.4.1 3.5.2 1.3.1 3.3 3.5.6 3.4.2 3.5.7 3.4.2 3.5.8.7	Cel przekrojowy PROW: Środowisko, cel szczegółowy: 4A) Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie (...) Cel u. partnerskiej: poprawa spójności społecznej i terytorialnej	PROW	3.2.1 3.2.2.	Wskaźniki określają przedsięwzięcia promujące, animujące i edukujące społeczność w zakresie poszanowania lokalnego dziedzictwa przyczyniając się do zwiększenia świadomości ekologicznej
		3.3	Wskaźnik określa poziom osób, które uzyskały informacje o innowacyjnych rozwiązaniach w zakresie ochrony środowiska i ekologii	21,24,28, 30,51,55, 56,67,68 ,69	1.3.1 3.5.6 3.3 3.5.7	Cel przekrojowy PROW: Łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej; Innowacje, oraz szczegółowy: 1A) Wspieranie innowacyjności (...), 1B) Wzmacnianie powiązań (...) Cel u. partnerskiej: poprawa spójności społecznej i teryt.	PROW	3.3	Wskaźnik zakłada promowanie i wdrożenie innowacji ekologicznych przyczyniając się do rozwoju innowacji w tym zakresie

Tabela 18 Matryca logiczna

Potrzeba realizacji przedsięwzięć zawartych w LSR wynika z przeprowadzonej diagnozy oraz następujących po niej działań konsultacyjnych, służących zdefiniowaniu najbardziej adekwatnych do zidentyfikowanych potrzeb rozwiązań. Przedsięwzięcia stanowią zatem wyraz pracy lokalnej społeczności nad strategią, wskazując drogi dojścia do realizacji celów szczegółowych, a w rezultacie poszczególnych celów ogólnych.

5.3.2 Kluczowe grupy docelowe i obszary interwencji

Wybór kluczowych grup docelowych stanowi odzwierciedlenie zidentyfikowanych potrzeb obszaru oraz jego problemów. W ramach realizowanych celów przewiduje się przedsięwzięcia angażujące różne grupy społeczne, w tym grupy defaworyzowane i wykluczone. Jako grupy wykluczone zdefiniowane zostały osoby, mające ograniczony dostęp do uczestniczenia w życiu społecznym, tj. głównie z uwagi na utrudniony dostęp do korzystania z usług publicznych, samotność, ubóstwo, stan zdrowia oraz bierność społeczną – „wyuczona” i związaną z predyspozycjami danych osób. Ponadto w LSR zdefiniowano odrębnie osoby defaworyzowane z uwagi na dostęp do rynku pracy, tj. absolwenci, młode kobiety (25-34 lat), osoby niepełnosprawne i osoby zagrożone zwolnieniami grupowymi, dla ich określenia dokonano analizy danych PUP (bezrobocie), w tym ofert pracy. W stosunku do grupy wykluczonej przewidziano działania, włączające w życie społeczne i kulturowe w ramach przedsięwzięć: 2.1.1; 2.1.2; 2.1.3; 2.1.4; 2.1.5; 2.2.1; 2.2.2; 2.2.5; 2.2.6; 2.3.1; 3.1.1, zaś w stosunku do grup defaworyzowanych działania przywracające lub wprowadzające na rynek pracy w ramach przedsięwzięć: 1.1.1; 1.1.2; 1.2.1; 1.3.1; 1.3.2; 1.3.3; 1.3.4; 2.2.2; 2.2.5. Przy wyborze projektów w kryteriach strategicznych zastosowano dodatkowo preferencje w przypadku, gdy adresatem projektu są przedstawiciele ww. grup.

5.3.3 Wykorzystanie metod partycypacji na etapie określania celów, wskaźników, opracowania planu działania

Na tym etapie zastosowano następujące metody partycypacyjne: Wypracowanie celów metodą World Cafe; Praca nad wskaźnikami w formie warsztatowej; Konsultacje wypracowanych celów i wskaźników – rozesłanie do członków i partnerów LGD; Ankieta wśród rolników metodą CATI; Warsztaty z innowacji; Sondaż wskaźników oddziaływania; Spotkanie konsultacyjne całego dokumentu; Rozesłanie do członków i partnerów LGD. Cele i wskaźniki dla LSR zostały opracowane metodą warsztatową (warsztaty dn. 27 i 28.10. 2015). Szczegółowy opis procesu i zawartych w nim metod partycypacyjnych (World Cafe, głosowanie, praca w grupach) został ujęty w Rozdziale 2 strategii. Wypracowane w czasie warsztatów cele i wskaźniki zostały poddane konsultacji przez rozesłanie do członków i partnerów LGD. Wypracowane cele i zgłaszane uwagi wskazały na potrzebę przeprowadzenia badań ankietowych pośród rolników. Przedmiotem badań (przeprowadzonych metodą CATI, 10;13.11.2015) było uzyskanie informacji dotyczących doprecyzowania potrzeb i określenia zasobów związanych ze zgłaszaną w czasie diagnozy i wskazaną przy celach potrzebą utworzenia inkubatora przetwórstwa rolnego. W oparciu o wyniki ankiety zostały dopracowane cele odnoszące się do propozycji powstania inkubatora przetwórstwa rolnego. Analiza wyników badań i kolejne konsultacje społeczne ukazały potrzebę przeprowadzenia warsztatów z innowacji dotyczących wykorzystania inkubatora przetwórstwa rolnego. W ramach warsztatów (3.12.15) w których uczestniczyli przedstawiciele lokalnej społeczności, rolnicy, rękodzielnicy jak i specjaliści od marketingu, reklamy i przedsiębiorcy, zostały dopracowane cele szczegółowe w ramach celu ogólnego 1: Rozwój gospodarczy oraz promocja przedsiębiorczości i opracowane zostały prototypowe rozwiązania dla inkubatora. Konsultacjom społecznym podlegały także wskaźniki oddziaływania wskazane w LSR. Zostały one poddane konsultacji za pośrednictwem sondażu, który został przeprowadzony przy wykorzystaniu narzędzi elektronicznych Ogólnopolskiego Portalu Konsultacji Społecznych (wspoldecydujemy.pl). Wysokość wskaźników oddziaływania została określona na podstawie wyników sondażu. Wypracowane cele, wskaźniki i plan działania zostały poddane konsultacji także w czasie spotkania konsultacyjnego, które odbyło się 7 grudnia 2015 (zgłaszano pytania dot. wielkości wsparcia dla JST) i ponownie przez rozesłanie całego dokumentu do konsultacji (nie zgłoszono żadnych uwag do tej części LSR).

6 SPOSÓB WYBORU OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

6.1 Charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych

Organem do którego należy wybór operacji oraz ustalanie kwoty wsparcia jest rada. Zasady wyboru operacji i przyznawania wsparcia reguluje dokument (Załącznik nr 10 do wniosku) *Regulamin wyboru projektów składanych przez podmioty inne niż LGD, projektów grantowych i operacji własnych które mają być realizowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju oraz Regulamin Rady* (Załącznik Nr 9 do wniosku). Regulamin określa tryb pracy rady, w tym m.in. zasady pracy w ramach zespołów roboczych, których wyniki pracy (ocena operacji) nie mają charakteru wiążącego. W LSR przewiduje się następujące typy operacji: Operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a

następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa; Projekty grantowe, gdzie LGD udziela innym podmiotom wybranym przez LGD (grantobiorcom), grantów będących środkami finansowymi programu powierzonymi przez LGD grantobiorcom na realizację zadań służących osiągnięciu celu operacji; Operacji własnych LGD, w których beneficjentem i realizatorem jest LGD, będących kluczowymi dla osiągnięcia celów LSR, służących dobru ogółu, które nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców. Przyjęty regulamin określający procedury wyboru operacji jest zgodny z przepisami obowiązującymi dla RLKS, a opisane w nim procedury są niedyskryminujące, przejrzyste dla uniknięcia ryzyka konfliktu interesów tj. zawierają wzory deklaracji bezstronności, zawierają regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego, szczegółowo regulują sytuacje wyjątkowe (np.: postępowanie w przypadku takiej samej liczby punktów), przewidują prowadzenie rejestru interesów członków. Ponadto procedury zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, określają tryb odwołania się wnioskodawców od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sposób zapewniający możliwość skutecznego złożenia odwołania. Celem zapewnienia wysokiej jakości pracy członków organu, w tym poprawności dokumentacji oraz zgodności formalnej przyjęty regulamin uwzględnia ustanowienie osoby (prezesa zarządu/dyrektora biura), której zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru operacji.

6.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów

Zmiany kryteriów oceny projektów reguluje *Procedura dokonywania zmian w lokalnej strategii rozwoju oraz przyjmowania i aktualizacji kryteriów oceny* (Załącznik nr 1 do LSR) określa ona zasady dokonywania zmian w LSR oraz przyjmowania i aktualizacji kryteriów oceny operacji z udziałem lokalnej społeczności. Prawo do zgłaszania zmian w kryteriach mają członkowie LGD, organy Stowarzyszenia, w tym komisja ds. monitoringu i ewaluacji wyłoniona spośród członków zarządu, reprezentanci trzech sektorów: społecznego gospodarczego i publicznego, mieszkańcy obszaru LGD, uzasadniając konieczność wprowadzenia zmiany. Cały proces wdrażania i aktualizacji kryteriów oceny odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru. Działania przewidziane w niniejszej procedurze mają charakter jawny. Wszelkie zmiany publikowane są na stronie internetowej LGD i poddawane konsultacjom społecznym. Uwagi z konsultacji rozpatrywane są i zatwierdzane przez Zarząd LGD. Zatwierdzone kryteria publikowane są na stronie LGD oraz przesyłane do Samorządu Województwa Wielkopolskiego na zasadach zawartych w umowie ramowej.

6.3 Sposób uwzględnienia innowacyjności oraz zasady jej oceny

W ramach kryteriów strategicznych przewiduje się kryterium dotyczące innowacyjności operacji. Ocena operacji w ramach ww. kryterium uwzględnia innowacyjność: organizacyjną, procesową, produktową, marketingową i techniczną zgodnie z definicjami zawartymi w Podręczniku Oslo Manual (2005). Ponadto kryterium oceniać będzie innowację społeczną, której definicję opracowano wg materiału zawartego na: www.pi.gov.pl. Innowacyjność operacji dla potrzeb niniejszego dokumentu oraz wyboru operacji definiowana jest według poniższego:

Innowacja organizacyjna: wdrożenie nowej metody organizacji w zakresie praktyk biznesowych obejmujące wdrożenie nowych procedur wykonywania czynności, np.: nowe praktyki w zakresie uczenia się i dzielenia wiedzą w obrębie przedsiębiorstwa, doskonalenia umiejętności pracowników, wprowadzenie po raz pierwszy systemów zarządzania produkcją i łańcuchem dostaw, systemów zarządzania jakością. Ponadto innowacyjność organizacyjna dotyczyć może organizacji miejsca pracy poprzez wdrożenie nowych metod podziału odpowiedzialności i podejmowania decyzji związanych z podziałem pracy w obrębie i pomiędzy jednostkami organizacyjnymi, jak również nowych koncepcji dotyczących struktury organizacyjnej, takich jak integracja różnych form działalności. Innowacja organizacyjna obejmować będzie także relacje ze środowiskiem zewnętrznym, tj. nowe sposoby organizowania relacji z innymi firmami lub instytucjami publicznymi, takie jak: np. wprowadzenie nowych sposobów współpracy z instytucjami badawczymi lub klientami, nowych metod integracji z dostawcami oraz, outsourcingu i podwykonawstwa w zakresie produkcji, zaopatrzenia, dystrybucji, rekrutacji i działalności pomocniczej. Istotnym jest, by innowacja nie była nigdy wcześniej w danym przedsiębiorstwie stosowana oraz fakt, że wdrożenie danej zmiany organizacyjnej jest wynikiem strategicznych decyzji podjętych przez zarząd przedsiębiorstwa.

Innowacja procesowa: to wdrożenie nowej lub istotnie ulepszonej metody produkcji lub metody z zakresu logistyki. Obejmuje to w szczególności istotne zmiany w stosowanych technikach, wyposażeniu i oprogramowaniu, czy metod tworzenia i świadczenia usług (np.: istotne zmiany w sprzęcie i oprogramowaniu stosowanych w przedsiębiorstwach usługowych oraz zmiany procedur i technik używanych do świadczenia usług). Innowacje procesowe wprowadzane są przez przedsiębiorstwa z myślą o zmniejszeniu kosztów

jednostkowych produkcji, zwiększeniu jakości, a także w celu wdrożenia produkcji nowych lub istotnie ulepszonych produktów.

Innowacja produktowa: to wdrożenie wyrobu lub usługi, które są nowe lub istotnie ulepszone z punktu widzenia ich charakterystyki funkcjonalnej lub celów użytkowych, którym mają służyć. Obejmuje to w szczególności udoskonalenia w zakresie charakterystyki, zastosowanych komponentów i materiałów oraz oprogramowania stanowiącego integralną część produktu, a także udoskonalenia ułatwiające korzystanie z produktu przez użytkownika. Innowacje produktowe mogą być efektem wykorzystania nowej wiedzy i technologii, jak również mogą powstać w wyniku nowej kombinacji istniejącej już wiedzy i technologii. Innowacją produktową może być także produkt, który zyskał nowe zastosowanie, choć jego charakterystyka techniczna została zmieniona jedynie w niewielkim stopniu lub pozostała w ogóle niezmieniona. Istotne ulepszenie istniejących już produktów obejmować może zmiany w zastosowanych materiałach i częściach składowych, a także inne zmiany charakterystyki produktu, które poprawiają jego funkcjonalność. Istotne jest to, że sprzedaż towarów, które są innowacjami z punktu widzenia firm je produkujących, nie jest innowacją dla przedsiębiorstw zajmujących się handlem, transportem i magazynowaniem tych wyrobów.

Innowacja marketingowa: wdrożenie nowej metody marketingowej w zakresie wzornictwa i opakowania, gdzie celem tych zmian jest uczynienie produktu bardziej atrakcyjnym dla potencjalnych nabywców, metod sprzedaży wyrobów i usług, np. nowe kanały sprzedaży (poza logistyką), wprowadzenie po raz pierwszy systemu tzw. franchisingu, sprzedaży bezpośredniej, udzielenia licencji na produkt, a także zastosowanie nowych koncepcji prezentacji produktów; promocji i reklamy wyrobów i usług, np.: branding, czyli wprowadzenie zupełnie nowego symbolu marki w celu zdobycia nowego rynku czy nadania produktowi nowego wizerunku, czy wprowadzenie tzw. spersonalizowanego systemu informacji, np. dzięki wykorzystaniu kart lojalnościowych; metod (strategii) ustalania cen wyrobów i usług np. wprowadzenie po raz pierwszy metody różnicowania cen wyrobów i usług w zależności od popytu. Innowacja marketingowa może odnosić się zarówno do nowych, jak i starych, już wcześniej wdrożonych produktów danego przedsiębiorstwa. Może być opracowana przez samą firmę lub podmiot zewnętrzny. Innowacja prowadzić ma do lepszego zaspokojenia potrzeb klientów, otwarcie nowych rynków bądź zmiany pozycji produktów danej firmy na dotychczasowym rynku, co służyć ma zwiększeniu sprzedaży. Ważne jest, by innowacja była częścią nowej strategii marketingowej danej firmy, zasadniczo różnej od dotychczasowej strategii.

Innowacja technologiczna: Zmiana konstrukcyjna lub technologiczna albo dotycząca składu substancji.

Innowacja społeczna: oznacza cały szereg zmian w sferze relacji, więzi, norm i wartości, postaw i przekonań, które ulegają złożonym, ale też stosunkowo powolnym przeobrażeniom. Innowacja na poziomie poznawczym prowadzi do lepszego przystosowania się do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Innowacja oznacza umiejętność świeżego spojrzenia i wychodzenia poza dotychczasowe schematy myślowe. Z jednej strony stanowi ona produkt cywilizacji (nie rodzi się z niczego), z drugiej strony wpływa na nową sytuację społeczno-kulturową, na nowe relacje społeczne. Innowacja jako zjawisko kulturowe winna pojawić się na etapie jej powstania, ale też w fazie jej akceptacji/przyjęcia. Wartym podkreślenia jest fakt, iż winna powstawać w sprzyjającym kontekście społecznym, w otoczeniu o wysokim poziomie zaufania społecznego. Ważne w tak rozumianej innowacji społecznej są także aspiracje i potrzeby edukacyjne oraz możliwość ciągłego zdobywania wiedzy poprzez permanentną edukację w oparciu o odpowiedni system edukacyjny (systemu uczenia się przez całe życie) oraz społeczny klimat i wartości wyznawane przez całe społeczeństwo, gdzie otwartość na to co nowe, zaufanie, samodzielne, krytyczne i twórcze myślenie znajdują się wysoko w hierarchii wartości. Innowacyjność przewidzianych w LSR operacji zawiera rozdział 10.

6.4 Informacja o realizacji projektów grantowych i/lub operacji własnych

W LSR przewiduje się realizację ośmiu projektów grantowych z następującego zakresu: promocja kultury i kapitału społecznego regionu; rozwój usług w zakresie kultury; kultywowanie tradycji regionu; oferta usług na rzecz włączenia społecznego osób zależnych; aktywizacja NGO; rozwój kompleksowych ofert na rzecz integracji międzypokoleniowej ze szczególnym uwzględnieniem członków rodzin; rozwój infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej sprzyjającej integracji międzypokoleniowej; budowanie odpowiedzialności za dziedzictwo lokalne. Wielkość środków przeznaczonych na realizację projektów grantowych wynosi: 1.885.572,84 zł. Min. wartość projektu grantowego wynosi 50.000 zł, maks. 300.000 zł. Wartość minimalna operacji w ramach projektu grantowego wynosi 5.000 zł, maks. 50.000 zł. W ramach projektów grantowych przewiduje się poziom dofinansowania w wysokości 95 % kosztów kwalifikowanych operacji, płatne w dwóch transzach: I w wysokości 80% przyznanej kwoty dofinansowania, płatna po podpisaniu umowy oraz 20 % - przyznanej kwoty dofinansowania płatna po złożeniu sprawozdania końcowego i zrealizowaniu projektu zgodnie z umową. Wkład

własny stanowić może wkład finansowy. Maksymalna kwota wsparcia w okresie wdrażania LSR, przypadająca na 1 grantobiorcę wynosi 100.000 zł. W ramach pojedynczej operacji, koszty o charakterze inwestycyjnym stanowią mogą nie więcej niż 50 % kosztów kwalifikowanych operacji. Powyższe nie dotyczy przedsięwzięć w zakresie: 2.1.2 Rozwój usług w zakresie kultury, 2.3.1 Rozwój kompleksowych ofert na rzecz integracji międzypokoleniowej oraz 2.3.2 Rozwój infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej sprzyjającej integracji międzypokoleniowej. Wskaźniki produktu i rezultatu dla projektów grantowych zawiera Rozdział 5 Cele i wskaźniki. W LSR przewiduje się realizację czterech operacji własnych. Wielkość środków przewidzianych na realizację operacji własnych wynosi 200 000 zł. Wysokość pomocy przyznanej na jedną operację własną nie może przekroczyć 50 000 zł. Poziom dofinansowania 90 %.

6.5 Wielkość środków w ramach projektów indywidualnych – zarezerwowanych na tworzenie miejsc pracy

W ramach LSR przewiduje się tworzenie miejsc pracy w ramach przedsięwzięć: 1.1.1 Wsparcie przetwórstwa owocowo-warzywnego (...); 1.3.1 Wsparcie tworzenia miejsc pracy (...). Maksymalna i zarazem minimalna kwota dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej określona została na poziomie 50 000 zł. Powyższe podyktowane jest zwiększeniem efektywności planowanych działań tj. udzieleniem wsparcia większej liczbie osób, a tym samym osiągnięciem większej efektywności kosztowej (większa liczba podmiotów prowadzących działalność w ramach tej samej puli środków). Wysokość wsparcia określona została w toku prowadzonych konsultacji oraz na podstawie efektywności działań o podobnym charakterze, realizowanych w poprzednim okresie programowania (dotacje PUP oraz WRPO 6.3.). Poziom dofinansowania 100 proc. W przypadku rozwijanej działalności gospodarczej, kwota wsparcia warunkowana będzie liczbą tworzonych miejsc pracy, gdzie kwota wsparcia na 1 tworzone miejsce pracy nie może przekroczyć 100 tys. zł; na 2 tworzone miejsca pracy nie może przekroczyć 200 tys. zł; na 3 tworzone miejsca pracy nie może przekroczyć 300 tys. zł. Poziom dofinansowania 70 proc. kosztów kwalifikowanych. W przypadku, gdy prowadzący działalność nie tworzy miejsca pracy kwota dofinansowania wynosić będzie nie więcej niż 25 tys. zł, przy maksymalnym poziomie dofinansowania – 50 %. W przypadku inkubatora przetwórstwa lokalnego warunek uzyskania 500 000 zł, a w przypadku nowych podmiotów gospodarczych rozwijających rynki zbytu produktów i usług lokalnych w ramach przetwórstwa owocowo-warzywnego warunek uzyskania 100 000 zł – wiąże się z koniecznością utworzenia minimum 1 miejsca pracy. Powyższe określone zostało w wyniku konsultacji społecznych oraz na podstawie dotychczasowych działań LGD w ramach wdrażania LSR w latach 2007-2013. W ramach kryteriów wyboru projektów tworzenie miejsc pracy, w tym z uwzględnieniem grup defaworyzowanych uzyskują dodatkowe preferencje (punkty). W przypadku jednostek sektora finansów publicznych poziom wsparcia jest zgodny z rozporządzeniem MRiRW i wynosi 63,63 % kosztów kwalifikowanych. Przedsięwzięcie adresowane do ww. grupy to 3.1.1 Inwestycje na rzecz (...). Przewiduje ono działania inwestycyjne w zakresie rekreacji mieszkańców.

6.6 Sposób powstawiania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele, założenia i charakter partycypacyjny

Na etapie opracowania zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru wykorzystano następujące metody partycypacyjne: Opracowanie zasad wyboru i określenie kryteriów oceny zostały przeprowadzone metodą warsztatową z udziałem lokalnej społeczności przy udziale przedstawicieli wszystkich sektorów (25 os. warsztaty: 16.11.15 r.). Uwagi były rozpatrywane w czasie spotkania; Wypracowane procedury zostały poddane konsultacjom w czasie spotkania, na które zostali zaproszeni przedstawiciele różnych sektorów. W spotkaniu w dniu 2.12.2015 uczestniczyło 10 osób. W wyniku konsultacji zostały wprowadzone zmiany w deklaracji bezstronności a także w ustalonych wagach oceny jakości przedsięwzięcia przy wykorzystaniu zasobów obszaru LGD; ustalanie zasad i kryteriów wyboru operacji zostało również poddane konsultacjom poprzez rozesłanie do członków i partnerów LGD. Nie wpłynęły żadne uwagi; Została przeprowadzona symulacja oceny operacji z udziałem przedstawicieli różnych sektorów. W wyniku prowadzonych prac wpłynęły propozycje zmian dotyczących kryteriów jakości (ocena doświadczenia) i zmiany dotyczące kryterium innowacyjności, zwrócono uwagę na konieczność uszczegółowienia kryteriów. Obie propozycje zostały poddane konsultacjom na spotkaniu w dniu 7.12.15 – uwagi dotyczyły konieczności wprowadzenia informacji dot. sposobu obliczania punktów. Procedury wraz z całym dokumentem rozesłane zostały również do konsultacji drogą mailową do członków i partnerów LGD (nie wpłynęły żadne uwagi).

7 PLAN DZIAŁANIA

Plan działania determinuje harmonogram ogłaszania naborów. W planie uwzględniono intensyfikację działań związanych z wdrażaniem LSR do końca 2018 r. Celem powyższego jest zapewnienie skuteczności podejmowanych we wdrażaniu LSR działań, w tym efektywnego osiągania wskaźników. Niniejsze ma zapobiec sytuacji nie wykorzystania środków zawartych w budżecie. Do końca 2018 r. zaplanowano realizację przedsięwzięć w zakresie infrastruktury (projekty granowe, indywidualne) dla dalszego wykorzystania jej przy realizacji kolejnych operacji w ramach LSR. Poziom osiągniętych wskaźników do 2018 r. stanowi kamień milowy w realizacji LSR, na tej podstawie określone zostaną dalsze działania we wdrażaniu LSR, w tym zakresie ogłoszenia dodatkowych naborów na skutek nie osiągnięcia zakładanych wskaźników i wykorzystania środków oraz w zakresie intensyfikacji działań lub ich zmiany w planie komunikacyjnym. Planowana wartość osiąganych wskaźników produktu w ramach planu działań: do końca 2018 r. - 393. Wskaźniki rezultatu na rzecz grup defaworyzowanych: do końca 2018 r. - 101 osób.

8 BUDŻET LSR

8.1 Charakterystyka ogólna budżetu

Budżet LSR (EFSI) w latach 2014-2020 w wysokości 8 790 000,00 zł Wkład własny w wysokości 514 427,16 zł będący wkładem krajowych środków publicznych stanowi 5,85 % budżetu LSR. Na Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW w wysokości 7 000 000,00 zł składają się: wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych – 7,35 % planu; budżet państwa w wysokości 29,02 % planu oraz wkład EFRROW – 63,63 % planu finansowego. W budżecie nie uwzględniono wartości 3 % środków planowanych na realizację projektów współpracy.

8.2 Powiązanie budżetu z celami LSR

Budżet LSR przyczyni się do realizacji celów zawartych w LSR, tj.:

Cel I: Rozwój gospodarczy oraz promocja przedsiębiorczości

Poprzez realizację budżetu wzrośnie aktywność gospodarcza społeczności lokalnej. Identyfikacja potrzeb i problemów obszaru wskazała na stosunkowo niewielką aktywność gospodarczą mieszkańców, co warunkowane jest m.in. funkcjonowaniem dużych zakładów generujących miejsca pracy KWB ADAMÓW SA i ZE PAK. Sytuacja rynku pracy ulegać będzie zmianie z uwagi na schyłek działalności ww. zakładów energetycznych, co wpłynie negatywnie na poziom bezrobocia. Dlatego też przedsięwzięcia realizowane w ramach ww. celu związane z tworzeniem miejsc pracy, w tym także w ramach samozatrudnienia będą miały znamienity wpływ na sytuację gospodarczą obszaru. Środki na realizację ww. celu przyczynią się także do integracji podmiotów rynku pracy, co w efekcie wzmocni dialog nt. potrzeb pracodawców i kierunków kształcenia społeczności. Budżet przeznaczony zostanie na działania w zakresie budowania patriotyzmu konsumenckiego (wspieranie procesów zakupowych od lokalnych producentów i usługodawców), promocję lokalnych produktów i podmiotów, w tym w ramach branż deficytowych (wymierające zawody) oraz integrację sektorów i podmiotów działających w różnych branżach. Procentowy udział środków na wdrażanie celu w ramach poddziałania 19.2 – 51,43 % budżetu.

Cel II: Budowanie tożsamości lokalnej oraz włączenie społeczne.

Budżet LSR uwzględni finansowanie operacji mających na celu przyczynienie się do wzrostu przynależności mieszkańców do obszaru, jego tradycji i kultury oraz integracji społecznej, w tym grup defaworyzowanych i wykluczonych. W ramach celu finansowane będą przedsięwzięcia w zakresie budowy i odbudowy zabytków, miejsc o znaczeniu kulturowym czy też miejsc służących integracji społeczności (włączeniu społecznemu). Wzmocni się także potencjał podmiotów działających w sferze kultury poprzez ich doposażenie. Mając na względzie zidentyfikowane potrzeby NGO oraz problemy w obszarze ich działalności budżet celu przewiduje również finansowanie przedsięwzięć na rzecz wzmocnienia NGO (instytucjonalnego – Inkubator, marketingowego i merytorycznego). Wzmocnienie organizacji pozarządowych, w tym także działających w sferze kultury pozwoli na sprawną realizację przedsięwzięć aktywizujących lokalną społeczność oraz minimalizować będzie zjawisko wykluczenia kulturowego. Procentowy udział środków na wdrażanie celu w ramach poddziałania 19.2 – 24,71 % budżetu.

Cel III: Promocja i integracja zasobów obszaru.

W ramach celu finansowane będą działania przyczyniające się do ochrony środowiska naturalnego, promowania walorów przyrodniczych obszaru oraz zapobiegania zmianom klimatycznym. Budżet uwzględni finansowanie

przedsięwzięć, które w oparciu o infrastrukturę rekreacyjną promować będą spędzenie czasu wolnego w oparciu o zintegrowane zasoby regionu. Ponadto w budżecie w ramach celu III przewiduje się środki na realizację szeregu przedsięwzięć dotyczących edukacji ekologicznej, promowania zasobów przyrodniczych, czy animowania społeczności na rzecz aktywnego włączenia w proces świadomego korzystania ze środowiska i zrównoważonego rozwoju obszaru. W tym zakresie planuje się przedsięwzięcia zawierające innowacje technologiczną, organizacyjną i społeczną tj. promowanie naturalnych środków ochrony roślin (mikroorganizmów). Procentowy udział środków na wdrażanie celu w ramach poddziałania 19.2 – 23,86 % budżetu.

9 PLAN KOMUNIKACJI

9.1 Cele i przesłanki opracowania planu komunikacji

Zastosowanie RLKS umożliwia rozwijanie potencjału lokalnej społeczności do świadomego osiągania celów LSR. Zapewnienie aktywnego i ciągłego uczestnictwa lokalnej społeczności we wdrażaniu LSR i wzmacnianie lokalnych liderów przyczyni się do rozwoju obszaru. Plan komunikacji ma na celu zapewnienie odpowiedniego przepływu informacji ze strony LGD do lokalnej społeczności jak i zapewnienie kanałów przepływu informacji zwrotnej dotyczącej wdrażania LSR i jej kształtu, jak i oceny komunikacji zachodzącej między LGD, a lokalną społecznością. Celem ogólnym planu komunikacji jest zapewnienie efektywnej, bieżącej komunikacji pomiędzy LGD a interesariuszami obszaru działania LGD, co w efekcie przełoży się na skuteczne zrealizowanie zapisów LSR zgodnie z potrzebami i zidentyfikowanymi problemami. Cel ogólny osiągnięty zostanie poprzez realizację 9 celów zawartych w planie komunikacji (załącznik nr 5). Przedstawiony poniżej zakres działań komunikacyjnych został opracowany w oparciu o uwagi, propozycje i konsultacje zebrane podczas spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami obszaru (9 spotkań prowadzonych po jednym w każdej z gmin), informacji i doświadczeń zebranych we wcześniejszych latach funkcjonowania LGD, a także stanowi odzwierciedlenie sondażu przeprowadzonego na potrzeby opracowania planu komunikacji. Zebrane wnioski wskazują, że preferowane formy komunikacji to: komunikacja drogą elektroniczną; bezpośrednie spotkania (w miejscu zamieszkania, siedzibie gminy, GOK-u itp.), kontakt za pośrednictwem poczty elektronicznej, poprzez koordynatora gminnego, portale społecznościowe, tablice ogłoszeniowe w urzędach i instytucjach gminnych, lokalne portale informacyjne, ulotki, ogłoszenia w urzędach i instytucjach gminnych, kurendy gminne. Opis planowanych działań komunikacyjnych i wskaźniki ich realizacji przedstawione są w w/w załączniku.

9.2 Analiza efektywności działań komunikacyjnych

Efektywność podejmowanych działań komunikacyjnych będzie na bieżąco monitorowana przy wykorzystaniu narzędzi ujętych w planie komunikacyjnym: ankiet ewaluacyjnych dla uczestników spotkań gminnych, badań prowadzonych przez wyznaczonych do tego zadania członków Zarządu, ankiet ewaluacyjnych dla beneficjentów korzystających ze środków LSR i działań przedstawionych szczegółowo w Procedurze ewaluacji i monitoringu (Załącznik do LSR nr 2).

9.3 Sposób wykorzystania wniosków/opinii zebranych podczas realizacji LSR

Wnioski/opinie zebrane podczas realizacji LSR zostaną zgromadzone przez pracowników biura i pod nadzorem dyrektora biura przekazane do odpowiedniego pracownika lub odpowiedniego organu działania LGD w celu rozpatrzenia. Następnie zostaną wykorzystane do poprawy jakości funkcjonowania LGD. Działania wymagające zmian w LSR określa Procedura dokonywania zmian w lokalnej strategii rozwoju oraz przyjmowania i aktualizacji kryteriów oceny operacji i grantów (Załącznik do LSR nr 1)

9.4 Wykorzystanie metod partycypacyjnych na etapie przygotowania planu komunikacyjnego

Elementem wywiadów grupowych z mieszkańcami przeprowadzonych w czasie spotkań informacyjno-komunikacyjnych (9 spotkań, 31.08 – 18.09.2015) było badanie stanu komunikacji między LGD a mieszkańcami obszaru. Obecni na spotkaniach przedstawiciele wszystkich sektorów określili preferowane środki komunikacji z LGD. Wstępne założenia planu komunikacji zostały ustalone metodą warsztatową (28.października 2015) przy udziale lokalnej społeczności i przedstawicieli wszystkich sektorów. W późniejszym okresie został przeprowadzony sondaż badający opinie na temat proponowanych w planie komunikacji narzędzi

komunikacyjnych. Uzyskane informacje znalazły odzwierciedlenie w strukturze planu. Sondaż został przeprowadzony przy wykorzystaniu narzędzi elektronicznych Ogólnopolskiego Portalu Konsultacji Społecznych (wspoldecydujemy.pl). Plan komunikacji został poddany dalszym konsultacjom w czasie spotkania konsultacyjnego 7 grudnia 2015 (nie zgłoszono żadnych uwag). Został również udostępniony do konsultacji za pośrednictwem portalu wspoldecydujemy.pl. (nie zgłoszono żadnych uwag również przy użyciu tego narzędzia) i rozesłany do konsultacji mailem członkom i parterom LGD (brak uwag).

10 ZINTEGROWANIE

10.1 Opis integrowania sektorów, różnych branż działalności, partnerów i zasobów

Zintegrowanie operacji realizowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju polegać będzie na:

- **Integracji sektorowej**, czyli powiązaniu (**zacieśnieniu współpracy**) podmiotów **należących do** różnych sektorów jak np.: powiązanie lokalnych producentów i usługodawców (s. gospodarczy), NGO, jednostek sektora finansów publicznych, mieszkańców (rękodzielników) oraz przedsiębiorstw ekonomii społecznej. Przykładem integracji sektorowej jest współpraca w ramach karty *Rodzina swojaki*. Integracja w tym przypadku zapewni promocję uczestników systemu – przedstawicieli różnych sektorów (s. społeczny, gospodarczy), dzięki współpracy zwiększy atrakcyjności oferty, przyczyni się do wzrostu sprzedaży, rozpoznawalności i identyfikowalności marki lokalnej, budowania poczucia tożsamości lokalnej. Innym przykładem integracji sektorowej w LSR jest powiązanie podmiotów w ramach inicjatywy przetwórstwa produktów lokalnych (Inkubator Kuchenny) przedstawicieli ekonomii społecznej, NGO, mieszkańców, w tym osób niepełnosprawnych, podmiotów gospodarczych, rolników w procesie produkcji, marketingu, dystrybucji ww. produktów.
- **Integracji kontekstowej**, tj. **rozwiązywaniu szeregu problemów w szerszym kontekście rozwojowym**, by to osiągnąć LGD będzie m.in. każdy projekt grantowy w ramach danego typu przedsięwzięcia przed ogłoszeniem konkursu konsultować z potencjalnymi grantobiorcami, by efekt synergii był jak największy, a działania poszczególnych grantobiorców nie nakładały się i stanowiły integralną część całości. Premiuwane będą zatem projekty, które pozwolą osiągnąć rozwój obszaru z meta poziomu, tj. z uwzględnieniem potrzeb i problemów całego obszaru, z zastosowaniem kompleksowych metod i narzędzi, w oparciu o zintegrowane zasoby całego obszaru.
- **Integracji obszarowej**, tj. **powiązaniu ośrodków bardziej rozwiniętych z ośrodkami** mniej rozwiniętymi poprzez rynki zbytu dla produktów i usług lokalnych – sprzedaż produktów i usług na terenie miasta Turku oraz miejskich ośrodków ościennych, m.in. w oparciu o narzędzia ICT, promocja zasobów regionu oraz edukacja mieszkańców w tym zakresie w dużych ośrodkach miejskich.

10.2 Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi

LSR stanowi powiązanie z dokumentami planistycznymi określonymi dla obszarów gmin Brudzew, Dobra, Goszczanów, Kawęczyn, Kościelec, Malanów, Przykona, Turek, Władysławów, dokumentami strategicznymi dla Województwa Wielkopolskiego i Łódzkiego oraz programami operacyjnymi.

Komplementarność z dokumentami planistycznymi na poziomie lokalnym:

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Dobra na lata 2014 – 2020; Strategia rozwoju Gminy Goszczanów na lata 2013 – 2020; Strategia Rozwoju Gminy Kościelec na lata 2015 – 2020; Strategia Rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Władysławów na lata 2014 – 2020; Strategia rozwoju Gminy Kawęczyn na lata 2014 – 2020; Zintegrowana Strategia Rozwoju Gospodarczego Gmin Powiatu Tureckiego na lata 2015-2025

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju zgodne są z dwoma z czterech celów strategicznych **Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gospodarczego Powiatu Tureckiego**.

Cel strategiczny I – wzrost potencjału społecznego wraz z poprawą warunków i jakości życia mieszkańców powiatu tureckiego. Cel ukierunkowany jest przede wszystkim na zwiększenie zatrudnienia i ograniczenie bezrobocia, wzmocnienie zasobów społecznych; Cel strategiczny II – rozwój gospodarczy obszaru funkcjonalnego przez pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości i aktywną politykę proinwestycyjną. Głównym działaniem jest tutaj wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, w tym małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, budowanie relacji partnerskich i wspieranie więzi biznesowych.

Strategia Marki i Produktu Turystycznego dla Obszaru Powiatu Tureckiego

Cel strategiczny 2 – Zwiększenie zainteresowania ofertą turystyczną powiatu tureckiego poprzez wypromowanie produktów turystycznych i zbudowanie wizerunku marki obszaru; Cel strategiczny 4 – Rozwój zagospodarowania turystycznego niezbędnego do wprowadzenia na rynek i skutecznego utrzymania produktów turystycznych obszaru powiatu tureckiego

Komplementarność z dokumentami planistycznymi na poziomie województwa:

Zaktualizowana Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku

Cel strategiczny 2– Poprawa stanu środowiska i racjonalne zagospodarowanie jego zasobami. Cel operacyjny 2.5. Ograniczanie emisji substancji do atmosfery oraz 2.10. Promocja postaw ekologicznych; Cel strategiczny 5 – Zwiększenie spójności województwa; Cele operacyjne: 5.2. Rozwój obszarów wiejskich; Cel strategiczny 6 – Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu; Cele operacyjne: Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego oraz 6.11. Rozwój gospodarki społecznej; Cel strategiczny 7 – Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia; Cele operacyjne: 7.3. Promocja Przedsiębiorczości i zatrudnialności; Cel strategiczny 8 – Zwiększenie zasobów oraz wyrównanie potencjałów społecznych województwa. Cele operacyjne: 8.1. Wzmacnianie aktywności zawodowej; 8.5. Wzmocnienie włączenia społecznego

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego

Filar 1. Spójność gospodarcza; Cel operacyjny 2. – Nowoczesny Kapitał Ludzki i rynek pracy; 2.1. Kształtowanie i rozwój kadr dla gospodarki innowacyjnej; 2.1.3. kształtowanie proinnowacyjnych postaw przedsiębiorców; 2.2. Kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy; 2.2.1. aktywizacja zawodowa ludności; Cel operacyjny 3. – Zintegrowane środowisko Przedsiębiorczości dla rozwoju gospodarki; 3.2. Rozwój MŚP i sektora rolnego; 3.2.2. poprawa produktywności sektora rolniczego; Filar 2. Spójność społeczna; Cel operacyjny 4 – Wysoki poziom kapitału społecznego i silne społeczeństwo obywatelskie; 4.1. Rozwój społeczności lokalnych; 4.1.1. kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego; 4.1.2. rozwój sektora organizacji pozarządowych; 4.2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej; 4.2.1. kształtowanie świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności; Cel operacyjny 6. Reintegracja społeczna grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem Społecznym; 6.2. Reintegracja zawodowa oraz przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniom społecznym; 6.2.2. aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym; 6.2.3. zapobieganie i przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego; Filar 3. Spójność przestrzenna; Cel operacyjny 8. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego; 8.1. Ochrona i kształtowanie powiązań przyrodniczo-krajobrazowych; 8.1.1. utworzenie spójnego wewnętrznie regionalnego systemu obszarów chronionych w powiązaniu z systemem krajowym

Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014 – 2020

Oś Priorytetowa 1– Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka: Priorytet inwestycyjny 3a – Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości. Cel szczegółowy: Lepsze warunki do rozwoju MŚP; Priorytet inwestycyjny 3c – Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług; Cel szczegółowy: Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP; **Oś Priorytetowa 4 – Środowisko:** Priorytet inwestycyjny 6c – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego; Cel szczegółowy: zwiększona atrakcyjność obiektów kultury regionu; Priorytet inwestycyjny 6d – Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochronę i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę; Cel szczegółowy: wzmocnione mechanizmy ochrony bioróżnorodności w regionie; **Oś priorytetowa 6 – Rynek Pracy:** Priorytet inwestycyjny 8i - Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników; Cel szczegółowy: Wzrost zatrudnienia osób bezrobotnych, poszukujących pracy i biernych zawodowo, znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Priorytet inwestycyjny 8iii - Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw; Cel szczegółowy: Wzrost liczby nowopowstałych, trwałych przedsiębiorstw. Priorytet inwestycyjny 8v – Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian; Cel szczegółowy 1: Podniesienie kompetencji i kwalifikacji przedsiębiorców sektora MŚP i ich pracowników, w tym MŚP przechodzących procesy adaptacyjne, restrukturyzacyjne i modernizacyjne; Cel szczegółowy 2: Wzrost szans na rynku pracy osób zagrożonych utratą zatrudnienia lub zwolnionych z przyczyn zakładu pracy; **Oś priorytetowa 7 – Włączenie społeczne:** Priorytet inwestycyjny 9i - Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie; Cel szczegółowy: Wzrost szans na rynku pracy osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Komplementarność z Programami Operacyjnymi:

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020

Oś I – Osoby młode na rynku pracy; Cele szczegółowe PI 8.6; Poprawa sytuacji osób młodych do 24 r.ż. bez pracy.1. Zwiększenie przedsiębiorczości osób młodych do 29 r.ż. bez pracy z wykorzystaniem Instrumentów; Oś II – Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji: Cel szczegółowy PI 8.8 – Tworzenie warunków dla wyrównywania szans płci na rynku pracy.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 Priorytet 1: Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich: 1A) Wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich); Priorytet 3: Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie: 3A) Poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów oraz organizacje międzybranżowe; Priorytet 4 Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa: 4A) Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów; Priorytet 6: Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich: 6A) Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy; 6B) Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich; 6C – zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet I – Zatrudnienie i integracja społeczna; Cel szczegółowy 3: wzmocnienie instytucji pomocy społecznej i budowa partnerstwa na rzecz integracji społecznej; Priorytet II – Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących: Cel szczegółowy 1: rozwój MSP poprzez dostarczanie wysokiej jakości usług dla przedsiębiorstw i osób rozpoczynających działalność gospodarczą; Cel szczegółowy 2: rozwój wykwalifikowanej i zdolnej do adaptacji siły roboczej.

11 MONITORING I EWALUACJA

11.1 Ogólna charakterystyka przyjętej procedury ewaluacji i monitoringu oraz związanych z nią zasad

Przyjęta procedura ewaluacji i monitoringu zakłada ewaluację własną, jak i prowadzoną przez podmiot zewnętrzny. Nadzór nad prowadzoną ewaluacją własną powierzono *Komisji ewaluacji i monitoringu*, wyłonionej spośród członków zarządu z uwzględnieniem sektorowości. Obsługę techniczną i administracyjną komisji w ww. zakresie zapewnia biuro LGD. Komisja po przeprowadzeniu ewaluacji i monitoringu sporządza raport z ewaluacji i monitoringu, który przedkładać jest Zarządowi LGD. Raport stanowi jeden z elementów wyjściowych do wprowadzenia zmian w kryteriach wyboru operacji oraz zmian w LSR. Przyjęta w procedurze częstotliwość pomiaru warunkowana jest przedmiotem badania i może wynosić odpowiednio: pierwsze półrocze roku kalendarzowego po roku badanym, kwartał następujący po kwartale objętym badaniem, raz na miesiąc, po danym wydarzeniu oraz do końca 2018 r. (ew. własna i ew. zewnętrzna). W przypadku monitoringu pomiar dokonywany będzie na bieżąco głównie przez pracowników biura, dyrektora oraz zarząd/komisję. Elementy podlegające badaniu to: w ramach ewaluacji: funkcjonowanie LGD (kwestie ogólne związane z funkcjonowaniem + funkcjonowanie biura i organów LGD, rzetelność oceny Rady, w tym prawidłowość prowadzenia dokumentacji, potrzeby szkoleniowe pracowników, członków Rady, poziom merytoryczny zatrudnionej kadry, potrzeby szkoleniowe społeczności, jakość doradztwa, seminariów i szkoleń oferowanych przez LGD, efektywność działań promocyjnych, rozpoznawalność marki); wdrażanie LSR (LSR kryteria wyboru ich zasadności, przejrzystości, celowości, plan działań, procedury wyboru, problemy z wdrażaniem LSR, realizacją planu działania, włączenie społeczne – w odniesieniu do grup defaworyzowanych, skuteczność planu komunikacji; w ramach monitoringu: Poziom realizacji wskaźników LSR, realizacja planu działania; funkcjonowanie biura LGD, strona internetowa, jakość dokumentacji. Narzędzia zaproponowane do ewaluacji i monitoringu stanowiły przedmiot konsultacji z ekspertem w dziedzinie ewaluacji i monitoringu na etapie budowania LSR. Uwzględnione zostały w odniesieniu do specyfiki LGD, zadań związanych z wdrażaniem LSR, w tym planowanych do osiągnięcia wskaźników.

11.2 Wykorzystanie metod partycypacyjnych na etapie opracowania zasad monitorowania i ewaluacji

- 1) Wstępne założenia procedury monitoringu i ewaluacji zostały wypracowane metodą warsztatową. W warsztatach uczestniczyli przedstawiciele wszystkich sektorów i interesariusze LSR (25 osób). Warsztaty zostały przeprowadzone 16 listopada 2015. W czasie warsztatów wykorzystano szereg narzędzi partycypacyjnych (np. głosowanie, zgłaszanie uwag itp.). Uwagi rozpatrywane były na bieżąco.
- 2) Został również przeprowadzony sondaż badający preferowane narzędzia monitoringu i ewaluacji a także preferencje dotyczące podmiotów przeprowadzających monitoring i ewaluację. Rezultaty tych badań zostały wykorzystane do opracowania procedury monitoringu i ewaluacji. Sondaż został przeprowadzony przy wykorzystaniu narzędzi elektronicznych Ogólnopolskiego Portalu Konsultacji Społecznych (wspoldecydujemy.pl).
- 3) Procedura monitoringu i ewaluacji została poddana konsultacjom w czasie spotkania konsultacyjnego 7 grudnia 2015 (nie wpłynęły żadne uwagi).
4. Procedura została także poddana konsultacjom przy wykorzystaniu narzędzi informatycznych: została rozesłana do członków i partnerów LGD.

12 STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Informacja o przeprowadzeniu analizy LSR pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i o wynikach tej analizy. Podstawą dokonywanej oceny są następujące przepisy prawa krajowego: Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1235 ze zm.); Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. nr. 213 poz. 1397 ze zm.)

Analizę potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokonano na podstawie art. 49 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Na obszarze LGD występują dwa obszary Natura 2000 oraz Złotogórski Obszar Chronionego Krajobrazu. Na terenie gmin Dobra, Przykona, Brudzew położony jest obszar Natura 2000 Dolina Środkowej Warty, a na terenie gminy Goszczanów obszar Natura 2000 Lipickie Mokradła. W ramach obszaru Dolina Środkowej Warty utworzony jest obszar specjalnej ochrony ptaków, natomiast w ramach obszaru Lipickie Mokradła utworzony został obszar specjalnej ochrony siedlisk. Biorąc pod uwagę charakter działań przewidzianych w Lokalnej Strategii Rozwoju ustalono, że strategia ta będzie stanowiła ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć w stopniu, jaki nie wpłynie na występowanie przesłanek do stwierdzenia, że znajdują się tam przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko. Przedsięwzięcia zgodne z celami Lokalnej Strategii Rozwoju, mogące oddziaływać na środowisko w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko obejmuje jedno przedsięwzięcie „Wsparcie przetwórstwa owocowo-warzywnego wraz z niezbędnym wsparciem (szkolenia, doradztwo, wizyty studyjne)” Zgodnie z §3 pkt. 92 i 93 cytowanego rozporządzenia do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko zalicza się instalacje do przetwórstwa owoców, warzyw, ryb lub produktów pochodzenia zwierzęcego, z wyłączeniem tłuszczów zwierzęcych, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż 50 t na rok oraz instalacje do produkcji mleka lub wyrobów mleczarskich, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż 50 t na rok. Jednakże, z uwagi na cele LSR instalacje do przetwórstwa owocowo – warzywnego lub mleczarskiego będą miały charakter lokalny, a wsparcie otrzymywać będą przedsięwzięcia o zdolności produkcyjnej mniejszej jak 50 t na rok, co nie kwalifikuje tych przedsięwzięć jako mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Z tych samych względów jako niskie należy ocenić prawdopodobieństwo wystąpienia niekorzystnych oddziaływań na środowisko naturalne. Zasięg oddziaływań zamknie się w obszarze realizowanego przedsięwzięcia i nie wystąpi ryzyko oddziaływań skumulowanych lub transgranicznych. Opiswane w LSR przedsięwzięcia nie będą oddziaływać na formy ochrony przyrody takie jak: ochrona lasów, ochrona fauny i flory, ochrona ciągów ekologicznych i przyrodniczych, ochrona dolin rzecznych, ochronę gleb, zalesienia gruntów porolnych i poleśnych, rozwój zieleni wiejskiej. Wpłynie natomiast na kształtowanie świadomości ekologicznej i poszanowanie dla środowiska przyrodniczego mieszkańców gminy z uwagi na przewidziane w LSR działania edukacyjne. Przedsięwzięcia opisane w LSR nie będą stanowić ram dla prowadzenia inwestycji w ochronę wód i gospodarkę ściekową oraz zaopatrzenia w wodę. Nie będą również stanowić ram dla przedsięwzięć mogących oddziaływać na środowisko w zakresie ochrony powietrza, ochrony przed hałasem, polami magnetycznymi. Ramy takie będą stworzone dla prowadzenia edukacji ekologicznej

mieszkańców obszaru LGD. W ramach realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego nie przewiduje się intensywnego wykorzystywania terenów objętych ochroną szczególną. W wyniku przeprowadzonej analizy, stwierdza się, że Lokalna Strategia Rozwoju nie kwalifikuje się do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w tym w szczególności: nie spełnia kryterium wymienionego w art. 46 pkt. 3) - nie stanowi ram dla dokonywania inwestycji mogących znacząco oddziaływać na obszary chronione; nie wyznacza ram dla realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a także, że realizacja postanowień LSR nie może spowodować znaczącego oddziaływania na środowisko.

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

- *Partycypacja publiczna krok po kroku Antologia tekstów*, wybór i opracowanie Oktawiusz Chrzanowski, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2014
- *Elementy partycypacji*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych,
- *Spółdzielnie socjalne Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka*, praca zbiorowa pod red. Jacka Pittenbruna, Nakom, Poznań 2010
- *Surveys in Social Research*, 4th edition, D.A. Vaus, Allen & Unwin Pty. Ltd, Australia, St. Leonards 1996